

הישיבה המאתיים-ושלושים-ועש של הכנסת התשיעית

יום שלישי, כ"ד סיון תשל"ט (19 יוני 1979)
ירושלים, הכנסת, שעה 16:01

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

כמו-כן הונחו על שולחן הכנסת:

מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא: המצב החמור השורר בבית-החולים "אסף-הרופא", המסכן את בריאותם של החולים;

הודעת שר הבריאות בעקבות מסקנות ועדת הפנים ואיכות הסביבה בנושא: שינוע פחם מחיפה לתחנת-הכוח בחדרת.

דיו"ר פ. שינמן:

הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת נ. לורך:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי הונח היום על שולחן הכנסת, לדיון מוקדם: חוק פיצויים לתלמידים נפגעים במוסדות חינוך, תשל"ט-1979. — הצעתו של חבר-הכנסת משה עמאר.

ב. שאלות ותשובות

3468. תיכנון הבנייה והמגורים של הבדואים בנגב

דיו"ר פ. שינמן: חברי הכנסת, נשמע עתה תשובות שר הפנים על שאלות.

חבר-הכנסת ג. פעיל שאל את שר הפנים ביום כ"ב באדר תשל"ט (21 במארס 1979):

בעקבות תשובתך על שאלתתי מס' 2236 ב-10 בינואר 1979 אבקשך להשיב על השאלות הבאות הנוגעות לתיכנון הבנייה והמגורים של הבדואים בנגב:

א. האם יש תכנית מיתאר כוללת למגור הבדואים בנגב?

ב. כמה ישובי בדואים כלולים בתכנית המיתאר של משרד הפנים בשביל הבדואים בנגב?

ג. בשביל כמה משבטי הבדואים בנגב עדיין אין תכניות מיתאר?

ד. כמה משפחות בדואים בנגב מנועות מלבנות להו בית בגלל העדר תכניות מיתאר?

שר-הפנים י. בורג:

א. תכנית המיתאר של מחוז הדרום חלה, בין היתר, גם על המגור הבדואי בנגב.

ב. בתכנית המיתאר הנ"ל כלול איתורם של 6 ישובים בדואיים בדלקמן: רהט, אל-לגיה, תל-שבע, תל-חררה, כסיפה ושיגב.

ג. בנגב חיים כיום 40,000 בדואים ואיתורם של 6 ישובים בקרבת מקומות מגוריהם מספיק, לכל הדעות, לצרכי הבנייה שלהם. רוב שבטי הבדואים מונים כמה מאות של תושבים בלבד ואין להניח כי לכל שבט ייבנה ישוב נפרד.

ד. אף משפחה בדואית אחת אינה מנועה כיום מלבנות את ביתה באחד מ-6 הישובים על בסיס החכ-ניות המפורסמות הקיימות.

3444. הטיפול בתלונתו של מר דוד דבוש מצפת על הכאתו ברחוב עלידי בריונים

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הפנים ביום י"ג באדר תשל"ט (12 במארס 1979):

נודע לי כי מר דוד דבוש, תושב צפת, הוכה ברחוב עלידי שלושה בריונים ביום 25 במארס 1978 לאחר שעבר ניתוח לב פתוח. האיש אישפו בבית החולים לשבועות מספר בעקבות ההכאות.

על אף התלונה שהוגשה במשטרה ועדותם של עוברי אורח לא נעצרו הבריונים. (מס' התיק 331/78).

אני מתכבד לשאול:

1. האם נבדקה התלונה?

2. מדוע לא נעצרו האנשים?

3. אילו הוראות תינתנה למופקדים על תיק משרתי זה?

שר-הפנים י. בורג:

1. כן.

2. על-פי חומר הראיות שהיה בידי המשטרה לא היה מקום לעצור איש בגין תלונה זו.

3. החקירה בתיק הסתיימה, והוא נסגר מחוסר ראיות מספיקות להבאת חשוד כלשהו לדיון. המתלונן ערר על החלטתו זו בפני פרקליט המדינה, שאליה הועבר תיק החקירה לשם מתן החלטה.

הד"ר פ. שינמן :

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת פעיל.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

כבוד השר, לשם השוואה עם הבדואים, אולי תוכל לספר לנו כמה מהכפרים בנגב יש בהם מאות אחדות של תושבים, ומדוע אין בנושא זה שוויון בין הכפרים היהודיים ובין הכפרים הבדואיים בנגב?

שרי-הפנים י. בורג :

אני מציע להגיש לי שאלה זו בכתב.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

וגם אז לא תענה עליה.

3509. הקמת תחנת משטרה

לכפרים ערספיה ודלית-אל-כרמל

חברת הכנסת א. רון שאל את שר הפנים ביום כ"ו באדר תשל"ט (26 במארס 1979):

מספר תושבי דלית-אל-כרמל ועוספיה עולה על 15,000.

עד היום טרם זכו שני הכפרים הללו לתחנת משטרה, ההכרחית לשמירת הסדר והבטחון בשעת הצורך.

אבקש להשיב לי:

א. האם מתכנן משרד הקמת תחנת משטרה ב-אזור?

ב. אם לא — מדוע?

ג. אם כן — מתי תוקם התחנה?

תשובת שרי-הפנים י. בורג :

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

א—ג. מתוכננת הקמת נקודת משטרה שתשרת את דלית-אל-כרמל ועוספיה. פתיחת הנקודה מותנית בפתרון בעיות לוגיסטיות ותקציביות ובשלב זה אין בידי תחזית באשר למועד הפתיחה.

3549. הקמת תחנת משטרה לכפרים

עוספיה ודלית-אל-כרמל

חברת הכנסת מ. ל. מרון שאל את שר הפנים ביום ז' בניסן תשל"ט (4 באפריל 1979):

הנני מתכבד להגיש לכבודו שאלתה בעניין הקמתה של נקודת משטרה בכפרים דלית-אל-כרמל ועוספיה. מספר תושבי הכפרים הנ"ל מגיע ל-15,000. תושבי האזור מרוחקים מחיפה מרחק של 25 קילומטר (בכביש מעורער ומפותל), אולם למרות בקשות חוזרות ונשנות לא זכו עד עצם היום הזה לנקודת משטרה במקום. לאור הבטחות שניתנו בעבר להסדרת עניין זה שאלתי היא:

האם יש בכוונתך להורות בעתיד הקרוב על הקמת נקודת משטרה שתשרת את הכפרים עוספיה ודלית-אל-כרמל?

תשובת שרי-הפנים י. בורג :

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

ראה תשובתי מהיום על שאלתה מס' 3509 של חברת הכנסת אמרי רון.

3592. העלייה בממדי העבריינות בקדימה

חברת הכנסת א. נמיר שאלה את שר הפנים ביום כ"ו בניסן תשל"ט (23 באפריל 1979):

לאור הפירסומים האחרונים על גידול ממדי העבריינות בכלל ועבריינות הנוער בפרט במושב קדימה אודה לשר אם ישיב לי:

1. האם חלה עלייה בממדי העבריינות בקדימה?
2. אם כן — מה היא הסיבה לכך?
3. האם חלה עלייה בממדי עבריינות הנוער בקדימה?
4. אם כן — באיזו מידה?
5. מה מספרם של בני-נוער עבריינים המוכרים למשטרה?
6. האם פועלת המשטרה במקום?
7. אם כן — באיזו דרך, באיזו תכיפות, מאילו מחלקות במשטרה, וכמה אנשי משטרה מטפלים ב-עבריינים בכלל ועבריינות נוער בפרט בקדימה?
8. אם לא — מדוע?
9. האם קיים קשר בנושא העבריינות בין המשטרה לבין המועצה המקומית?
10. אם כן — מה טיבו של קשר זה?
11. אם לא — מדוע?

תשובת שרי-הפנים י. בורג :

1. כן.
2. להערכתי מדובר בתופעה חברתית אשר סיבותיה אינן תלויות במשטרה.
3. כן.
4. בשנת 1977 הואשמו במשטרה 19 עבריינים צעירים מקדימה ובשנת 1978 הואשמו 21.
5. 25 נערים מקדימה ידועים למשטרה כעבריינים.
- 6—8. א) בקדימה קיימת נקודת משטרה. ב) בתחנת המשטרה בנתניה, הממונה גם על קדימה, קיימת חוליית נוער המטפלת גם בשוב זה. ג) היחידה המרכזית של משטרת מרחב השרון ויחידת הסמים של מרחב זה פועלות בקדימה לפי הצורך.
- ד) קצין מניעת עבריינות נוער המרחבי מקיים קשר עם גורמים טיפוליים בשוב.
- 9—11. קיים קשר חיובי המתבטא בפגישות ודיונים, המתקיימים בין מפקד המרחב, מפקד תחנת ה-משטרה המקומית וקצינים מקצועיים לבין ראש המו-

(1979) פורסם כי עיריית אשקלון אישרה תכנית להקמת מסלול מרוצים, בהשקעה של 100 מיליון ל"ר, כשלב ראשוני בפרייקט שיכלול מועדון ספורט, בריכות שחייה ובית-ספר לנהיגת מכוניות מרוץ, חניון מחנאות ומוטל לאורחים שיבואו למרוצים.

מכיוון שרוב החשש שהמרוצים יתקיימו בימי שבת ומועד, תוך חילולי שבת המונעים, ומכיוון שעריכת מרוצי מכוניות זרה לרוחו של עם ישראל ויש כאן נסיון להעתיק מנהג גויי מובהק הכרוך בסכנת נפשות חמורה, רצוני לשאול:

1. האם יש לעיריית אשקלון חלק בהשקעה בפרוייקט? אם כן — בכמה הוא מסתכם?

2. אם התשובה על השאלה 1 חיובית, האם מוכן כבודו להורות לעיריה, השקעה ממילא בחובות ובגרעונות, שלא להשקיע כל סכום שהוא בפרוייקט זה?

3. האם מוכן כבודו להורות לעיריה לבטל את האישור להקמת פרויקט, הור לרוחו של עם ישראל, הכרוך בפיקוח-נפש והטומן בחובו סכנה לחיי דוד היחסים בין הציבור הדתי והחילוני בעיר?

תשובת שר-הפנים י. בורג:

(לא הוקראה, במסגרת הפרוטוקול)

מדובר בפרוייקט תיירות להקמת מוטל, חניון מחנאות, מועדון ספורט, בריכות שחייה, ובית-ספר לנהיגה שיכלול, בין היתר, מסלול למרוצי מכוניות. היוזמים התחייבו בפני העיריה שלא לקיים מרוצים בימי שבת ומועד והעיריה רואה בכך תנאי ראשון במעלה להפעלת הפרוייקט.

אין לעיריה כל חלק במימון הפרוייקט.

3596. הדיווחים הלקויים שמסרה

עיריית באר-שבע

חבר-הכנסת ד. שילנסקי שאל את שר הפנים ביום כ"ו בניסן תשל"ט (23 באפריל 1979):

בכלי-התקשורת פורסם בהרחבה כי עיריית באר-שבע הגישה דיווחים כוזבים למשרד הסעד, במשך תשע שנים, ובדרך זו הוציאה במרמה כ-3 מיליון לירות, ויש המעריכים כי יותר מזה. צוין כי הדברים הובאו לידיעת ראש העיר לפני כשנה והוא לא הורה להחזיר מייד את הכספים (צורפה ידיעה מהעתון "ידיעות באר-שבע", וכן רשימה מ"ידיעות אחרונות").

שאלותי לכבוד השר:

1. האם ינקוט כבוד השר צעדים נגד האחראים וידרוש להעמידם לדין אם ימצא כי עברו עבירה פלילית?

2. האם ידרוש כבוד השר לשפות את המדינה על הנזק שנגרם לה?

שר-הפנים י. בורג:

מדובר במקרה של דיווח לקוי שהעביר דרג במנהל עיריית באר-שבע למשרד הרווחה בדבר תקן כוח-האדם בבתי-ספר מיוחדים ומספר התלמידים ש-

עצה המקומית, בנושא עבריינות בכלל וטיפול בנוער בפרט.

3593. העלייה בממדי העבריינות בנתניה

חברת-הכנסת א. נמר שאלה את שר הפנים ביום כ"ו בניסן תשל"ט (23 באפריל 1979):

אודה לשר אם ישיב לי:

1. האם חלה עלייה בעבריינות בנער בנתניה בשנים 1974—1978?

2. אם כן — בכמה, מה הם ממדיה ומה הם מניעיה?

3. מה הן דרכי פעילותה של משטרת נתניה בנדון?

4. מי הם הגופים הציבוריים בנתניה שהמשטרה משתפת איתם פעולה בנושא זה?

שר-הפנים י. בורג:

1. כן.

2. א) להלן הממדים: בשנת 1974 היה ידוע למשטרה על מציאותם של 300 עבריינים צעירים באזור נתניה; בשנת 1975 — 323 עבריינים צעירים; בשנת 1976 — 277 עבריינים צעירים; בשנת 1977 — 270 עבריינים צעירים; בשנת 1978 — 521 עבריינים צעירים.

ב) להלן המניעים לעלייה בממדי עבריינות הנוער, כפי שהם נראים למשטרה: הרחבת הגדרת המושג "עבריון צעיר" לנערים גילאי 16—18; תורפה חברתית שסיבותיה אינן תלויות במשטרה.

הגדלת חוליית הנוער של משטרת נתניה ושיפור דרכי עבודתה הביאו לגילוי מספר רב יותר של עבריינים וצעירים.

ברצוני לציין כי הנתונים דלעיל מתייחסים לכל הישובים הנמצאים באחריות תחנה המשטרה בנתניה, כמו קדימה, הדסים, נעורים, כפר-יונה, אליכין, אבן יהודה, וכו', בנוסף על העיר נתניה עצמה.

3. משטרת נתניה מפעילה חוליית נוער, שבראשה עומד קצין בעל כישורים מתאימים ובעל הכשרה אקדמית, העוסקת בכל מגזרי הטיפול המשטרחי הקשור במניעת עבירות, חשיפתן וחקירתן וקיום קשר עם גורמים טיפוליים שונים בתחום הנוער.

4. הגופים הציבוריים שהמשטרה משתפת איתם פעולה בנושא עבריינות הנוער הם: א) שירותי מבחן לנוער; ב) מחלקות החינוך ברשויות המקומיות; ג) לשכות נוער; ד) מחלקות הסעד ברשויות המקומיות; ה) מדריכי חבורות רחוב; ו) רכזי מועדוני נוער; ז) מנהלי בתי-הספר.

3595. התכנית להקמת מסלול מרוצים באשקלון

חברת-הכנסת ש. לורניץ שאל את שר הפנים ביום כ"ו בניסן תשל"ט (23 באפריל 1979):

בעתון "יום-יום" מכ"א באדר תשל"ט (20 במארס

היו"ר פ. שינמן:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת פעיל.

מאיר פטיל (מחנה שלי):

האם החוגים הדתיים הקנאיים עדיין ממשיכים לכ-
תוב סיסמאות פרועות ומשמיצות, חדשות לבקרים, על
קירות בית-הספר הממלכתי בבית-יגון בירושלים?

שר-הפנים י. בורג:

אתה כבר קבעת מי הוא הכותב. אמרתי שהח-
קירה נמשכת, הווי אומר שאני אני במצב שאני יכול
לאשר את נוסח השאלתה שלך.

3598. מעורבותם של ילדים במסחר

בסמים באור-עקיבא

חברת הכנסת א. נמיר שאלה את שר הפנים ביום כ"ו
בניסן תשל"ט (23 באפריל 1979):

1. האם נכונה הידיעה שילד בן 10, בנו של
גדול סוחרי הסמים באור-עקיבא, נמצא מסומם בשעת
סריקת המשטרה במיבצע לביעור נגע הסמים בע-
יירה?

2. אם כן — היכן נמצא אותו ילד עתה ומה
הטיפול שהוא מקבל?

3. האם ידוע למשטרה על סוחרי סמים באור-
עקיבא המשתמשים בילדים גילאי 10 ו-13 כשליחים
(פושרים) להפצת סמים במקום?

4. אם כן — על כמה ילדים בגילים אלה וב-
גילים אחרים, עד גיל 18, ידוע למשטרה?

5. האם ידועים למשטרה שמותיהם וכתובותיהם
של ילדים אלה?

6. האם דיווחה המשטרה לרשות המקומית או
לכל גוף ציבורי-חינוכי אחר על ממצאיה?

7. אם כן — למי?

שר-הפנים י. בורג:

1. הילד הנזכר בשאלתה זו נמצא בחברת חשו-
רים בסחר בסמים אשר נעצרו בפעולה משטרתית ש-
נערכה ב-29 במארס 1979. בבדיקת שתן שנעשתה
לא נמצאו סימני סם בגופו של הילד.

2. חרף העובדה שלא נמצאו, כאמור, סימני סם
בגופו של הילד הרי מתוך ידיעה שהוא אכן משתמש
לעתים בסמים נפגש קצין המניעה של משטרת מרחב
השרון עם פקיד הסעד של אור-עקיבא והפנה את
תשומת-לבו לבחינה.

3. למשטרה ידוע על אדם אחד המשתמש בילדים
גילאי 10-13 כשליחים להפצת סמים. אדם זה נע-
צר וממתין לבירור דינו.

4. (א) למשטרה ידוע על שני ילדים בגילים 10-13
המשתמשים כבלדרי סמים; (ב) כן ידועים למשטרה
5 נערים גילאי 14-18 המשתמשים כבלדרי סמים. להע-
רכת המשטרה, מעצרים של חשודים בסחר סמים באור-
עקיבא יקל מציאת פתרונות לנערים אלו.

5. כן.

שימש בסיס להשתתפות המשרד באחזקת בתי-הספר
המיוחדים בבאר-שבע בשנים האחרונות.

דו"ח הבקרה של משרד העבודה והרווחה, שהצ-
ביע על ליקויים אלה, לא ייחס לעיריה ולמנגנונה
כל כוונה מרמה או הוצאת כספים בטענות שווא.
עם גילוי הליקויים הביעה העיריה מייד את נכונותה
להחזיר את הסכום של 298,889 לירות שקיבלה מעבר
למגיע לה.

העיריה מציינת כי בבדיקה אחרת של הדיווח
שנערכה במאי 1976 נמצא כי העיריה לא דייקה
לרעתה בסך של 627,145 לירות, ומשרד הסעד דאז
החזיר את הסכום במלואו לקופת העיריה.

העיריה נדרשה להקפיד בעתיד על דיווח מדויק.
אין מקום לצעדים נוספים בעניין זה.

3597. השחתת הקירות של בית-הספר הממ-

לכתי בבית-יגון עלידי צביעת סיסמאות

חברת הכנסת מ. פטיל שאל את שר הפנים ביום כ"ו
בניסן תשל"ט (23 באפריל 1979):

הודמנתי באקראי לשכונת בית-יגון בירושלים. ב-
עברי ברחוב החיד"א גיליתי, להפתעתי הרבה, כי
בבית מס' 17 נמצא בית-ספר ממלכתי שעל קירותיו
כתובות באותיות צבע פרועות הסיסמאות האלה: "אתם
תזמינו משטרה ואנחנו נארגן חבורה"; "כבר עברו
שנתיים ואתם לא זויים, לכן אנו מקשקשים".

אבקש להשיב על השאלות הבאות הנוגעות לעניין
זה:

א. האם ידוע למשטרת ישראל כי זה זמן רב
נוהגים חוגים דתיים קנאיים, תושבי בית-יגון, לכ-
תוב סיסמאות בצבע על קירות בית-הספר הממלכתי
הזה כשהם מאיימים על חבר המורים והילדים ודורשים
מהם שיסתלקו מהבניין ומהשכונה?

ב. האם ידוע למשרד הפנים כי אנשי בית-הספר
נוהגים מדי פעם לצבוע חלק מן הקירות כדי לכסות
את הסיסמאות המכערות את הקירות? האם שם מש-
רדך את לבו לכתמים הצהובים והירוקים הססגוניים
אשר נוצרו על הקירות מסיבה זו?

ג. האם ידוע למשטרה כי החוגים הדתיים הק-
נאיים חידשו את כתיבת הסיסמאות שלהם על גבי
הצביעה של מורי ותלמידי בית-הספר, כשהם מוסי-
פים גם סיסמאות מינהליות כלהלן: "חבל על הכ-
סף" — המוצא על הצביעה — "יש לנו עודף מרץ",
"חבל על הכסף, יש לנו ספריי בשפע"?

ד. מדוע לא מצליחה משטרת ישראל להשתלט
על התפרעות מביישת זו ומתי חושב כבוד השר להו-
רות על איתור האשמים ותפיסתם, והעמדתם לדין?

שר-הפנים י. בורג:

א-ד. עובדת כתיבת הסיסמאות על קירות בית-
הספר הממלכתי בבית-יגון ידועה למשטרה. התלונה
האחרונה בעניין זה הוגשה למשטרה ב-30 במארס
1979 ובעקבותיה פתחה משטרת מרחב ירושלים בח-
קירה במסגרת תיק פלילי. עד כה לא עלה בידי המש-
טרה לגלות את העבריינים, והחקירה נמשכת.

א. האם טענות אלו נכונות?
 ב. אם כן — מה מתכנן משרדך לעשות על-מנת שהעובדים יוכלו לפעול ולמלא את תפקידם כנדרש?
 תשובת שר-הפנים י. בורג:
 (לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

א. צוות העובדים הסוציאליים שהיה בבית-הסוהר תל-מונד הועבר ליחידות אחרות, בהתאם לרצונם של להם, ולא התפטר מהשירות כפי שצויין.

העובדים הסוציאליים לא מצאו, לצערי, שפה משותפת עם המנהל החדש, והמאמצים שהושקעו מטעם מטה הנציבות ליישב את חילוקי-הדעות לא נשאו פרי, ועל כן הוחלט, לטובת העניין, לקבל את בקשת העובדים הסוציאליים להעברתם מבית-הסוהר תל-מונד.

ב. עבודת העובדים הסוציאליים בשירות זוכה להכרה והבנה ומשתלבת במערך הטיפול הכולל של השירות.

יש לציין כי לא הועלו מצד העובדים הסוציאליים בבתי-סוהר אחרים טענות על חוסר שיתוף-פעולה וג"ב בוי בעבודתם.

3617. **אחור בבואה של ניידת בעת תקרית בירושלים**

הכריזה-הכנסת מ. פרוש שאל את שר הפנים ביום י' באייר תשל"ט (7 במאי 1979):

בעתון "המודיע" מיום ל' בניסן תשל"ט (27 באפריל 1979) פורסמה ידיעה בדבר מקרה תקיפה אכזרי של ילדה בשכונת עזרת-תורה בירושלים. תושבי השכונה הביעו הרעומה על שהמשטרה הגיעה רק כעבור שעותיים, ולדבריהם היא "מתנכלת לתושבים בגלל האירועים בכביש רמות". גם לדברי המשטרה הגיעה הניידת למקום רק כעבור 40 דקות.

אודה לך אם תשיב לי:

1. מה הסיבה לאיחור כה רב בבוא הניידת למקום, בשעה שעשוי, חסיד-חלילה, לקרות שתיתטף ילדה על-ידי גורמים עוינים?

2. האם בחקר המקרה על-ידי פיקוד המשטרה והוסקו לקחים מתאימים?

3. מה בדעת כבודו לעשות כדי למנוע מקרים דומים בעתיד?

תשובת שר-הפנים י. בורג:
 (לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1-3. בשעה 15:40 של 22 באפריל 1979 נתקבלה לראשונה במשטרת ירושלים ההודעה על העדר ילדה. למקום נשלחה ניידת, אשר הגיעה בשעה 15:55. לאחר חקירה ראשונית הוברר כי מדובר בתלונה על ביצוע מעשה מגונה בקטינה, ובשעה 16:20 הועבר הממשך הטיפול למיחלק הנוער. בשעה 17:00 הגיעו אנשי מיחלק הנוער לבית הורי הילדה והמשיכו בטיפול בתלונה. במהלך החקירה נעצר נער החשוד בביצוע המעשה.

כפי שעולה מהשתלשלות העניינים המתוארת לעיל

6-7. המשטרה, באמצעות קצין המניעה המרחבי, הביאה את הבעיה לתשומת-לבם של הגורמים דלקמן: מנהל מחלקת החינוך, מנהל המחלקה לשיירות חברתיים המשמש כפקיד סעד, קצין המבחן ומדריכים של חבורות רחוב.

3601. **הבטחת שלומם של יהודים המבקרים בהר-הבית**

הכריזה-הכנסת י. רום שאל את שר הפנים ביום כ"ו בניסן תשל"ט (23 באפריל 1979):

כבוד השר דיווח שנערכות התפרעויות קשות נגד יהודים המתקרבים להר-הבית ולסביבתו. זכות הביקור בהר-הבית ליהודים וזכות לתפילה אישית על הר-הבית נמצאות בסכנה. נמסר לי שהמשטרה אינה פועלת בצורה אפקטיבית למניעת ההתפרעויות ולהבטחת שלומם של מבקרים יהודים בהר-הבית.

יתר על כן נמסר לי שהשוטרים על הר-הבית הינם ברובם הגדול ערבים.

לאור רגישות הנושא וההשלכות האפשריות לגבי זכות יהודית לנוכחות בירושלים העתיקה ובהר-הבית אבקש להשיב לי:

1. האם ניתנה למשטרה הוראה ברורה לאפשר ליהודים לבקר בהר-הבית ולהבטיח את שלומם בעת ביקורם בהר-הבית ובסביבתו?

2. האם ממלאת המשטרה את חובתה להגן על היהודים המבקרים באזור הר-הבית?

3. האם מדיניות המשטרה היא שלא להציב שוטרים יהודים לשמירה בהר-הבית?

4. אם התשובה על השאלה 3 היא חיובית אזי הנני שואל: האם נשקלה ההשלכה מכך בעת הדיונים הקרבים בנושא האוטונומיה ותביעת מצרים וארצות-הברית לכלול את ירושלים בדיונים אלה?

שר-הפנים י. בורג:

1. כן. ההוראה קיימת ומבוצעת כלשונה.

2. כן.

3-4. מאחר שהרוב המכריע של הציבור המבקרי בהר-הבית הינו מוסלמי מעדיפה המשטרה להעסיק שוטרים מוסלמים לשמירת הסדר במקום. סגן המפקד של נקודת המשטרה בהר-הבית הוא יהודי.

3606. **טענותיהם של העובדים הסוציאליים בבית-כלא תל-מונד**

הכריזה-הכנסת ש. שטרן-קמין שאלה את שר הפנים ביום כ"ו בניסן תשל"ט (23 באפריל 1979):

לאחרונה נמסר כי עובדים סוציאליים בכלא תל-מונד הגישו התפטרות קולקטיבית בגלל יחס גרוע מצד שלטונות בית-הכלא ומשום שלא ניתן להם גיבוי בעת הטיפול באסירים, גם עובדים סוציאליים בבתי-כלא אחרים מעלים טענה זו ומדגישים כי מסיבות אלו אין אפשרות לעבודה תקינה.

אבקש לדעת:

החג וחילול שם ישראל, ולא ייתכן כי לא תינקטנה פעולות מתאימות מיידיות נגד המחללים.

אבקש להשיב לי :

1. על שום מה לא נעצרו מדריכי קבוצת המת-נחלים המחללים הזאת על-ידי המשטרה ?

2. מה הן הפעולות שהמשטרה מתעתדת לנקוט נגדם והאם יש בכללן העמדתם לדין של מי אשר יזמו, תיכננו וקשרו קשר למעשה זה ?

תשובת שרי-הפנים י. בורג :
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בעקבות המקרה הנזכר בשאלתה נעצרו ונח-קרו במשטרה 18 מהמעורבים, לרבות המתיישבים, בחשד לביצוע עבירות של הסגת גבול פלילית וירי בשטח בנוי — מצד המתיישבים, ועבירות של תקיפה וגרימת נזק לרכוש — מצד תושבי מעיליה. לאחר החקירה שוחררו בערובה כל החשודים ; האקדה, ש-היה מוחזק ברשיון, נתפס לחקירה.

2. בתום החקירה תישקל האפשרות להעמיד את החשודים משני הצדדים לדין באשמות שינבעו מחומר הראיות.

3643. פריקת אשפה בתעלת הכביש
שליד הכפר מוסמס

חבר-הכנסת ז. כין שאל את שר הפנים ביום י"ז באייר תשל"ט (14 במאי 1979):

בכביש הראשי עפולה—חדרה, בין קילומטר 64 לקילומטר 66, ליד הכפר מוסמס, חוזרת ונשנית לאחר רונה פריקה מרוכות של מצבורי אשפה בתעלת הכביש המערבית.

אבקש לדעת :

1. האם ידועה העובדה למשרד הפנים ?
2. האם נערכה חקירה לזיהוי פורקי האשפה ?
3. מה תוצאת החקירה ?
4. אילו אמצעים ננקטו להפסקת זיהום מכון זה ?
5. האם ניתנו הוראות לסילוק האשפה שכבר נפ-רקה ליד הכביש ?
6. האם סולקה האשפה ?

שרי-הפנים י. בורג :

1. כן.
2. כן.
3. מדובר בפסולת בנייה, כפי שמסר נאמן הכפר. בעל המגרש התחייב לשרוף את האשפה עד סוף החור-דש. גם משרד הבריאות פנה לבעל המגרש שהת-חייב, כאמור, לשרוף את האשפה עד סוף החודש.
5. כן.
6. ראה תשובתי על שאלה 3.

דיו"ר פ. שינמן :

רשות לשאלה נוספת לחבר-הכנסת כץ.

לא היה כל שיהוי או פגם בטיפול המשטרה שניתן לתלונה זו, ועל כן אין מקום להסקת מסקנות או נקיטת צעדים כלשהם בנדון.

3629. עבודת שוטר בשבת

חבר-הכנסת ש. לורינץ שאל את שר הפנים ביום י"ב באייר תשל"ט (9 במאי 1979):

בעתון "המודיע" מיום כ"ז בניסן תשל"ט (24 באפריל 1979) פורסם כי שוטר דתי ממשרתת ירו-שלים הוזעק בשבת לצורך שמירה במגרש כדורגל, שם התקיים משחק תוך חילול שבת המוני. "כמה צער ויגון נשקפו מעיניו של אותו שוטר אומלל, אשר רצונו לשמור על השבת ולשהות במחיצת משפחתו ביום המקודש למנוחה ולקדושה, והנה נאלץ לעשות שבתו חול".

מבלי להיכנס לעצם הבעיה שאסור לדעתו לעובד מדינה לעבוד בשבת בעניין שלא לצורך פיקוח-נפש אודה לכבודו אם ישיב לי :

1. האם ידוע לו על המקרה הנ"ל ?
2. האם שוטרים דתיים מגויסים לתפקידים ש-אינם בגדר פיקוח-נפש בעצם יום השבת ?
3. אם כן — האם מוכן כבודו להורות על שינוי המצב כדי למנוע שיהודים דתיים לא יוכלו להתגייס למשטרה ?

תשובת שרי-הפנים י. בורג :
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בשל העדר פרטים הנוגעים לזהות השוטר, לאירוע הנזכר בשאלתה, לתאריך המקרה ולמקום שי-רותו של איש המשטרה לא ניתן היה לקיים ב-י-רור ענייני של המקרה.

2—3. העסקת אנשי משטרה דתיים בשבת נע-שית תוך התחשבות בצרכי התפקיד.

3642. הכנת גבול פלילית במעיליה
על-ידי קבוצת מתיישבים

חבר-הכנסת מ. עמאר שאל את שר הפנים ביום י"ז באייר תשל"ט (14 במאי 1979):

ביום חג העצמאות, בשעה מוקדמת בבוקר, עלו כשנים-עשר איש על אדמות חקלאיות זרועות בצל, טאבאק ושמשימין השייכות למשפחות תומא, מועלם וכמיסי, והנמצאות בשטח אדמות הכפר מעיליה, במר-חק כ-800 מטר מבתי הכפר, כשהם מזויינים בנשק, ועמם משאיות עמוסות חלקי צריפים, גדרות וכלבי שמירה. בהגיעם למקום החלו להקים "התנחלות", להע-מיד את הצריפים ולבנות את הגדרות. כשנועקו תושבי הכפר מעיליה ירה אחד "המתנחלים" לעבר ראש המר-עצה המקומית שלוש יריות מאקדה, אולם מאות מתו-שבי מעיליה התגברו עליהם וגרשום מהמקום.

גמסר לתושבים כי הקבוצה משתייכת ל"גוש אמו-נים".

מעשה הנפקרות זה יש בו משום חילול קדושת

נשק נורו התלמידות — האם נשק הנמצא ברשות הצבא או זה הנמצא ברשות תושבי קריית-ארבע?

3. אם חקירת המשטרה טרם נסתיימה, מתי היא תסתיים ומתי יביא השר את תוצאותיה לידיעת הציבור?

תשובת שרי-הפנים י. בורג:
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1—3. החקירה בעניין נשוא השאילתה נהלה על-ידי המשטרה הצבאית. חומר החקירה הועבר למש-טרה בסוף חודש מאי שנה זו, לצורך השלמת החקירה, והוחזר לעיון הפרקליט הצבאי של פיקוד-המרכז אשר טרם עתן את החלטתו בעניין.

3646. הסגת נבול בכפר מעליה
על-ידי מתנחלים

הכר-הכנסת ש. מולידאנו שאל את שר הפנים ביום י"ז באייר תשל"ט (14 במאי 1979):

בעתונות נמסר כי קבוצת "מתנחלים" מאופירה עלתה ב-2 במאי 1979 על קרקע השייכת לאחד מתושבי הכפר הנוצרי מעליה והחלה מפרקת צריפים מתפרקים, גנרטור, מכלי מים וכו', לשם התנחלות קבע על מגרש פרטי זה.

ובהמשך אותה ידיעה נאמר כי בעל הקרקע ותושבי הכפר התנפלו על מסיגי הגבול, ואז ירה אחד "המתנחלים" יריות מספר באוויר. המשטרה, כך נאמר בידיעה, לקחה לחקירה ערבים מספר מתושבי הכפר.

שאלותי הן:

1. האם הידיעה נכונה?

2. אם כן — האם חקרה המשטרה גם את היורה, וזאת על-מנת לבדוק אם היתה הצדקה במקרה זה לשימוש בנשק חם?

3. האם יובאו "מתנחלים" אלה לדין על הסגת נבול?

תשובת שרי-הפנים י. בורג:
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הידיעה נכונה בעיקרה.

2. כן.

3. בתום החקירה תישקל האפשרות להעמיד את החשודים משני הצדדים לדין באשמות הנובעות מחומר הראיות.

3700. מספרם של אורחים ישראלים החיים בארצות-הברית ובארצות אחרות

הכר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הפנים ביום כ"ד באייר תשל"ט (21 במאי 1979):

נמסר לי ממקורות מהימנים עלי כי ברגע זה מצויים בארצות-הברית כ-300,000 אורחים ישראלים, להוציא תיירים הנמצאים שם לביקור קצר.

הריגי מתכבד לשאול:

זאב בין (המערך):

כיוון שלא מדובר בפסולת בנייה אלא באשפה פשוטה כמשמעה, האם שר הפנים ער לעובדה שבי-כפרים הערביים מראר, כפריסיף, בקה-אליגריה וכו' קיימת אותה בעיה, שהאשפה נשפכת לרשות הרבים מחוסר מקומות אשפה, כנראה?

שרי-הפנים י. בורג:

היות שברגע זה מהמרחק של שנינו כאן אינני מסוגל להבחין בדיוק מתי פסולת בנייה היא פסולת בנייה ומתי היא אשפה, אעבור על שאלתך בדיוק ואשתדל למצוא תשובה.

3644. א-היענותו של תושב נווה-צוף
להמתת המשטרה לחקירתו

הכר-הכנסת ש. מולידאנו שאל את שר הפנים ביום י"ז באייר תשל"ט (14 במאי 1979):

בעתונות נמסר כי תושב נווה-צוף, שהוזמן על-ידי המשטרה לחקירה בקשר ליריות שהביאו לפצעי-עתו של ערבי תושב ביר-אל-זית, לא הופיע לחקירה ואף הודיע ברבים שאין בדעתו לעשות כן (כעבור כשבוע ימים הוא ניאץ לבוא אך אין זה משנה את העובדה היסודית).

מאחר שאין זה המקרה הראשון שבו מזלזלים אורחים ישראלים, המתגוררים ביהודה ובשומרון, בהזמנות לחקירה של המשטרה רצוני לשאול:

1. מדוע לא הביאה המשטרה את תושב נווה-צוף על-כרחו לחקירה כדי לגלות מי גרם לפצעי-עתו של תושב השטחים והאם היו נסיבות מוצדקות לכך?

2. מה בדעת השר לעשות כדי שמקרים דומים לא יישנו בעתיד?

תשובת שרי-הפנים י. בורג:
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1—2. האדם הנזכר בשאילתה נחקר בביתו על-ידי סמל משטרה ומסר כי אינו מוכן למסור את נשקו לבדיקה ולהישאר ללא נשק להגנתו. אי לכך הוא הוזמן להופיע למחרת היום בירושלים עם נשקו. הוא הופיע כנדרש, נחקר על-ידי קצין משטרה ומסר את נשקו לבדיקה. הבדיקה שנערכה ניקתה את האיש מחשד.

3645. חקירת מקרה הריגתו של
שתי תלמידות בחלחול

הכר-הכנסת ש. מולידאנו שאל את שר הפנים ביום י"ז באייר תשל"ט (14 במאי 1979):

עד כה לא מסרה המשטרה כל הודעה רשמית על תוצאות חקירותיה לגבי הריגת שתי התלמידות מחלחול.

אבקש להשיב לי:

1. האם סיימה המשטרה את חקירתה בעניין זה?

2. אם כן — מה הן תוצאותיה, מאיזה כלי-

חבורת ל"ב, ישיבה רל"ו
— שאילתות ותשובות ; הצעה לסדר-היום —

הוא כ־250,000 או אולי אף 300,000. מספר זה כולל שהות מכל סוג שהוא — ללימודים וכו' — ומכל התקופות שהיו.

3. לפי קריטריון שקבע משרד, ושהוא פרומפציה בלבד, אדם הנעדר מן הארץ תקופה רצופה של שבע שנים ואינו במעמד של דיפלומאט או סטודנט נחשב כיורד פוטנציאלי.

4. ראה תשובתי על שאלה 2.

הד"ר פ. שינמן :

רשות לשאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

כבוד השר, יש פה תופעה סטטיסטית מוזרה, שאנשים עולים לישראל ומספרם נוסף על מספר אוכלוסי ישראל, ואף איש אחד לא יורד מישראל ואף איש אחד לא יורד ממספר האוכלוסין. מה מספר האוכלוסין של ישראל בפועל?

שר-הפנים י. בורג :

כדי לענות תשובה מדויקת עלי לקבל את השאלה בכתב באופן מדויק.

ג. הצעה לסדר-היום

שאלת קיומן של קייטנות לילדים בעיירות-פיתוח נוכח קיצוצים בתקציב

דומני כי אדיק אם אקבע שלמרות קובלנותינו הרבות איננו מעתיקים מגורינו לא לעיירות הפיתוח ובוודאי שלא לשכונות החלשות של הערים. וכך קרה, לדאבו רבים מאתנו, שהאוכלוסיות החלשות יותר, כלכלית, חברתית ותרבותית, שוכנות קבע בשכונות הערים ובעיירות הפיתוח. וחיבת, לכן, המדינה — ולא על דרך של מתן חסד — לסייע קודם כול ובי ראש וראשונה להן, במיוחד בכל הקשור לשירותי חינוך וחברה. 42% מהילדים הטעונים טיפוח, 50% מהנשים, שמהן רבות האמהות שרמת השכלתן מאפס עד שמונה שנות לימוד, מרוכזים בחלקם הגדול באזורים מגורים אלה. ומדינה הרגישה לאיכותה, לרמת ילדיה ולמוטיבאציה של אזרחיה וחייליה אינה יכולה להרשות לעצמה אפליה ביודעין, ולעתים בכוונה, של אוכלוסיה זו.

מצוקתן הכספית של הרשויות המקומיות קשה ביותר. אף אחת מהן אינה מסוגלת לעמוד בהנחיות משרד החינוך והתרבות על גובה המחיר שייגבה מהן רי הילדים הנופשים בקייטנות. הנחית המשרד, לדעת רבים מראשי הרשויות, מוגזמת, ורובם המכריע של ההורים — בשל האניפלאציה הדוהרת ומחירי המזון ההולכים ומאמירים — או שלא יוכלו לשלם או שייסיקו שאין חיוניות במפעל הקייטנות במידה שהוא כרוך בהוצאה כספית גבוהה. עיריית צפת, לדוגמה, לא תוכל לממן, חברי הכנסת, קייטנה ל־1,300 מילדיה כאשר העלות המוערכת הינה 1,200 לירות לילד, ומסכום זה השתתפות משרד החינוך והתרבות — 535 לירות, וההשתתפות המשווערת של ההורים — 250 לירות. עיריית צפת אינה מסוגלת לממן מגרעונה את ההפרש של 415 לירות לילד, יותר מחצי-מיליון לירות לכלל

1. כמה אזרחים ישראלים רשומים במוסדות הדיפלומאטיים והקונסולאריים של ישראל בארצות-הברית, ובכלל זה במוסדות הרושמים את חיילי המילואים השובים בארצות-הברית?

2. מה היא הערכתם המוסמכת של אנשי משרד הפנים לגבי מספר בעלי הדרכונים הישראליים הנמצאים בארצות-הברית תקופה העולה על שלושה חודשים?

3. כמה מהם נחשבים בעיני משרד הפנים כיורדים קבועים?

4. מה הם המספרים המקבילים לגבי יורדים בגרמניה, בריטאניה, צרפת, אוסטרליה, קאנאדה אוסטרליה ואפריקה הדרומית?

שר-הפנים י. בורג :

1. העניין אינו בתחום טיפולו של משרד הפנים. 2. אורח המקבל דרכון חפשי לנוע בתבל כולה. קשה, על-כן, לקבל הערכה מוסמכת כמה מבעלי הדרכונים נמצאים היום בארצות-הברית דווקא. ברם ה'אומדן הכללי על ישראלים הנמצאים בארצות-הברית

הד"ר פ. שינמן :

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום — הצעה לסדר-היום שאושרה על-ידי יושב-ראש הכנסת והסגנים כדחופה, בנושא: שאלת קיומן של קייטנות לילדים בעיירות פיתוח נוכח קיצוצים בתקציב. תעלה את ההצעה חברת-הכנסת גמיר.

אורה נמר (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הודעת הרשויות המקומיות, במיוחד עיירות הפיתוח, כי עקב הקיצוצים בתקציב הן שוקלות ביטולן של הקייטנות לילדים הניעה אותי להעלות נושא זה בדחיפת לדיונה התייחסותה של הכנסת לפני שניצר על כך שממאות וייתכן מאלפי ילדים חימנע הבכרת החינוכית המשיי לימה של קייטנה בחופשת הקיץ הארוכה.

אידה כי חדלתי מהבין מה המדיניות, אם היא קיימת בכלל, המנחה את החלטת הממשלה על הקיצוצים בהקציב. על-פי דברי נציגי הרשויות המקומיות מדובר בתקציב רגיל חסר של 3/4 מיליארד לירות, כאשר 50% בקירוב מסכום זה יחסרו להפצלת מערכות החינוך המקומיות.

בשל מצבן הכספי הקשה הפסיקו זה מכבר רבות מעיירות הפיתוח את תשלומיהן למס הכנסה, לחברת "מקורות" ולמוסדות אחרים, ואני חוששת מאוד כי בשל מצוקתן זו יימשו חלק מעיירות הפיתוח ומרשויות המקומיות את הודעתן ותבטלנה את קייטנות הקיץ לילדיהן.

אדוני שר הפנים, אנו, תושבי הערים הגדולות, מצירים לא אחת על תנאי החיים הקשים בהן, אך

שר-הפנים י. בורג :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, היות שהנושא קרוב גם ללבי אני מציע להעביר אותו לוועדה, וזו עדה הכנסת יכולה להחליט לאיזו ועדה.

אני רוצה להתייחס לכמה מן הדברים שנאמרו. כמובן, כאשר מדובר בתקציב אשר טרם נקבע, אין דבר קל יותר מאשר להוציא צימוקים מן העוגה שטרם נאפתה, ואתייחס באופן מיוחד לכך. מצב התקציב בהחלט אינו שפיר, בהחלט יש יותר הוצאות מהכנסות, אבל זו אותה הכנסת שהחליטה כי מתוך תקציב מסוים נותנים רק 1 חלקי 15 בחודשים הראשונים של השנה התקציבית, וממילא נוצר פער בין ההוצאה לבין ההכנסה. אנחנו צריכים לדעת את זה. אנחנו מתחשבים באופן מיוחד במצב בעירות הפי- תוח — — —

יחזקאל זכאי (המערך) :

אדוני שר הפנים, הכנסת החליטה לפי בקשת הממשלה. מה שהממשלה ביקשה לקצץ בתקציב — הכנסת אישרה.

הד"ר פ. שינמן :

חבר-הכנסת זכאי, בלי קריאות-ביניים.

שר-הפנים י. בורג :

אני מבין שהממשלה לא החליטה על זה מתוך קלות-הדעת אלא מתוך כבודות הכיס.

למרות ההחלטה שיש לתת 1 חלקי 15 בחודשים הראשונים העברנו לעירות הפיתוח מענק מוגדל בשיעור כפול. מחר גם אפגש עם שר האוצר כדי לברר כמה מז האספקטים המיוחדים, אבל זה לא נוגע לעניין שחברת-הכנסת נמיר העלתה.

אני לא בדעה שהתגובה של הרשויות המקומיות — הנדרשות גם בחלקן לקצץ בשוליים הפחות חיוניים — המתבטאת בהחלטה לבצע את הקיצוצים על חשבון הילדים צריכה לבוא דווקא ערב התחלת החופש הגדול.

אני רוצה להוסיף עכשיו כמה מלים שמהן גם יתברר כי זה לא בדיוק "הכצעקתה". אם כן אני מתכבד להודיע לבית שמשד החינוך והתרבות לא קיצץ בתקציב מפעלי הקיץ למרות הקיצוץ בתקציבו. התקציב למפעלי הקיץ עומד על 25.5 מיליון לירות ויקיף 160,000 ילדים ובני-נוער בקייטנות ו-140,000 ילדים במחנות נוער של תנועות הנוער. השנה יעמדו מחנות הנוער בסימן של מחויבות אישית וקרוב ל-40,000 בני-נוער יעברו קורסים של מדריכים צעירים, מדריכים חונכים ופעילים ויחזרו לרשויות המקומיות, בעיקר באזורי מצוקה, כמנהיגים צעירים. מתקיימים מחנות מיוחדים — בעיקר בחקוק שליד הכינרת — לנערי חבורות רחוב וכן מתקיימים סמינרים משותפים לנערים ונערות בכיתות הגבוהות בבתי-ספר עליסודיים, בבתי-ספר ממלכתיים ובבתי-ספר ממלכתיים-דתיים בנושאי יהדות וארץ-ישראל. צה"ל יעמיד לרשותו המפעל את כל החיילונים-המורות כדי להגביר ולהגדיל את מספר הילדים המשתתפים במפעלי הקיץ בצפון ובדרום. משרד החינוך והתרבות יגיש עזרה מירבית לרשויות המקומיות.

ילדי הקייטנה. לא תוכלנה, אדוני שר הפנים, עיירות פיתוח רבות אחרות כקריית-מלאכי, שדרות, קריית-שמונה ומעלות, מגדל-העמק, שלומי ועוד להטיל על עצמן מעמסות גרעוניות כה גבוהות.

אם הנושא של פיזור האוכלוסיה חיוני לקיומנו, אם פיזור החינוך והתרבות מקובל עלינו כתנאי לפיזור הפיסי של האוכלוסיה — — —

יחזקאל זכאי (המערך) :

חברת-הכנסת נמיר, מה שקורה היום בעיירות הפיתוח הוא שהן למדו שיעור יפה מאוד. הדוגמה של קריית-שמונה היתה שיעור מצויין שנתנה הממשלה לעיר פיתוח. הם השביתו את העיר, הובא אליהם שר התעשייה, המסחר והתיירות, שיסתדר אתם, ועכשיו זאת תהיה דוגמה לעיירות הפיתוח.

אורה נמיר (המערך) :

חברת-הכנסת זכאי, הוויכוח אינו בין שנינו, וזאת רק כדי להסב את תשומת-לבך.

יחזקאל זכאי (המערך) :

זה נכון מה שאני אומר לך. אל תהיי כל כך מודאגת, אורה.

הד"ר פ. שינמן :

זו כבר לא קריאות-ביניים, זה גאום.

אורה נמיר (המערך) :

אני בכל זאת מודאגת ומותר לי להיות מודאגת.

יחזקאל זכאי (המערך) :

יש לך יסוד לדאגה, אבל לא כל כך.

אורה נמיר (המערך) :

למה אתה חושב שיש לי יסוד שלא להיות מודאגת?

יחזקאל זכאי (המערך) :

כי אני אומר לך למה הם עלולים להגיע. הם לא יסכימו לזה. אלה עיירות שייסגרו אחת אחרי השנייה וירדו מהן.

הד"ר פ. שינמן :

חברת-הכנסת יחזקאל זכאי.

אורה נמיר (המערך) :

— — — אם באמת ובתמים רוצים אנו לקדם את אוכלוסיית הילדים הטעונים טיפוח ולהקל על המשפחות הנתונות במצוקה אל לנו לגעת בתקציבי החינוך והחברה של הרשויות המקומיות, אל לנו לעכב חודשים ארוכים העברת תקציבים, שאושרו, ליעדיהם, אל לנו לתת יד לרוקן את עיירות הפיתוח ולהגדיל את שכונות הערים השוקעות במצוקתן.

מכל הסיבות הללו אבקש, אדוני היושב-ראש, כי הכנסת תדון בנושא זה בדחיפות כדי למנוע ביטולן של הקייטנות לילדים בעיירות הפיתוח.

הד"ר פ. שינמן :

רשות הדיבור לשר הפנים, לתשובה.

חוברת ל"ב, ישיבה רליו

— הצעה לסדר-היום; חילופי גברי בוועדת הכלכלה; סקירת שר העבודה והרווחה על פעולות משרדו —

אני מדבר עכשיו גם בתור שר הפנים וגם בתור ממלא-מקום שר החינוך והתרבות. לכן אחזור שוב על המשפט הזה: משרד החינוך והתרבות יגיש עזרה מירבית לרשויות המקומיות כדי לסייע להן, למרות המצב הקשה, לקיים מפעלי קיץ.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

ואתה גם שר האוטונומיה עכשיו.

שר-הפנים י. בורג:

משרד החינוך והתרבות בא היום בדברים עם חלק מהרשויות המקומיות והגיע יחד אתן לסיכום לקיים את מפעלי הקיץ כמתוכנן.

לאחר שמסרתי את הנתונים הללו, שהם יפים ומאלפים, בכל זאת מן הראוי, לדעתי, לדון בנושא ואני מציע להעביר אותו לדיון בוועדה.

הד"ר פ. שינמן:

חברת-הכנסת אורה נמיר, האם את מסכימה להצעתו של שר הפנים להעביר את הנושא לדיון בוועדה?

אורה נמיר (המערך):

אני מסכימה.

(ראש הממשלה נכנס לאולם המליאה — מחיאות כפיים מו היציע)

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אדוני היושב-ראש, האם אתה רואה מה נעשה פה? האם אתה רואה איך מטפחים כאן את פולחן האישיות?

הד"ר פ. שינמן:

מה קרה? אינני מבין.

ד. חילופי גברי בוועדת הכלכלה

הד"ר פ. שינמן:

רשות להודעה ליושב-ראש ועדת הכנסת.

יצחק ברמן (יו"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש את

ה. סקירת שר העבודה והרווחה על פעולות משרדו

הד"ר פ. שינמן:

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: סקירת שר העבודה והרווחה על פעולות משרדו. לאחר סקירת השר יתקיים דיון, שהוקצו לו שעותיים. רשות הדין בור לשר העבודה והרווחה.

שר-העבודה והרווחה י. כץ:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בשנת ה"ב לה' קמת המדינה, לעת ההיערכות לשלום ובתקופה של אינפלציה מסוכנת, המשימה הגדולה והחמורה המוטלת עלינו מבחינה חברתית ומשקית כאחת הרי היא: (1) פיתוח משאבינו האנושיים שבכוח ובפועל, למען

משה קצב (הליכוד):

חברת-הכנסת פעיל, אילו טענות יש לך אל היושב-ראש?

הד"ר פ. שינמן:

אני מבקש שלא להעיר הערות.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

וכל זה במסגרת הדמוקראטיה השולטת.

הד"ר פ. שינמן:

אילו הערות אלה?

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אלה הערות על הנושא של דמוקראטיה.

משה קצב (הליכוד):

חברת-הכנסת מאיר פעיל, האם אתה חושב שמישהו הזמין את זה?

מאיר פעיל (מחנה שלי):

כבוד ראש הממשלה מנפנף בידו אל יציע הציבור ביומנו וסוחט מחיאות כפיים מן הקהל.

משה קצב (הליכוד):

אתה נופפת בידך עשרות פעמים לאנשים ביציע.

הד"ר פ. שינמן:

אני מבקש להפסיק.

לפנינו הצעה אחת — להעביר את הנושא שהעלתה חברת-הכנסת אורה נמיר לדיון בוועדה שתקבע ועדת הכנסת.

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושא לוועדה שתקבע

ועדת הכנסת נתקבלה.

אישורה של הכנסת לחילופי גברי בוועדת הכלכלה: מטעם סיעת הליכוד, במקום חברת-הכנסת יגאל-כהן-אורגד, ייכנס חברת-הכנסת דוד שטרן.

ציב 1979 תהיה בסימן המשך פיתוח המשאבים האנושיים של נוער המצוי בסיגור ונוער שאינו עובד ואינו לומד, לכיוונים תעסוקתיים הדרושים למשק ולצה"ל, תוך הכשרתו למקצועות מתאימים ומתן טיפול והסבה. כמו־כן יפותחו פרויקטים וגישות לימודיות חדשניות לטיפול בנוער בעייתי במסגרת מפעלי הרווה. האגף ימשיך לפתח מסגרות הכשרה תעשייתיות בשיתוף פעולה עם התעשייה.

בתחום הכשרת מבוגרים נבנתה מערכת קריטריונים כלכליים, יכולת ניתוח עיסוקים ובניית תכנית לימוד מודולאריות להכשרה פנים־מפעלית בהיקף נרחב. כמו־כן הופעלו ועוד יופעלו סדנאות חדשות במרכזי ההכשרה, לחיבור היקף הבוגרים במגמה לספק את הביקוש לעובדים במשק. בשנת 1979 ילמדו כ־3,000 איש בענף המתכת לעומת כ־2,200 בשנת 1978, כ־2,800 בחשמל והאלקטרוניקה לעומת כ־2,400 בשנת 1978, כ־1,500 בענף המכונאות לעומת כ־1,200 בשנת 1978.

ההיערכות החדשה בנגב תהיה אתגר ראשון ב־מעלה לאגף ההכשרה, ולמעשה כבר עתה מתבצעות ההכנות וההיערכויות הדרושות לקליטת אלפי עובדים המיועדים להיערכות החדשה. מערכת ההכשרה המקצועית, באמצעות המכון להכשרה טכנולוגית, תתגבר את פעולות הכשרת הנדסאים וטכנאים ומספר הלומדים יגיע ל־13,000 בהשוואה ל־9,000, בערך, בשנת 1978.

נושא בעל חשיבות מרכזית הוא נושא החדרת האוטומאציה למפעלים בארץ לשם החסכון בכווח־אדם מיומן לתעשייה. לקראת השנה הקרובה נערך האגף כדי להתאים עצמו לשילוב טכנולוגיות חדשות של האוטומאציה המודרנית ושימוש במיקרו־מחשבים בכל מערכות החיים והעבודה.

אני רוצה להדגיש לפני חברי הכנסת מה היתה תכנית ההכשרה המקצועית לשנה זו וכיצד עלינו להיערך נוכח הלחץ גם מבחינת קיצוצים תקציביים משמעותיים וגם מבחינת הביקוש הגדול. בשנת 1978 הוכשרו כ־66,000 נפש, מהם כ־37,000 מבוגרים ו־20,000 בני־נוער ועוד כ־9,000 טכנאים והנדסאים. לשנת 1979 תוכנן להגביר את המערכת באמצעים הקיימים ולהגיע ל־77,000 איש במערכות השונות: 42,000 מבוגרים, 22,000 בני־נוער ו־13,000 טכנאים והנדסאים. התקציב הנוכחי מכתוב לאחר קיצוץ את שינוי ההיערכות והעמדתה על 68,000 נפש, ויש בכך הקטנה, אלא שאני צופה שעוד תהיה לנו עזרה בכל הנוגע להיערכות בנגב, גם מבחינה תקציבית ותו־ספת תקציב בנושא זה.

פריון העבודה. לאחר שנים מספר שבהן היה קפאון או היתה אף ירידה בתפוקה לעובד עלה בשנת 1978 פריון הייצור בסקטור העסקי ב־2% ובתעשייה ב־6.2%. בשנת 1976 חלה ירידה בסקטור העסקי ב־1.2% ובשנת 1977 ב־2.7%. איו, כמו־כן, להתגאות בכך, אבל חשוב לציין את העובדה. בתנאי המחק שלנו ועקב המחסור בכווח־אדם חייבת העלאת פריון הייצור לעמוד בראש משימותינו. על־פי הערכה ניתן יהיה להכפיל את התפוקה לעובד בתקופה של 8–10

1. פיתוחם של משאבי כוח־אדם והקצאתו על־פי צרכי המשק לשם עידוד הייצור והיצוא;

2. המשך פיתוח השירותים החברתיים לפרט, למשפחה ולקהילה. בנושא זה יתן המשרד עדיפות בטיפול בקבוצות אוכלוסיה חלשות: טיפול וטיפול המערכות המפעילות שירותים לנוער במצוקה; מניעת עבריינות ושיקום עבריינים; הקמת יחידה לטיפול בסמים, בתיאום עם משרדים ומוסדות העוסקים בנושא; פיתוח שירותים למפגר; פיתוח השירות לקשיש, ל־פנסיונר ולאזרחים המבוגרים יותר; המשך פיתוח מערכת השיקום והשיקום המקצועי; הפניית מוגבלים להכשרה מקצועית מתאימה ולמקומות עבודה.

3. המשרד ייווץ וימשיך תהליכי חקיקה שכבר החלו ליצירת חשתית של בטחון סוציאלי, לאבטחת האדם מפני סיכונים של אבדן הכנסה, להבטחת פנסיה לכול, מקיפה ויחסית להכנסה, תוך שמירת הוויקיה לפעילות המשקית והחברתית של האדם.

4. העלאת התפוקה והפריון בעבודה על־ידי עידוד ההשתתפות בכווח העבודה של קבוצות אוכלוסיין, כגון נשים, אקדמאים, נוער, עולים חדשים, ישראליים חוזרים וחיילים משוחררים, פנסיונרים, נחמכים ומוגבלים בכוח עבודה.

5. קביעת נורמות חדשות בבטיחות וגיהות בעבודה, בעקבות המלצותיה של ועדת־גונן, שהגישה את מסקנותיה בחודש מארס 1979.

6. הכוונת עובדים והכשרתם לתעסוקה במקומות עבודה מועדפים, לרבות אזורים פיתוח. מערכת ההכשרה המקצועית ערוכה בנושא זה להתמודד עם הצרכים הגדולים שייצורו כאשר צה"ל ייערך בנגב.

7. שירות התעסוקה ירחיב את פעולותיו למיצוי כוח עבודה שאינו פעיל, של גברים ונשים, להגברת הניידות הבין־מפעלית והבין־אזורית, לרבות אספקת כוח־אדם שידרש להפעלת תכנית הפיתוח האזורי והבטחוני בנגב, כתוצאה מתחיתת חווה השלום.

8. שימת דגש בפעולות המשרד לקידום הזכויות והתפקידים של האשה במדינה.

הרשו לי להתייחס עתה לנושא ההכשרה וההשתלמות המקצועית: בשנת התקציב 1978 הושם דגש בפיתוח מערכת ההכשרה המקצועית אשר תספק לתעשייה המתפתחת כוח־אדם מקצועי מעולה. פיתוח כוח־אדם מקצועי הוא, כמו־כן, גם תנאי להמשך מגמת הרחבת ההשקעה של משקיעי חוץ בארץ. האגף להכשרה ולהשתלמות מקצועית אחראי לפיתוח משאבי אנוש במובן הרחב של המלה, דהיינו: פיתוח וקידום של כוח־אדם אפקטיבי, העלאת יכולתו הטכנולוגית מקצועית של העובד, וכך בכך קידום התפתחותו האישית, מבחינת השכלתו ותרבותו, במסלול העבודה והחיים.

בשנת התקציב החולפת הוגברו הפעולות בתחומי הכשרת נוער ומבוגרים. כ־40,000 מבוגרים וכ־20,000 בני־נוער הוכשרו והשתלמו במסגרות השונות והוכשרו לרמות שונות כדי לסייע להעלאת רמת הייצור במשק בענפי התעשייה המועדפים. שנת התק-

את רמתם והתפתחותם לבין הביקוש המזדמן לעבודות השלום והשיכון, ביקוש שהוא בתכנון המקצועי עיים הומוגני בעיקרו.

אבחנה זו בין סוגי הביקוש כרוכה בקשיים ניכרים. תכנית הפעולה של שירות התעסוקה מתבססת על סקירה מקיפה של מאגרי כוח-האדם, תהליך ההצטרפות לכוח העבודה האזרחי הצפוי השנה, והאפשרות לטפח שיטות פעולה גמישות, שיהיה בהן כדי לספק את מירב הצרכים ולמנוע תנועת עובדים בלתי רצויה, כגון נטישת מפעלי תעשייה. שכן הפתרון הקל, כביכול, של הבאת עובדים זרים מחוץ למה שמותר חייב בשני שדות-התעופה שייבנו, כמוסכם, על-ידי ממשלת ארצות-הברית, הוא פתרון שנשלל על-ידינו על הסף כפתרון הטומן בתוכו סכנות שונות, ובוודאי גם סכנה חברתית, מעבר ליתרונות המשקיים המידיים. פתרון זה יכול לצוץ רק כרע במיעוט כאשר ימוצו כל המקורות הנתונים, ואנו סבורים שעדיין מצויים מצבורים של כוח-אדם שאיננו ממוצה.

שירות התעסוקה ניצב מול האתגר של גיוס כ-4,000 עובדים לשנת הפעילות הראשונה של ההיעדרות כות בגב. תכנית השיכון הלאומית כרוכה אף היא בתגבורת שנתית נטו של כ-2,000 עובדים מעבר לתחלופה השנתית בענף הבינוי, שהיא ניכרת, כידוע, האומדן בחמש שנות הפעילות הצפויה לעבודות אלה עשוי להגיע לכ-18,000 עובדים בנוסף על הביקוש המשקי הבלתי מסופק הרגיל, שהיקפו מגיע כיום, כאמור, ל-10,000 עובדים. ואני רוצה לציין שאם נבחר בשלושה תחומים מרכזיים לפי אומדנים שבידינו: והם: התחבורה והתעשייה, הרי נזדקק בשנתיים הקרובות לכ-35,000 עובדים. בד בבד שירות התעסוקה עושה למען קבלת המידע המפורט — במרחבים פסיים של עובדים ועובדות — מאת מערכת הבטחון, השיכון והקבלנות הישראלית. יש לקוות שחריף הקשיים יתגבש המידע במועד מוקדם ככל האפשר.

תכנית הפעולה המיועדת להניע עובדים לעבודות הקיימות מתבססת על מקורות כוח-האדם המצויים בהישג ידינו ועל האבחנה המשמעותית בין צביון הקבוע או החולף. המקורות העיקריים הם: (א) תוספת שנתית נטו צפויה של כ-40,000 עובדים לכוח העבודה האזרחי. (ב) מיצוי נוסף של כוח-האדם מרבדי האוכי לוסין שאינם עובדים כיום. הנחת קיומו של כוח-אדם כזה מתאשרת על-ידי לשכות שירות התעסוקה ברחבי הארץ.

התכנית האופראטיבית לשנה הקרובה מקיפה אי-פוא בין היתר צעדים כדלקמן: (א) הוצאת נשים, פנסיונרים, פטורים גיוס ומפוטרי גיוס ומפרנסים משניים נוספים ומי שהם קשים לסידור בעבודה, מתוך מגמה לשלבם בביקוש הרגיל ולשחרר עובדים כשירים לעבודות השלום והבינוי. זאת על-ידי ביקורי בית בשכונות וברכזי אוכלוסין, איתור ושיגור פניות אי-שיות לפנסיונרים. במסגרת זו שוגרו לא מכבר על-ידי שירות התעסוקה 1,500 פניות אישיות לפנסיונרים שפרשו בשנה האחרונה. כן מקיימים מגעים עם גורמים שונים לניטרול השפעת הפרופיל הצבאי והמרתו במבחנים עצמיים של יכולת אובייקטיבית,

השנים הקרובות. כדי להשיג מטרה זו, בשיתוף ובתיאום בין הממשלה, ההסתדרות והמעסיקים, יש לעודד בין היתר את הגברת פעולות המיכון והאוטומאציה; החדרת טכניקות של חקר ומדידת עבודה והצמדת שכר לתפוקה; הפעלת שיפורים ושיטות ניהול ואירגון; הרחבת המאמץ המשותף, בסיוע הגורמים השונים, להפיכת העיסוקים "לאתגריים" יותר; העמקת המאמצים בטיפול בסטורים מיוחדים ומועדפים של המשק כמו ענף הבינוי, התעשייה הזעירה, ייעול השיירות הציבוריים ועוד.

המכון לפיריון ימקד השנה את פעולותיו כדי להשיג את המטרות הנ"ל. ראוי לציין: 1. חלה התקדמות בהחדרת טכנולוגיות, מיתשוב ואוטומאציה. המכון לפיריון ימשיך להחזיר ולפתח טכנולוגיות אלו תוך הסתייעות בגורמי מחקר ומוסדות אקדמיים. 2. פיתוח והרחבתן של הפעולות ליישום טכניקות חקר ומדידת עבודה במינהל, נושא שבו, אגב, הגיעה ישראל להישגים בין-לאומיים. 3. הרחבת המאמץ לקידום דרכי הניהול על-ידי פיתוח שיטות חדשות להדרכת מנהלים. כ-10,000 מנהלים קיבלו הכשרה והשתלמות בשנה החולפת בפעולות הדרכה של המכון. 4. שיפור איכות חיי העבודה. המכון השלים פעולות בכ-50 אירגונים, ובהם נעשה נסיון לבנות את הליכי העבודה מחד גיסא, ואת תפקידי העובדים מאידך גיסא, בצורה שתעורר יותר עניין ומוטיבאציה בעבודה. ההצלחות שהשיג המכון בתחום זה יביאו להרחבת הפרוייקט בשנה זו למפעלי תעשייה נוספים וצבת פועלים מוכן תושג עלייה בפיריון, וכן נכונות גבוהה יותר של עובדים להשתלב בתעשייה. 5. המכון ירחיב את פעולות הסיוע שלו בתחום התעשייה הזעירה; בתנאים המיוחדים של ישראל טמון במגזר זה פוטנציאל ניכר להחדשת, לפיתוח מוצרים ולקידום כלכלי. ראינו כיצד זימחת של מפעלים קטנים, בעיקר בתעשיות עתירות הידע, הגיעו להצלחה שהיא בהחלט חשובה ולמופת.

ברצוני להתייחס לנושא מרכזי בוודאי בשנים שחבאנה עלינו, והוא התעסוקה והעובדים. שורת התפתחויות משקיות אקטואליות, המעמיסה על התשתית התעסוקתית המתמדת שלנו צרכים מיוחדים נוספים בכוח-אדם, מקנה לתכנונית הפעולה של שירות התעסוקה ומידת מעורבותו הפעילה בתנועת כוח העבודה בישראל חשיבות ראשונה במעלה בתקופה זו דווקא. במצב הדברים הנתון, כאשר המערכת התעסוקתית הרגילה זקוקה עוד לכ-10,000 עובדים לפי רשומות שירות התעסוקה, וזאת בנוסף על כ-21,000 עובדים שלשירות שירות התעסוקה מספקת מדי חודש, מחייבת כל התפתחות בתחום זה דריכות מירבית. הזנה נכונה של המשק בכוח-אדם היא אחד מקווי היסוד של תכנית הפעולה שאנו פורסים לקראת השנה הקרובה. שכן, בנוסף על הביקוש הרגיל, אנו נמצאים בראשיתה של ההיערכות המאסיבית לעבודות ההנדסיות, בנגב, הנגרות מהסכמי השלום ישראל-מצרים. לזה מיתוספת בוזימית תכנית השיכון הלאומית, שאף היא תצריך כוח-האדם שלה. ובכן, במצב דברים זה אנו עורכים אבחנה בין הביקוש המשקי הרגיל למפעלי החרושת, התעשייה והיצוא ולשירותים שנועדו להבטיח

ובשלבים לתפקידים אלה. במסגרת המאמץ לשינוי הלשכות נעשית גם פעולה מתמדת לשיפור המבנים הפיסיים והתאמתם לצרכים. השנה נחנכו 10 מבנים חדשים והוכנה חכנית להשלמת הבנייה וההצטיידות של יתרת הלשכות תוך שלוש שנים.

בד בבד עם זאת מכין המשרד — זה חשוב ואני מבקש להדגיש את זה — הצעת חוק לשירותים חברתיים. החוק יגדיר את חובותיהן של הממשלה ושל הרשויות המקומיות במתן שירותים חברתיים לאוכלוסיה. קביעת השירותים החברתיים בחוק כזכות של האזרח תבטח פיתוח השירותים החברתיים בראש וראשונה לאוכלוסיה החלשה ולאזורים החלשים. כן יגדיר החוק את חלוקת האחריות וההתחייבות ההדדיות של הממשלה ושל הרשויות המקומיות ושל האזרח עצמו.

אפשר שהיעד המרכזי של השירותים לאוכלוסיה בסיכון מוסב מהילד, שהיה במוקד ההתערבות מאז שנות ה-60 "דור העתיד", אל המשפחה, שהיא היחידה המספקת את צרכיהם הפיסיים והריגושיים של בניה ומעצבת עלידי כך את אישיותו ואת גורלו של הבן והיא גורם מרכזי המוכר גם על-ידינו. מטפול מועדף, ובעלות גבוהה, בילדים יוסב הדגש אל המשפחה הצעירה הזקוקה ליעוץ ולהדרכה בשלב בניית התא המשפחתי ולחיוך וסיוע בעת שהמסגרת המשפחתית נפגעת ויש עליה איום בהתפוררות.

השירותים לטיפול במשפחה הצעירה והפגועה יהיו במרכז השירותים החברתיים. לצורך העמקת שירותים אלו הוקמו עד כה 10- תחנות ליעוץ בחיי הנישואים והמשפחה. גיסוי שנערך בירושלים לטיפול בזוגות צעירים הנמצאים במצבי מצוקה קשים הוביל למחקר מקיף, שיבוצע בשיתוף עם ממשלת ארצות הברית ושעיקר מטרתו להצביע על הדרכים לשבירת מעגל המצוקה בדורות הבאים. המשרד גם נערך לסיוע למשפחות פגועות. כבר ניתן וגם יינתן סיוע להקמתם ולהפעלתם של מקלטים לנשים מוכות בחיפה ובהרצליה, כאשר מקלט נוסף לאזור הדרום מתוכנן להקמה בשנה הקרובה בעזרתו של המשרד. כדי לסייע למשפחות בעייתיות בתיפקודן הוכשרו אשתקד יותר מ-300 סומכות, ויחד עם 500 סומכות פעילות הן מהוות כוח-עזר חשוב לסיוע למשפחה הבעייתית ול-הדרכתה בתיפקוד היומיומי.

הרשו לי להתייחס בקיצור לנושא שאמנם דנו בו לאחרונה, אבל אני חושב שהוא ראוי להדגשה מיוחדת: השירות לזקן, נושא שאנו מצויים להעלותו יותר משעשינו בעבר והוא מתייחס, קודם-כול, לטי-פוח הרגשות, התודעה וההתייחסות הרצינית של כולנו לאוכלוסיית האזרחים המבוגרים ביותר בישראל.

מספר הקשישים בישראל — על כל פנים לפי ההגדרה של גיל כרונולוגי — הינו 350,000 איש, בקירוב.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
סליחה, מאיזה גיל כרונולוגי נחשב אדם לזקן?

שר-העבודה והרווחה י. כ"ן:
מגיל 65. בכוונה תחילה דיברתי על גיל כרו-

ומפועלים הליכי מיון נמרצים של קשיי סידור בלשכות התעסוקה. ב) בירורים עם גופי ההתיישבות מושבים וקבוצים — ליציאה למשימות הלאומיות לפרקי זמן מוגדרים. ג) רתמת מערכת החינוך העל-יסודי והגבוה למשימות השלום על-ידי הוצאת קבוצות של סטודנטים ותלמידים לפרקי זמן מוגדרים לעבודות בנגב, תוך הקניית אימון ראשוני בסיסי לקראת תעסוקת הבינוי. ד) הכוונת מצטרפים חדשים לכוח העבודה לתעסוקות נדרשות על-ידי מערכת מכוונת של תמריצים, שהיה בהם גם להבטיח סיוע לעיצוב פתרונות תעסוקתיים אישיים לטווח מתמשך. ה) גיוס המשאבים האנושיים הנתונים של היהדות העולמית על-פי קריאה להיחלץ לתקופה מסוימת, ואף מעבר לזה, לביצור השלום. אם נגדיר את התפקידים ונקבע את התנאים המתאימים לכך, אנו משערים שתתאפשר הגשמתו של אתגר ציוני ויהודי שחשיבותו מעבר לגיוס כוח-האדם. מימוש תכנית ההתגייסות של עובדי כרוך בשיתוף פעולה בקנה-מידה לאומי, וככל שההיערכות הממשלתית תהיה מתואמת יוכל להיווצר סיכוי לתחילת התמורה גם במבנה התעסוקה במשק.

חלק חשוב מעבודתנו מתייחס לשירותים למשפחה ולקהילה. ההפרדה בין הבטחת הכנסה לבין השירותים החברתיים, שהוחל בהם בלשכות הסעד, תגיע לביטוי עם נהגת חוק הבטחת הכנסה והעברת הנושא לטיפול של המוסד לביטוח לאומי. בשנה האחרונה הועמקה הפעולה במסגרת "תכנית השינוי בלשכות" ב-15 ישובים בארץ. במסגרת תכנית זו נערך שינוי במבנה האירגוני ובדפוסי העבודה בלשכות; פותחו השירותים החברתיים הקהילתיים והושקע מאמץ בהכוונה, בהדרגה, על העובדים הסוציאליים לתפקידי פול וסיוע מקצועיים.

התכנית מתמקדת ב-4 תחומים עיקריים: 1) פיתוח שיטות טיפול יעילות באוכלוסיה, שלא הגיבה עד כה על שיטות הטיפול המקובלות, במטרה לחלץ את בניה ממעגל הניזק; 2) פיתוח שירותים לאוכלוסיות שמצוקתן אינה קשורה במצב כלכלי ירוד; 3) פיתוח קידום הפוטנציאל האנושי בישובים מרוחקים, הסובלים ממחסור כרוני בכוח-אדם מיומן, לטי-פול בבעיות אנושיות וחברתיות; 4) ניצול יעיל יותר של המשאבים העומדים כיום לרשות המחלקות לשירותים חברתיים במקומות, לרבות אמצעים המצויים במקום ברשות של אירגונים אחרים, במטרה להעמיק ולהרחיב שירותים למרות האילוצים. ביצוע התכנית מותנה בהפרדה בין הבטחת הכנסה לבין השירותים החברתיים. היינו העברת הבטחת הכנסה למוסד לביטוח לאומי.

לקראת העברת הטיפול בהבטחת הכנסה למוסד לביטוח לאומי נעשתה כבר השנה פעולה משותפת ללשכות לשירותים חברתיים ולסניפי המוסד לביטוח לאומי ב-15 מקומות ישוב, כפי שצינתי. במקומות אלה כבר נעשות בדיקות הזכאות ומתן הסיוע החמרי על-ידי עובדי המוסד לביטוח לאומי, תוך תיאום עם הלשכות לשירותים חברתיים. שינוי מהותי זה של לשכות הסעד והפיכתן ללשכות לשירותים חברתיים יאפשר ללשכות להתמקד במשימות טיפול, ייעוץ והכוון על-ידי כך שהעובדים הסוציאליים יתפנו בהדרגה

מאחר שאני מעוניין מאוד בדיון אדלג על חלק חשוב בדברי זרק אתיחסם לדברים נוספים אחדים.

ברצוני לציין את גושא ההתנדבות, שבו פעיל משרדנו בצורה גוברת ואני מקווה שפעילות זו עוד תגבר. אחת מן הדרכים המקובלות במשרד העבודה והרווחה לשיפור ולקידום אוכלוסיות נזקקות היא עזרה בהתנדבות ופיתוח חיי הקהילה על-ידי עזרה הדדית. במשרד הוקמה לפני שנים מספר יחידת התנדבות, והיא פועלת להגברת המעורבות הציבורית והאזרחית בכעיות החברה.

היחידה להתנדבות מפעילה היום יותר מ-10,000 מתנדבים ביותר מ-50 מקומות ישובים ברחבי הארץ. מיב" צעים כגון "אח בוגר", "מעסיק ידני", "סיוע נוער לנוער", סיוע לקשישים גלמודים, במסגרות העירוניות ומיבצעים מיוחדים הפכו כבר לנכסי-צאן-ברזל של הפעולות ההתנדבותיות. המסגרות השונות של ההתנדבות ניתנות ללא ספק להרחבה ולפיתוח. משרד העבודה והרווחה שוקד עתה על הפעלת 1,000 סטודנטים, עולים חדשים ואחרים, בשנת שירות לסיוע בשכונות מצוקה.

תכניות דומות בהשתתפות משרד החינוך והתרבות להפעלת תלמידי תיכון במסגרת שירות לאומי נמצאות בשלבי ניסוי מתקדם ויש כוונה להפעיל מאות רבות של תלמידים בתחום שירותי הרווחה באמצעות הזרוע של שליח, זרוע מיוחדת העומדת לרשותנו.

גובשו תכניות לטווח קצר להקמת עשרות ספריות באזורי מצוקה ובאמצעות פעולת התנדבות. כמו-כן אנו מתכננים הפעלה רחבה יותר של בנות הנרשמות לשנת שירות. כבר עתה ברור מן הדיווחים שיש עלייה של כ-30% במספר הבנות — חברת-הכנסת אלונה, אני מעוניין שתשמעי את דברי — — —

ארה נמיר (המערך):

אולי השר יודע כמה זה במספרים?

שר-העבודה והרווחה י. כ"ץ:

אינני יכול להשיב לך כרגע, אבל זו עלייה של 30% ממה שהיה.

ארה נמיר (המערך):

תלוי, אולי היו 3.

שר-העבודה והרווחה י. כ"ץ:

אבקש את המספר, כי אני רוצה לדייק, ואתן לך אותו מייד. כזוהי שזה לא אומר הרבה, אבל ברצוני לציין שאנחנו חשים שיש גם רגישות גדולה יותר וגם היענות גדולה יותר של בנות כאשר פונים אליהן וכאשר מצביעים על אפשרויות של שירות.

שולמית אלונה (תנועה לזכויות האזרח):

אדוני השר, המספרים שנמסרו לי על-ידי אנשים המטפלים בנושא מטעם הקיבוץ הדתי הם שממחזור של 4,500 התגייסו בסך-הכול 1,000 ועוד 500 הלכו לצבא. 1,500 מתוך מחזור של 4,500.

שר-העבודה והרווחה י. כ"ץ:

אני מדבר כרגע על השירות בשירותים חברתיים. אני מאמין שאם יהיו בדיקו משאבים נוספים נוכל ללא ספק להגדיל את מספר הבנות שיסכימו לשרת.

נולוגי, כי זה בוודאי לא גיל ביולוגי. כלומר אינני מדיר את הויקנה באמצעות גיל. אני מכיר זקנים שהם צעירים וצעירים שהם זקנים.

שולמית אלונה (תנועה לזכויות האזרח):

הנתון של 350,000 כולל קשישים מגיל 65?

שר-העבודה והרווחה י. כ"ץ:

ובכן משרד העבודה והרווחה, באמצעות השירות לזקן, מטפל בשני תחומים עיקריים: התחום של השירותים המוסדיים והתחום של השירותים התומכים בקהילה. בתחום השירותים המוסדיים מבצע השירות לזקן את חוק הפיקוח על המעונות. השירות מקיים מערכת פיקוח על בתי-אבות, כאשר הוא אחראי על שלומם הגופני והנפשי של כ-10,000 זקנים ב-75 בתי-אבות. הפיקוח מתבצע על-ידי מפקחים לעבודה סוציאלית ויועצים לסיוע ולתווה.

במסגרת בתי-אבות מצויים כ-2,100 זקנים המופים גים אלינו על-ידי שירותי הרווחה, והמימון לאחזקתם בא מהמשרד. מספר הזקנים המסודרים בבתי-אבות גדל מ-9,000 בשנת 1978 ל-10,000 בשנת 1979. בשנת 1978 התחלנו לפתח מערכת של טיפול-יום ליד בתי-אבות. בשנה זו סייענו לרבים הזקנים לטיפול אינ-טנסיבי יותר מהמקובל, ואלמלא מערכת טיפול-יום היה צורך בסידורם במעון או במוסד, דבר שאינו רצוי לא מבחינה חברתית, לא מבחינה כלכלית, ואני חושב — גם לא מבחינת הפרט, האדם עצמו.

בתחום השירותים בקהילה אנו מספקים מיגוון של שירותים, והם אינם מספיקים. בשום פנים ואופן לא אלה שירותים אישיים בבתי הזקנים אשר אינם יכולים לתפקד בחלק מפעולות היום-יום, כגון נקיון אישי, נקיון הבית, כביסה, בישול, עזרה בקניות, עזרה ברכישת תרופות ומכשירים רפואיים. משרד-תים אלה נהנים כ-12,000 זקנים ברחבי המדינה, ול-צורך זה מופעלות עוזרות-זרית ומטפלות בזקנים. שירותי חברה, תרבות, תעסוקה, הבראה ונופש מסופקים כיום באמצעות מערכת של מועדונים ומרכזים לזקנים. במסגרות אלה משתתפים כ-20,000 איש, ובא-רועים מיוחדים עולה מספרם ל-40,000 בקירוב. בתחום התעסוקה אנו פועלים בשיתוף עם גורמים ואירגונים שונים על-מנת להפעיל קשישים. אנחנו, כמובן, עוד נתייחס לנושא הזה כאשר נדבר על החקיקה הצפויה על-מנת להקל בתחום זה.

אי-אפשר שלא להזכיר את מעורבות המשרד באמצעות האש"ל — אגודה לתיכנון ופיתוח שירותים לקשישים, וזאת בשיתוף פעולה עם הממשלה והגיוני האמריקני, בתחום בניית תשתית של בתי-אבות מודרניים ובעלי רמה גבוהה — רק לאלה שגם קקיים להם, כי הרוב הגדול איננו נזקק להם, למעשה, אלא נזקק לשירותים תומכים בתוך הקהילה.

בימים הקרובים עומדים אנו לפתוח את בית-האבות החמישי הבנוי על-יפי התפיסות החדשות של רצף טיפולי כוללני. כמו-כן פועלות 17 תכניות קהריות בישובים שונים בארץ, בעיקר בעירות פיר-תוח, אשר בהן קיימת תכנית כוללנית של איתור צרכים ואספקת שירותים בתחום לצרכים תוך כדי הפעלת הציבור באספקת השירותים הללו.

האינפלציה הדוהרת בערכן של הגימלאות. רבות נעשה בשנים האחרונות כדי לגונן על רמת חייהם של הגימלאים, להבטיח להם הכנסה שהיא חסינה מפני פגיעתה הקשה של האינפלציה. לשם כך שיקללו פעמים מספר את שיטות ההצמדה והפיצוי. לקבוצת החלשות שבין הגימלאים נקבעו כללים מועדפים של פיהם או מפצים אותם כל אימת שמצטברת התייקרות של 10% במדד, גם אם יחייב הדבר עידכון דו־חודשי או רבע־שנתי בקיצבאות. כלל זה הופעל בשנה האחרונה כבר פעמים מספר ואנו עושים מאמצים לעיגונו בחקיקה כדי להבטיח התאמה ארו־מאטית ומהירה כל אימת שמתפתחת התייקרות בשיעור כה ניכר.

בחודש אפריל השנה הקדמנו לשלם מקדמה בשיעור של 5% לרגל התייקרות של מצרכי יסוד מעל ומעבר לכללים הרגילים. יחד עם זה עלי להודות בצער כי כל שיפור שהנהגנו בתחום זה הוכיח את עצמו כבלתי מספק. במבט לאחור אנו יודעים כיום כי למרות השיפורים נשחק בדיעבד ערכן של הגימלאות, ובשיעורים הנוכחיים של האינפלציה נזדקק לשיפורים נוספים ודחופים אם אין ברצוננו לרושש את השכבה הדלה ביותר בחברה ולפגוע ברמת חייה. הצעות כאלה הוגשו עליידינו לממשלה ואנו מקווים כי יתמצא בהקדם דרך לעשות תיקון משמעותי בתחום פרוץ זה.

אולם בצד הסכנות האורבות, והמחויבות לעמוד בפניהן ולמנען, רבים הסיכויים והאתגרים שבפנינו. תשומת־לב מיוחדת יש בדעתנו להקדיש השנה לטיפול אוכלוסיית הפנסיונרים, שמספרה הולך וגדל. אנו בורחים כל דרך אפשרית לסלק מכשול ולעודד אותם המסוגלים ויכולים להמשיך לעבוד, או לדהות פרישה, לעשות כן בלא להיות צפויים לקנסות כבדים מבחינת זכויותיהם לפנסיה ולקיצבה או מצד שלטונות המס. צוות מיוחד של זאגף למחקר בביטוח הלאומי בודק עתה הצעות חלופיות בתחום הזה.

בד בבד אנו מעודדים את הקשישים עליידי המערכת הענפה של ייעוץ לקשישים בתחומי התעסוקה, הפנאי ושירותים אישיים המופעלים בסניפי הביטוח הלאומי, בעיקר עליידי פנסיונרים מהנדסים. רבבות פנסיונרים נזקקו לייעוץ הזה בשנה החולפת.

בד בבד הולכת ומתגבשת פעולתה של הרשות לפרישה ולפנסיונר, הפועלת בשלב זה בראשותי, בתיאום עם המוסד לביטוח לאומי והמשרד. הרשות יוזמת פעולות תיכנון ותיאום חשובות של הוראות השונות המטפלות בפנסיונר ובהכנתו לפרישה. מעודדים מהחלטות המליאה בשבוע שחלף אנו שוקלים עתה עיגון פעולותיה וסמכויותיה של רשות זו בחקיקה.

קידמנו כבר בברכה את ההסכם הקיבוצי להנהגת פנסיה מקיפה בתעשייה. זהו צעד חשוב הראוי לברכה ולעידוד. עם זאת אנו יודעים כי רבים מהמפרנסים עדיין אינם מכוסים בהסדר פנסיוני וכי רבים היעיוותים במערכת הזאת, שצמחו עם התפתחותה ההיסטורית. בדעתנו להמשיך ולחתור — ובחודשים הקרובים גם לעשות הלכה למעשה — לחקיקת חוק פנסיה מקיפה לכל, חוק שיבטיח חסכון פנסיוני מספיק לכל

אני מבקש להתייחס לנושא שהחלטנו להעניק לו עדיפות מירבית בשנה הזאת — נושא הבטיחות והגיות בעבודה. נדמה לי שכבר ידוע לכולנו כי הנזקים מתאונות העבודה, עלותן מגיעה לפי אומדנים שונים לבין 2 עד 6 מיליארד לירות בשנה, שלא להזכיר את הפגיעות בקרבנות אדם, נכויות, אלמנות, סבל, כאב והיפלטות של עובדים ממעגל העבודה היצרני. בסוף ספטמבר 1978 מיניתי ועדה ממלכתית ציבורית שדה השתתפו נציגים של כל הגורמים הממכתיים והציבוריים המרכזיים שעניין הבטיחות בעבודה נוגע להם במישורים. המלצות הוועדה, שהוגשו לי בחודש מארס שנה זו, הצביעו בין היתר על הונחה בנושא הבטיחות וההיגיינה במפעלים ועל קיום רשויות רבות ופיצול סמכויות בין הגופים המטפלים.

בעקבות המלצות הדו־חודש נקטנו שורה של צעדים וביניהם הערכות לשינוי אירגוני של מערכת הבטיחות והגיות בארץ באמצעות הקמתו של גוף מרכזי במשרד שיקבע מדיניות, יתאם בין הגופים המטפלים במערכת הבטיחות וידאג להעלאת הרמה המקצועית והביצועית של העוסקים בנושא הבטיחות. המלצות נוספות שיש בדעתנו ליישם השנה כוללות: הרחבת החקיקה והתקנינה בתחום הבטיחות, החמרת העונשים על עבירות בטיחות, חיוב מפעלים בהכנת תכניות בטיחות למפעל וכן הכנת נהלים בטיחות פנים־מפעליים אשר יובאו לידיעת העובדים במקומות העבודה.

בתחום הבריאות התעסוקתית נרחיב ונעמיק את ביצוען של בדיקות תקופתיות מיוחדות במקצועות שיש בהם סיכונים מיוחדים, נקיים מעקב מתמיד של תנאי סביבה העלולים לגרום למחלות, כגון קרינה, ריכוזי חמצרים רעילים, רעש וכיוצא באלה. כן נפעל השנה להקמת מרכז למידע והדרכה ויצירת בסיס נתונים ממוחשב על תאונות עבודה.

מניתי לעיל רק חלק מהפעולות שתיעשינה עליידי המשרד ואני מקווה שאכן הן ניתנות להגשמה לקידומו של תחום זה.

לא אוכל לסיים את הסקירה הארוכה, אולי, יחסית בלי להתייחס במלים אחדות למוסד לביטוח הלאומי. הביטוח הלאומי ימשיך למלא תפקיד מרכזי וחיוני בתחום הבטחון הסוציאלי והבטחת הקיום. הוא ימשיך לשקוד על תפקידו במניעת עוני ודלות ובצימצום הפערים בחברה הישראלית. לא פחות מ־320,000 קשישים, 40,000 אלמנות ויתומים, 45,000 נכים תלויים בפרנסתם וקיומם בביטוח הלאומי. חלקם הגדול מתרכז בעשירון התחתון ונמנה עם הדלים בחברה. האחרים חיים על סף העוני או במצוקה יחסית, לרוב מתחת לרמת החיים הממוצעת בחברה הישראלית.

הביטוח הלאומי ימשיך גם השנה להיות משען ליולדת ולאם, למשרת במילואים, לנפגע בעבודה או בפעולות איבה. הוא ידאג להבטחת מינימום הקיום לחלשים ביותר בחברה, מצד אחד, ולהחלפת שכר לאלה שכשרם להשתכר ייפגע זמנית עקב מילואים, לידה, אבטלה, תאונה וכיוצא באלה.

שנת 1979 היא שנה קשה ורוויית סכנות, ואני מקווה — גם סיכויים, לביטוח הסוציאלי. הסכנות האורבות הן בעיקרן סכנות הכירוסום והשחיקה של

לנו חוק פנסיה. אני מקווה ומצפה שנוכל לקדם את הנושא.

אני מבקש לסכם. בדרך אחרת נמצא לכם הערות נוספות. אני מקווה שתעינו בחומר הכתוב המונח לפניכם. חילקנו לכם חוברות. נשמח אם תעינו בהן. אני מעוניין שדע את מצב העניינים.

תרשו לי לסכם. חברי הכנסת הנכבדים, תהא זו שנה קשה מאוד בכל תחומי פעולתנו. אנו סבורים שיידרשו — — —

יחזקאל זכאי (המערך):

שנה קשה — למה?

שרי העבודה והרווחה י. כ"ץ:

יש לנו אינפלציה, אנו חייבים להיערך לתפקידים גדולים, להביא את השלום.

יחזקאל זכאי (המערך):

בשם השלום אנו יותר עניים בארץ.

שרי העבודה והרווחה י. כ"ץ:

תרשה לי לסיים, ואחר כך תוכל להמשיך. אני לא אפריע לך.

יחזקאל זכאי (המערך):

קודם עשו הכול בשם הבטחון, ועכשיו — בשם השלום.

שרי העבודה והרווחה י. כ"ץ:

בכל זאת לא תוכל לומר שההערכות שלשום, שאנו נדרשים לה במדינת ישראל, זה עניין שנמשך שלושים שנה. אנו נמצאים בסיטואציה חדשה, אנו חייבים להיערך לקראתה. המצב הוא קשה גם מבחינת משאבים כספיים וגם מבחינת כוח-האדם.

אורה נמיר (המערך):

מה זה שייך למשרד העבודה והרווחה?

שרי העבודה והרווחה י. כ"ץ:

אנו צריכים לטפח כוח-אדם, להבטיח שיהיה כוח-אדם, שלא נצטרך להביא עובדים זרים מהחוץ.

יחזקאל זכאי (המערך):

זה יהיה יותר טוב, יהיו יותר אנשים.

שרי העבודה והרווחה י. כ"ץ:

אני בטוח שאתה מזדהה עם העמדה שמוטב לנו שלא להביא אנשים מהחוץ אלא לנצל את המשאבים שיש לנו. ואחרון אחרון: שלא נידרש גם למשאבים נוספים אם ברצוננו לבלום מגמה שהיא ברורה — אמנם היא מגמה, ואינני רוצה לומר מעבר לזה — מגמה לגידולם של פערים כלכליים במדינת ישראל. אני מקווה שיהיה לנו הכוח לכך, שיועמדו לרשותנו משאבים לבלום מגמות של גידול פערים כלכליים, למרות המחיר היקר שיש לשלם בגין האינפלציה. אני חושב שידועות לנו הדרכים כיצד לעשות זאת. אני תפילה שנתחיל לעשות, ואני מאמין שאם יוחלט כך נדע גם לבצע את ההחלטות בהצלחה.

המפרנסים, חוק שימנע "אכילת זכויות פנסיה", חוק שיקטין את התלות של הפנסיונר בהטבות סוציאליות מהמדינה וימנע מרבים חיי עוני ודלות בערוב ימיהם. חוק כזה עשוי לספוג כוח קנייה, להגדיל את החסכון במשק ולהיות אחד הגורמים בלתימת האינפלציה.

יחזקאל זכאי (המערך):

כל מה שאתה אומר — היכן זה יקרה, ומתי?

שרי העבודה והרווחה י. כ"ץ:

אם נזכה ונחיה, אני מקווה שזה יקרה מעל במה זו.

יחזקאל זכאי (המערך):

על הבמה זה בסדר.

שלמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

בדיבורים אין קושי.

אורה נמיר (המערך):

יש ספר אחד. יהיו שני ספרים.

שרי העבודה והרווחה י. כ"ץ:

אני בטוח שבעזרתך, חברת-הכנסת נמיר, נגשים הכול. ביזמתך ובמרץ האופייני לך אין דבר שלא נתגבר עליו.

חיים ברי-לב (המערך):

אין דבר שלא נתגבר עליו — זה כולל גם את ממשלת הליכוד.

שושנה ארבל-אלמזוליני (המערך):

מדכאים כל יומה.

שרי העבודה והרווחה י. כ"ץ:

האם אני משעמם את מישור?

יחזקאל זכאי (המערך):

אתה אומר דברים נכונים, אבל אינך אומר איך תבצע אותם ועם מי אתה מאמין שממשלה זו תבצע את הדברים האלה?

שרי העבודה והרווחה י. כ"ץ:

לאחר שאמרתי מה שאמרתי אני רוצה לקצר כדי שתוכל לומר את הדברים ביתר הרחבה ואני אוכל להתייחס אליהם. אני מבטיח שאינני אומר את הדברים שלא על-מנת לקיימם. אני אומר את הדברים על-מנת לקיים. נכון שיש נושאים שלא הצ'חנו לקדם אותם, כמו הנושא של פנסיה מקיפה לכול. עבדנו על כך במדינה במשך שנים רבות, גם ממ' שלות אחרות, וזייתי שותף לנושא בהיותי בביטוח הלאומי. לא הצלחנו. אני מקווה שהפעם נצליח.

שושנה ארבל-אלמזוליני (המערך):

בזכותה של ההסתדרות הכללית של העובדים טר-פלנו בנושא של פנסיה מקיפה. אל תתקשט בנוצות לא לך.

שרי העבודה והרווחה י. כ"ץ:

אמרתי שיחד עם ההסתדרות לא הצלחנו להביא למדינה חוק פנסיה מקיפה. את יודעת זאת יפה. בירכתי על מה שבירכתי, אינני מברך על כך שאין

דיון

היו"ר פ. שיימון:

באות של משפחות מרובות ילדים, של בעלי שכר נמוך; נשחקות קיצבאותיהם של הנכים, מקבלי דמי מזונות, פנסיונרים ואסירי ציון מקבלי תגמולים. לא שמענו ולא ראינו את שר העבודה והרווחה יוצא חוצץ נגד מגמה זו ונאבק בבלוימת תהליך אנטי סוציאלי זה, אשר ככל שיימשך יעמיק את הפער בחברה הישראלית ויגדיל את שיעור האוכלוסיה הסובלת ממצוקה.

נתמזל מזלו של שר העבודה והרווחה הנוכחי והוא ירש מקודמיו ירושה עשירה, מקיפה ומרשימה. קודמיו בתפקיד הצטיינו לא רק ברגישות סוציאלית אלא גם ביזומה תחקיתית וביכולת הגשמה של יעדים שהציבו לעצמם. במקום להמשיך בתהליך זה, להרחיבו ולהעמיק את מדיניות הרווחה, לא רק הור"ל לכת ונאכלת בשנתיים האחרונות הריבית של הירושה אלא גם מתחילים לכרסם את הקרן.

במשך שנתיים אלה לא גילה משרד העבודה והרווחה שום יומה בתחום התחיקה הסוציאלית. במידה שהוגשו הצעות חוק מטעם חברי הכנסת מהליכוד היה אופיים אנטי סוציאלי ומגמתם פגיעה בהסתדרות ובסמכותה. הצעות חוקים אלה זכו לתמיכתו של שר העבודה. לעומת זאת הצעות חוקים שהוגשו עליידי המערך, שמגמתן היתה להיטיב עם הנוקמים, עם פנסיונרים, עם משפחות מרובות ילדים, עם אל-מנות ושאיירים, עם בעלי שכר נמוך — כל ההצעות האלה הוסרו מסדר-היום לפי הצעתו של שר העבודה והרווחה. קשה להכריע מה היו הנימוקים שהניעו את שר העבודה להנתהגות זאת, האם צרות-עין על יומה חיונית וקונסטרוקטיבית לעומת חוסר המעש שלו, או חוסר נכונות להתמודד עם עמיתיו בממשלה כדי להעמיק את התחיקה הסוציאלית במדינת ישראל.

אדוני היושב-ראש, על הנסיגה שחלה בתחום מדיניות הרווחה קיימת כמעט הסכמה כללית. אפילו שר העבודה מדגיש זאת, אך בלי להסיק את המסקנות המחויבות מכך. אך יש תחום אחד שבו החדלון עובר כל גבול וחוסר המעש אינו כרוך בהבטחת משאבים כספיים למשרד. הכוונה היא לכל הקשור בכוח העבודה בישראל ולמאמץ הנדרש כדי להגדיל את מספר המפרנסים, לפעול ליוסות כוח-האדם המצוי בהתאם לצרכי המשק ולעשות להעלאת ערך העבודה, מוסר העבודה ופרייון העבודה.

כשהוקם משרד העבודה והרווחה הבעתי מעל במת הכנסת את חששוני שמויגה זו של משרד הסעד עם משרד העבודה תגרום לכך שפעולת המשרד תהי מקד בעיקר בתחום הסעד, כי זאת היא בעיה שאחזק יש להתמודד יום יום, והדבר ייעשה על חשבון חז' נחה בתחום העבודה, על כל מרכיביה. לדאבוני הג' דול חששוני התאמתו. המיזוג של המשרדים הוא טכני ולא אורגאני. כל משרד פועל עדיין בנפרד וקיימת רק מסגרת-גג במישור העליון. לא נרשם שום חסכון בכוח-אדם, לא נמנעה שום כפילות, לא נעשו פעולות ראויים לציון לשילוב נתמכי הסעד במערכות העבודה. לעומת זאת נבלמה הפעולה הברוכה

לדיון על סקירתו של שר העבודה והרווחה הוקצו שעתיים. אנו פותחים עכשיו בדיון. רשות הדיבור לחברת-הכנסת ארכלי-אלמוזלינו, ואחריה — לחברת-הכנסת בדיאן.

שינושה ארכלי-אלמוזלינו (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מברכת את שר העבודה והרווחה על סקירתו המקיפה אך המאכזבת. עיקר הנאום יועד לגבי השנה הבאה, אך מאומה על ציון הישגים, מכיוון שכאלה לא היו. גם לפני שנה שמענו על תכנית גראנדיזיות מפי שר העבודה והרווחה, אך כל התכניות נשארו על הנייר ולא יצאו לפועל. כנראה לדבר ולהכין תכניות קל יותר מאשר לבצע מדיניות נכונה ונבונה.

אדוני היושב-ראש, אחת מבועות הסבון שהתפוצצו, אמנם ללא רעש, היא התקוות שחלו בהקמת המשרד לעבודה ורווחה. היו מי שראו בהקמת משרד כזה — שיכלול בתחום פעולתו את פעולות משרד הסעד והעבודה, ואפילו היו מרחיקי-לכת שהציעו את משרד הבריאות — דרך למניעת ביובז, למיזוג פעולות, למניעת כפילות ומעל-לכול אמצעי ליישום מדיניות רווחה כוללת, תוך תיאום בין שיקום לתעסוקה. הקמת משרד העבודה והרווחה נחשבה לאחת ההישגים הגדולים ביותר של ד"ש, ז"ל, שראתה בו מכשיר להתמודדות עם המצוקה ופתרון בעיית ישראלי השנייה. היו תקוות והכרזות, אך סיכום המעשים של משרד זה מאז כינונו הוא: לבנה נוספת במסכת המחדלים והכשלונות של ממשלת הליכוד. סגן ראש הממשלה מונה כשר-על לענייני רווחה והתפקיד של שר העבודה והרווחה הוטל על אדם שרבים ראו בו נושא הדגל של העניים והמקופחים בחברה הישראלית.

חלפו רק שנתיים והתקוות נגזרו. המציאות המרה מוכיחה שמאזנו של משרד העבודה והרווחה הוא מה-שליליים ביותר וחוסר המעש מאפיין אותו מאז הקמתו. אנו עדים לנסיגה מתמדת בתחום מדיניות הרווחה. אנו עדים לנסיגות בלתי פוסקים מצד האוצר לפגוע ולכרסם בסמכויותיו ובתחומי פעולתו של השר. טוח הלאומי, שהינו המכשיר ליישום מדיניות הרווחה. שר העבודה והרווחה נותן את ידו לעיוות תפקידיו של הביטוח הלאומי, ואם הוא לא יעמוד בפרץ ייהפך המוסד לסניף של האוצר, המבצע את המדיניות המוטלת והמוכתבת על-ידו, כפי שהטילו על הביטוח הלאומי הבטחת מימון החינוך העל-יסודי, שהוא מס רגרסיבי, וכן תפקידים פסקאליים אחרים שאינם בתחום פעולתו. רק היום הטילו על המוסד לביטוח לאומי לעכב תשלום קיצבה למי שלא הגיש דו"ח למס הכנסה בזמן.

בשנתיים האחרונות חלה נסיגה במדיניות הרווחה. הולכת ונשחקת ההכנסה של האוכלוסיה הנתמכת עליידי הביטוח הלאומי ובעיקר האוכלוסיה החלשה והנוקקת ביותר; הולכת ונשחקת הכנסתם של זקנים ושאיירים מקבלי קיצבאות; נשחקת הכנסתם מקיצ'

חברי הכנסת, עלינו לשמור על עבודה עברית שעל ליבושה לחמנו בעבר. אם התהליך שציניתי לא ייבלם הובר טומן בחובו סכנה לעתיד ולדמות החברה הישראלית. על משרד העבודה מוטלת החובה להיחלץ למאמץ לדלות מן האוכלוסיה הישראלית את המאקסימום מבחינת כוח העבודה הדרוש למשק. אפשר לעשות זאת על-ידי הבטחת תמריצים נאותים לניוד העובדים הדרושים לתעשייה ולבנייה בנגב.

האם נעשה די הצורך ליצירת תמריצים אצל הקבוצות הללו ולניוד עובדים וכדי לעודד כוחות עבודה הטמונים בקרב הנשים, בקרב עקרות-הבית? לא נעשה די. בעבר נעשה הרבה יותר. לצערי הרב יש כמעט הקפאה מוחלטת בתחום זה. אם המצב ימשך כך ההישג שהגענו אליו, של השתלבות נשים בכוח העבודה, גם הוא לא יישמר.

אדוני היושב-ראש, יכולה להיות גם נידות זמנית, על-ידי מתן חופשה ללא תשלום; ניתן גם לגייס תלמידים וסטודנטים לעבודה בקיף; יסגרו בתי-ספר לשבוע, שבועיים; יסגרו אוניברסיטה לשבוע, שבועיים. לא יקרה דבר. היו דברים מעולם. תהיה בכך ברכה למשק ולתלמידים שילמדו את טעם העבודה.

היו תקופות שבהן התגייסו עובדי מוסדות ציבוריים ולאומיים לעבודות דחופות והכרחיות למשק במשך שבוע ושבועיים. אין סיבה שלא נעשה זאת כיום. הייתי מציעה שחברי הכנסת יתנו דוגמה אישית ויצאו לעבודה בקיף לפחות למשך שבוע או שבועיים. זה יתרום לשיפור תדמיתו של חבר הכנסת ולשיפור תדמיתתה של הכנסת שירדה פלאים, לצערי הרב, בימים אלה.

חייקה גרוסמן (המערך):
האם את מוכנה?

יושבה ארבל-אלמולוני (המערך):

בהחלט. חברי הכנסת צריכים לתת דוגמה אישית.

אם נדע לגייס את כוח העבודה הדרוש מקרב הישוב תהיה לנו זכות לדרוש מהנוער היהודי בתפוצות לבוא לשנת עבודה בישראל כביטוי להזדהות עם מדינת ישראל.

אני רוצה לברך את העובדים במשרד העבודה ובמשרד הרווחה. אלה שני משרדים נפרדים. יסלחו לי על כי לא היללתי הפעם את פעלו של המשרד, כפי שעשיתי בעבר. הדבר לא באשמתם. אני מקווה שיחזירו את העטרה לישנה ויעלו את ערך העבודה והאדם העובד ויבטיחו לכל אלהם קיום הוגן ובכבוד, שאדם יוכל לחיות ולהשתלב בחברה הבנויה על צדק סוציאלי ורמה מוסרית גבוהה.

לבסוף, אדוני היושב-ראש, משפטים מספר על שירות התעסוקה. בימים אלה מלאו עשרים שנה לשירות התעסוקה. ועדת העבודה קיימה ישיבה מיוחדת לכבוד המאורע. אני רוצה לשלוח ברכה נאמנה וחמה מעל במה נכבדה זו לציבור עובדי שירות התעסוקה ולמנהליו בעבר ובהווה ולחלל להם שימשו להיות נאמנים לדרכם ולערכים וישמשו דוגמה למסי

שאיפיינה את משרד העבודה בעבר בתחום הטיפול להגדלת מספר המפנסים במדינה על-ידי מיצוי כוח העבודה הפוטנציאלי הקיים, בעיקר מקרב נשים, נוער ופנסיונרים. לא נעשתה שום פעולה להכוונת עובדים משירותים לענפי ייצור. לא הורחבה מסגרת ההכשרה וההסברה המקצועית. קיים קפאון מוחלט בהכשרת בתי-הספר התעשייתיים. לא יושם חוק עבודת הנוער, המבטיח לכל הנערים העובדים יום לימודים בשבוע. נבלמה הפעולה לטיפול בנוער שאיננו עובד ואיננו לומד.

לא מורגשת שום פעולה של משרד העבודה להעלות את העבודה כערך חברתי בתודעת אורחי המדינה, ולדאבנו הגדול משרד העבודה הוא משקיף פאסיבי בכל הקשור להעלאת פריון העבודה והתפוקה. ציפיתי ששר העבודה ירים את קולו וידרוש, בתקופה של מחסור משוער בכוח-אדם בתעשייה, לתת הנחות במס הכנסה על פרמיות מדודות, משמרת לילה ושעות נוספות, כדי ליצור מוטיבציה בקרב העובדים ועל-ידי כך להגדיל את הייצור ולהוזיל את עלות הייצור. אך, כנראה, כל זה איננו מעניין את שר העבודה.

ציפיתי ששר העבודה ירים את קולו ויסתייג מדברי ההשמצה של סגן שר הבטחון, שנאמרו בוועידת חירות, על העובדים בישראל ועל הסתדרותם, שהוגדרה על-ידי כמאפיה גדולה בעולם. סגן שר הבטחון השמיץ ללא בושא את פועלי ישראל באמרו: "ההסתדרות הפכה למאפיה הכי גדולה בעולם, שנותנת גיבוי לפאראזיטים, שלא נוקפים אצבע. בבתי-החרושת ובמשרדים יש עשרות אלפים של אנשים שלא מייצרים שום עבודה אחת. וזה נכון במשרדי הממשלה, בתעשייה הפרטית ובתעשיות ההסתדרותיות." אינני אחראית לסגנון המשובש של דברים אלה, כי אני מצטטת את דברי סגן שר הבטחון כפי שהופיעו בסטנוגרמה.

שרה דורון (הליכוד):

מה אמר משל על משרדים שהם פאראזיטים?

יושבה ארבל-אלמולוני (המערך):

דברים אלה שהם עלבון צורב לפועלי ישראל וגונו על-ידי רבים ובכללם שר התעשייה, המחסור והתיירות — ואני משבחת אותו על כך — לא זכו עד היום לגינוי והסתייגות מצד שר העבודה, שהוא יותר מכולם צריך לדעת את התרומה שפועלי ישראל תרמו ותורמים למשק הלאומי.

המחסור בכוח עבודה בתעשייה, במלונאות, והמחסור הצפוי בפועלי בניין בעקבות היערכות צה"ל בנגב, הוליד בקרב חוגים רחבים את המחשבה שהתפתח לכך ביבוא כוח-אדם מארצות שבהן קיימת אבטלה, כמו: תורכיה, יוגוסלביה, פורטוגאל וקוריאה. התאחדות האיכרים דורשת לייבא פועלים מתורכיה. התאחדות התעשיינים דורשת היתרים ליבוא פועלים כתוצאה מחוסר אפשרות לספק את כוח העבודה הדרוש. ממי שלת ישראל הסכימה ששדות-התעופה והתשתית הצבאית בנגב יוקמו לא רק על-ידי קבלנים אמריקאים אלא גם, ובעיקר, על-ידי פועלים זרים. כל זה בנוסף על 70,000 פועלים מן השטחים המועסקים בישראל.

איוז הטבה בגורל הפנסיונרים הרי היא היתה דווקא במשטר הזה, כאשר ועדת-כרמון, המשותפת לממשלה ולהסתדרות — אינני רוצה להמעיט מחלקה של ההסתדרות — באה לתקן את העיוותים החמורים, כאשר שכרו של הפנסיונר הידרדר לשכר לפי דרגה "היס-טורית" והפנסיונר "נזרק לכלבים". האם זה היה במשטר הזה?

נכון, ירשנו ירושה דלה, דלה מאוד, ולו רק בשני תחומים — העבודה והרווחה. מה על חקיקת עבודה? האם יש מדינה שבה יש חקיקה דלה יותר מזו שלנו בנושאי העבודה? פרט לחוק ההסכמים הקיבוציים משנת 1957 וחוק יישוב סיכסוכי עבודה מאתה שנה, על שני תיקונים, האם הורשתם לנו ירושה ראויה לשמה בתחום חקיקת העבודה?

אינני מסכים גם עם חברי הרואים בחקיקה עני-שחית את הישועה. אני כשלעצמי מסכים שלפני שחושבים על חוק בוררות חובה — ואני מתנגד לחוק בוררות חובה — חייבים לחוק חוקים שלא יעסקו בסיכסוכי עבודה אלא במניעתם. קודם-כול אני רואה צורך בחוק מעסיקים ועובדים, חוק האיגוד המקצועי, שיגדיר מהו איגוד מקצועי. אינני בא רק לשבת. אבל עם זאת, שלא כמוך, חברת-הכנסת ארבל-אלמוז-לינו, אינני רואה רק שלילה ואינני רואה את הטוב רק במה שהיה עד לפני שנתיים.

החקיקה שלנו היא דלה. לפני שדנים על חוקים ליישוב סיכסוכי עבודה יש להקים מועצה לאומית ליחסי עבודה, הקיימת כבר ברבות מארצות העולם. במועצה זו ישתתפו נציגי העובדים ונציגי המעסיקים, ונציגי העובדים יהיו לא רק נציגים פוליטיים אלא נציגים ישרים של האיגודים המקצועיים שצמחו משדה העבודה.

אם אני רואה בחוק יישוב סיכסוכי העבודה הקיים חוק רק הרי זה משום שהוא אינו מגדיר את הגוף הייצוגי כפי שצריך להיות אלא את הגוף המרכזי-האחד, שאינו מסוגל לשלוט על כל המגזרים. חייב להיות חוק איגוד מקצועי שיסדיר בצורה חוקית סטאטוטורית, ולא רק בצורה וולונטארית, את הבחירת הסדירית לאיגוד המקצועי, ויגדיר מה סמכותו של המוסד המרכזי של ציבור העובדים, מה סמכותם של המוסדות האזוריים, מה סמכותו של ועד פועלים מקומי של ועד פועלים אזורי, ארצי, מה סמכותה של המחלקה לאיגוד מקצועי ומה סמכותה של הסתדרות מקצועית, על מוסדותיהם. היום קיימת אני-דרלמוסיה והתקנונים הוולונטאריים אינם מספקים ואני גם נשמרים. אם יהיה חוק כזה — על אף העובדה שההסתדרות מתנגדת לו — לא יהיה צורך בחוק בוררות חובה בשירותים החיוניים.

אני רוצה מעל דיוכן זה להביע את התנגדותי הנמרצת לחוק בוררות חובה בשירותים חיוניים, והתינגדותי נובעת מהטעמים האלה: בחברה המודרנית אין אפשרות להפריד בין שירות חיוני לשירות שאינו חיוני. דווקא בשירותים המוגדרים כחיוניים — כמו אפיית לחם ואספקת מים — לא היו זעזועים רבים, ואילו בשירותים המוגדרים כבלתי חיוניים היו זעזועים; בורר, ובמיוחד שופט, יכול לפסוק על מימוש

רוח ונאמנות בעבודה, וכן שיהיו דבקים במשימותיו ובמטרותיו של שירות התעסוקה. שירות התעסוקה הוא שירות חיוני בכל התקופות ובפרט בתקופת חוסר עבודה ובעתות של מחסור בידיים עובדות, כאשר מוטלת עליו המשימה לווסת את כוח-האדם ולהניע כוח עבודה פוטנציאלי שאיננו מנוצל.

אני רוצה לקוות שכולנו, ובראש ובראשונה שר העבודה והרווחה, נעשה הכול לשמירה על עצמאותו של שירות התעסוקה. זה שירות ציבורי חיוני. יש להעמיד לרשותו את הכלים הדרושים כדי שיוכל למלא את תפקידו כמחוייב במציאות של ימינו.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת בדיאן, ואחריו — לחברת-הכנסת שטרן-קטן.

אליקים (גוסטב) בדיאן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה לברך את שר העבודה והרווחה על פעולתו הברוכה. זה חל גם על משרדו, המשרד המשולב, משרד העבודה והרווחה.

בניגוד לצלילים הצורמניים ששמענו זה עתה, שניסו להמחיש שכל מה שקרה במשך 30 שנה, עד יוני 1977, היה טוב, וכל מה שקרה מאז — אפס אפסים, אני גורס שבמשך השנתיים ניסה המשרד לשפר והצליח במידה רבה. עצם המיזוג של משרד העבודה והרווחה, שחברי המערך כל כך נלחמו נגדו, מבטא את השילוב האורגאני של שני אלמנטים — אלמנט העבודה, אותו מגזר שבו האורת תורם לחברה, ואלמנט הרווחה — אותו מגזר שבו החברה חייבת לתרום לאורת. ייתכן שלמרות הפרטים המאלפים-המ-צויים בחוברת שקיבלנו לקראת הדיון הזה יש מקום לשפר במגזרים רבים וחובה לשפר. להגיד ששום דבר לא נעשה ושחלה נסיגה? מה על הניידות? חברת-הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו, על איוזי-ניידות את מדברת? על הניידות שלא היתה קיימת לפני בוא השר הנוכחי, במשטר הקודם? האם היתה ניידות? האם היה ויסות של כוח-אדם? האם לא היתה בריחה ממקצועות יצרניים? מתי נעלמו כל פועלי הבניין? האם הם נעלמו במשך השנה-וחצי האחרונות? מתי התחילו אנשים לעבור ממקצועות יצרניים לשירותים?

אורי אבנרי (מחנה שלי):

כאשר כבשנו את הגדה והרצועה, חברת-הכנסת בדיאן, בשנתיים האחרונות.

אליקים (גוסטב) בדיאן (הליכוד):

האם התהליך החל ב-1977? ממתי אירע מה ש-אירע לפנסיונרים?

שרשנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

ההבדל הוא בזה שאנחנו היינו מודעים לתהליך ועשינו הכול כדי לעצור אותו ולשפר את המצב ואילו אתם משלימים עם התהליך.

אליקים (גוסטב) בדיאן (הליכוד):

ממתי אירע מה שאירע לפנסיונרים? אם חלה

נכי גפיים אלא נכים בשרירי בטן או בכליות, והם אינם מקבלים ולא כלום, כי הם אינם שייכים לקאטגוריה מסוימת.

למדנו כאן שהאוניברסאליות, כאשר מביאים אותה לידי קיצונית, רואה לפניה רק קאטגוריות ולא את האנדיבידואל, לא את הפרט. הגיע הזמן שבמדינת רווחה כשלנו נחדל לראות רק קאטגוריות אלא נראה גם את הפרט. אז את הקאטגוריה נראה עד גבול מסוים, ומעבר לגבול הזה צריך להיות קריטריון ההכנסה. מי שהכנסתו פחותה יקבל תמיכה גדולה יותר, מי שהכנסתו גדולה יקבל תמיכה קטנה, ומעל לגבול מסוים יחדל לקבל תמיכה.

אני רוצה לסיים את דברי ברוח הדברים הללו, בניגוד לקודמתי, אשר נאמה נאום מלוש ויפה אבל מגמתי להפליא, משום שהיא ראתה בכל מה שנעשה כעת רק דבר רע, ובכל מה שהיה בעבר ראתה רק דבר טוב. אני אינני נוהג כך. אני רוצה לברך את השר, אני רוצה לברך גם את שירות התעסוקה, אבל גם את השירותים האחרים שהם לא פחות מסורים, ואני מאחל לעצמנו שבשנתיים-וחצי שנתרו עד לבחירת נציגיה לשכנע אפילו את היושבת-ראש הקודמת של ועדת העבודה והרווחה שאנו שעושים את המלאכה הזאת איננו גוזרים אחרת מאשר אלה שעשו אותה או. גם אז היו הצלחות והיו מחדלים, גם היום יש הצלחות, אולי אפילו יותר הצלחות. אין שחור ולבן. אנא השתתפו גם אתם בוועדת העבודה והרווחה לא רק בניגוח אלא גם בעצות טובות.

שרנה ארבל-אלמזלינו (המערך):

אתה מטיף לנו מוסר להשתתף בוועדה? אתם משתתפים? אנחנו המשתתפים. איזה מין דיבור זה?

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת שטרן-קטן, ואחריה — לחברת-הכנסת יגאל כהן.

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני בוודאי מב"רכת את השר ואת עובדיו משום שאני רוצה שהם יצליחו, והצלחתם — הצלחתנו.

אורה נמיר (המערך):

חבל שהשר אינו שומע את הברכות.

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):

הוא עוד ישמע גם את הברכות וגם את האיוולות.

יכולתי לפתוח את דברי בדרישה לפרעון חוב, שהרי פרעון חוב מצווה. לפני שנה, כאשר עמדתי במקום זה והתייחסתי לסקירתך, אדוני השר, ודנתי בנושאי הרווחה שהצרכי טיפול מידי, היה לי ברור כי התפקיד שנטלת עליך קשה מאוד, לא רק משום שהוא היה חדש בשבילך אלא בעיקר משום המורכבות שבו. כי בצד המטרות והיעדים לגופם עמדה לפניך משימת האיתוד והמיוג. אינני רוצה לחזור ולהעריך כעת אם היה נכון לאחד את המשרדים או לא, אבל ברור כי מדובר במשימה מיוחדת במהותה. על כן התייחסתי לדברים את תוך והירות והבנה.

זכויות אך לא על יצירת זכויות; כאשר הם נטולים יכולת של מיקוח יגישו הצדדים תביעות קיצוניות ומופ"רות, בעודם מצפים שהבורר יפסוק אי שם באמצע.

ועוד — גם העובדים וגם המעסיקים מתנגדים לחוק כזה. בעולם כולו — למעט מדינה אחת או שתיים — לא מקובל חוק בורות חובה. אפילו בארצות-הברית הדבר אינו מקובל וה"Federal Mediator" הביע התנגדות לחוק כזה. במקום שם קיים חוק כזה הוא אינו יעיל. גם כאן בארץ קיימים חוקים ענישתיים ואין מעיזם להפעיל אותם, כמו התקנות המחייבות הפחתת 50% משכרו של מי שנוקט ע"צומים שלא הפעילו אותם. גם כאשר בית-המשפט הוציא פסק-דין נגד קבוצת עובדים ארצית, כמו ה"מאים או הדוורים, לא תמיד צייתו לפסק-הדין.

לכן, אדוני השר, אני בעד הרחבת החקיקה, אבל לא חקיקה בצורת חוק בורות חובה. אני בעד העשרת החקיקה והרחבתה בראש וראשונה עליידי חקיקת חוק האיגוד המקצועי, חוק העובדים והמעסיקים, ובעד שימת דגש במניעת סיכסוכים, כפי שעושה היום בהצ"ח רבה הממונה על מגזר זה וחבר עוזריו המסורים. אני נגד חקיקת חוקים ענישתיים נוספים.

באשר לנושא הרווחה אין אני בעד חוקים אוניברסאליים ללא גבול. אני יודע שהביטוח הלאומי הוא מעין ביטוח, ואני אומר "מעין ביטוח" כי הוא איננו ביטוח רציני, הוא ביטוח על-יפי חוק והוא מחייב את כולם. הוא איננו ביטוח כביטוח שנעשה בבנק או בחברת ביטוח. הוא חייב לבטח עד תיקרה מסוימת.

בוועדת העבודה והרווחה אנו עדים לפעמים להופעות קורעות לב של קבוצות אוכלוסיה שונות, אל-מנות ושאיירים, יתומים, נכים מכל הסוגים — ונדמה לי שיש 15 סוגי נכים — התובעים ודורשים יותר. אינני בטוח אם הביטוח הלאומי נועד לתת יותר ומסוגל לתת יותר. הוא חייב לתת עד תיקרה מסוימת. מי זכאי ליותר? הנזקקים באמת. לא כל האל-מנות, לא כל יתום, לא כל נכה ולא כל נזקק הם מחוסרי רכוש, חסרי יכולת וחסרי הכנסה. לכן אני מצדד בריבוייה טוטאלית, שתכניס את קריטריון היכולת וההכנסה לכל המערכת הזאת, ששר העבודה והרווחה בעיקרי הצעת התקציב — החוברת המאלפת שהגיש לנו — הגדירה כ"הליכי חקיקה ליצירת תשתית של בטחון סוציאלי להבטחת האדם מפני סיכונים של אבדן הכנסה". אני רוצה שתשתית זו תהיה אוניברסאלית עד גבול מסוים, ומעבר לגבול זה תהיה סלקטיבית, וצרי לי על שלא תמיד אני מוצא לכך אוזן קשבת לא אצל הקואליציה ולא אצל האופוזיציה, כאשר אני אומר בוועדת העבודה והרווחה שאוניברסאליות במדינת רווחה היא דבר טוב, מועיל ופרוגרסיבי עד גבול מסוים, ומעבר לגבול זה אנו חייבים לתת רק לנזקקים. יש, למשל, נכה שהוא בעל יכולת, יש רבים כאלה, ובמסגרת ההקצבה לניידות ברכב הם מקבלים רכב ללא מסים, הם יכולים להחליפו כל שלוש שנים ללא מסים, הם מקבלים רנטה של נכה, הם מקבלים רנטה של ניידות רכב כשהם עובדים, הם מקבלים קילומטראז' מהמעסיק, ועוד ועוד. מצד שני יש נכים שאינם יכולים לנוע, הם אינם

הכי בשפע; גרוע מזה — זה אינו יעיל. הגורמים השונים מטפלים בצורות שונות ותוך גישות שונות באותו נושא וזורעים מבוכה, מה גם שלעתים קרובות הנושא אינו מטופל בצורה מקיפה. דווקא התחומים הנוחים פחות נותרים מונוחים.

אביא דוגמאות מספר: בתחום השיקום — גם אם נניח כי חל שינוי-מה או גישור כלשהו בין מה שהיה קיים במשרד העבודה ובמשרד הסעד עדיין ממשיך הביטוח הלאומי לעסוק בנושא זה במקביל, נושא שלכל הדעות אינו מתפקידו. נכון, הוא חייב לעסוק בשיקום אלמנות ושאררים, אבל הוא לא חייב לבצע זאת. הוא חייב לממן, אבל הוא יכול לפנות אל השירותים הסוציאליים, שיש להם כוח-אדם מקצועי, שיש להם הכלים לטיפול בשיקום והם גם מטפלים בתחום הזה. אני לא רוצה להוסיף לדבר על ביובו כוח העבודה ועל ביובו המשאבים האחרים שיש בכך. או דוגמה אחרת: עובדי חברות רחוב ועובדי קבוצות עבודה — אלה ואלה עוסקים באותה אוכלוסיה, באותן בעיות, ולפניהם אותן מטרות, אבל פועלים במסגרות נפרדות ולהם מערכת פיקוח כפולה. לעתים קורה דבר יותר חמור והוא עדיפות לגבי קבלת תקנים. יכול נציג רשות מקומית להשיג תקן לעובד קבוצות עבודה ואילו לעובד חברות רחוב אין, וכאשר שאלתי מה בדבר תכנית לעבודה וללימוד מקצוע לנערות במצוקה שלא סיימו שמונה כיתות לא קיבלתי תשובה. לכך לא מצאתי כתובת, איש אינו עוסק בנושא הזה. נכון, הבעיה חמורה; נכון, הנושא אינו קל ואיש אינו עוסק בו. או השירות לזקן — שירות זה הוא בטיפולו של משרד העבודה והרווחה ואילו לידו, באותו משרד, במסגרת הביטוח הלאומי, שירות מקביל. הייתכן, אדוני השר? עד מתי? אני באמת מופתעת.

ועתה לשירותים גופם: לעומת הביקורת שמתחתיה עד כה אני שמחה — בנושא זה ובסעיף זה — לתת חיל בחיובי-מה —

שר העבודה והרווחה י. כ"ן:
יפה.

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):
— ולציין גם התקדמות ושינוי לטובה, וכו' — נתי בעיקר לשירות למפגר. בוודאי יש לזקוף משהו על חשבון הבלעדיות, אבל המשאבים התקציביים ה' מוגדלים וכן התוספת הרבה של עשרות עובדים נתנו אותותיהם: רשימת הממתנים לסידור מוסדי קטנה, שופרו התנאים במוסדות הקיימים, נפתחו מסגרות נוספות ועוד, ועל כן ראויים אתה וחבריך במשרד על מאמציהם להרבה ברכות והוקרה.

גם בתחום השירות למען הזקן יש להצביע על התקדמות. הפעולה המשותפת עם הג'וינט הצעירה את הנושא של בתי-האבות שהוקמו בחדרה, באש-קלון ובמקומות אחרים ופתרה ללא ספק בעיות קשות. אולם נותר שטח נרחב לפעולה מיידית בתוך ה'קהילה'. אנחנו יודעים כי בעיית הזקן הולכת ומחמירה — ובדברך היום הזכרת, אדוני השר, את בעיית הזקן — ולו לפחות היינו מואזנים את המשאבים התקציביים ואת משאבי כוח-האדם שבתוך המש-

היה לי ברור כי השגת השינוי הרצוי היא בבחינת תהליך ולא ניתן להגיע אליו על-ידי מהפכה. משום כך אמרתי אז: "אני נותנת לך, אדוני השר, קרדיט. אני מחכה ומצפה". אודה שגם עכשיו אינני באה לט' עון לסוף פסוק, אינני דורשת גמר מלאכה. אבל תקופה של שנה ויותר היא פרק זמן ניכר לעשייה, ואת ההישגים של תקופה זו, ובעיקר את הכיוון הרצוי, הייתי רוצה לראות ולחוש.

אתייחס תחילה למערכת המבנית, יעד שדיברת עליי אשתקד, ואצטט את דבריך: "בנייתו מחדש של משרד העבודה והרווחה על בסיס צירופם של סעד ועבודה והזיקה למוסד הביטוח הלאומי ישמשו מנוף לשיפור עבודתנו". לדעתי עדיין אפשר לדבר היום על חיבור חיצוני של שני משרדים, אבל קשה לדבר על איחוד או מיוג. קיימת, אולי, שותפות, אבל ספק אם קיים שיתוף פעולה.

שר העבודה והרווחה י. כ"ן:
גם זה טוב. זו התחלה של משהו.

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):
לדעתי לא חלה שום התקרבות רעיונית שכל כך ציפינו לה, בעיקר מצד החוק יותר כלפי החלש. לצערי נשארו שתי אוריינטציות זו לצד זו, שני מסלולים מקבילים שאינם נפגשים. על-מנת להדגים את הריחוק אביא דוגמה — אולי היא אינה קובעת אבל היא אופיינית ומצביעה במשהו על יחסי הגומלין בין שני המשרדים: לפני שבוע קיימה ועדת העבודה והרווחה ישיבה חגיגית שהוקדשה לעשרים שנות קיומה של חוק שירות התעסוקה. האורחים, עובדי השירות בדרגים השונים שהשתתפו בדיון, כשהם פנו לשר הם אמרו "כבוד שר העבודה", כמעט ולא שמעתי "כבוד שר העבודה והרווחה". חסרה ההזדהות עם הנושא הזה, ודבר זה נותן את אותותיו גם בתחומי העשייה. ניתן להבחין במסלולים נפרדים בכל הרמות, גם במישור המרכזי, בוודאי במישור המחוזי והמקומי, עם כל המשתמע מכך: משרדים נפרדים, מערכות פיקוח כפולות ועוד. נכון שקיימות כפילות יות בין-משרדיות. עוד אתייחס לכך בהמשך דברי. שני משרדים עוסקים באותו נושא. אין להסכים לכך, אבל אפשר להבין זאת. אולם כיצד נוכל לקבל כפי-לויות בתוך המשרדים המאוחדים שבאחריותו של שר אחד? ואתה, אדוני השר, בעצמך אמרת: "איחוד זה מאפשר לנו ויאפשר בקרוב בהרבה וביותר הצלחה לאתר את צרכי האוכלוסיה, למצות את המשאבים הכספיים, לרכז מומחיות וכוח-אדם, להעלות את רמת השירות ולשפר את מיצוי היעיל על-ידי האוחד. יתר על כן, איחודן ושילובן המתאימים של חטיבות יקלו את מתן הדין-וחשבון בדבר כוחם וחולשתם של שירותינו לצורך שיפורם המתמיד". יעד יפה, יעד המעיד על עומק הבנת הבעיה וצידוקה וממילא מחייב. אבל מה נעשה בגזון? הבעיה הייתה פחות חמורה לולא הוגדרה על-ידיך בצורה גכונה וחד-משמעית כל כך, שהרי הגדרתה מוכיחה שאתה אינך מטיל ספק בנחיצותה וכלפיך אין היא נושא לוויכוח, אבל למעשה אנו עדים לכפילויות: שתי יחידות מטפלות באותו הנושא, זה לא רק עניין תקציבי, זה לא רק ביובו משאבי כוח-אדם שאינם מצויים בלא-

יחזקאל זכאי (המערך):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, דיון זה של-פנינו איננו מצטמצם בסקירה על תקציבו של משרד נוסף אלא הוא חורג הרבה מעבר לכך. האיש העומד בראש משרד העבודה והרווחה אוהו בידיו לא רק את גורלם של רבים מאוכלוסי המדינה הנזקקים לשירותי משרדו אלא גם את גורל איכות החיים שלנו בישראל.

היעד החברתי החשוב ביותר של מדינת ישראל עם תקומתה היה מיווג הגלויות. איש לא סבר כי פעולתו של כור ההיתוך מהירה עד כדי כך שבין לילה יתמוגו כל הגלויות שורמו לארץ ויהפכו לעם הומוגני. אולם הקו המנחה מאז ומתמיד היה צימצום פערים, עידוד השכבות החלשות ותביעה מהן שכבות החזקות שירימו תרומה גדולה יותר לבניין הארץ. כל השנים התגאתה ישראל בכך שאין בה קיטוב חברתי מנקר עיניים. דובר על כך שקיימת בה שכבת-ביניים רחבה, המגשרת בין שכבת עשירים דקה ובין שכבות המצוקה. עתה הולכת ונעלמת שכבת-הביניים כשחלק ממנה, המורכב ברובו מיוצאי א"י רופה ואמריקה, מטפס למעלה, ואילו חלקה השני, המורכב ברובו מיוצאי אפריקה ואסיה, מתדרדר למטה, ובתווך נוצר פער גדול ומסוכן לחברה. בשנתיים האחרונות חלה נסיגה ברורה במדיניות סגירת הפערים, ובמקום שנתקרב להיות עם יהודי אחד אנו עומדים להפוך לשני עמים יהודיים בארץ אחת, אשר ביניהם מפריד קרע שאין לאחותו.

אינני רוצה לדון היום בסעיפי התקציב של משרד העבודה והרווחה אלא לייחד את דברי על השר העומד בראש המשרד, הד"ר ישראל כ"ץ. הד"ר כ"ץ איננו דמות חדשה בציבור. הוא נודע ברבים עוד בהיותו מנכ"ל המוסד לביטוח לאומי, יושב-ראש הוועדה לנזק במצוקה ומנהל מכון ברוקדייל. דבריו וביקורתו נשמעו בכבוד-ראש וזכו לכותרות. לאור פעלו בעבר תלינו בו תקוות רבות, כאשר נתמנה לשר.

כבוד השר, באחד הראיונות שלך לעיתונות אמרת שנשארת נאמן לדרךך ואפילו הקצנת את עמדותיך החברתיות. הסברת כי בחרת להצטרף למסד על-מנת שיתאפשר לך לנסות ולהזיז דברים מבפנים. ועוד אמרת כי תסיק מסקנות אם יתברר לך שטעית בשיקולך. אני כשלעצמי האמנתי לדברייך. אדוני שר העבודה והרווחה, אני מניח כי בפונדך חשוב לך יותר מן המשרה הרמה שאתה תופס היום.

ידיאן עמשי (התנועה לשינוי ויוזמה):
הוא לא תופס, הוא מחזיק.

יחזקאל זכאי (המערך):
חברת-הכנסת עמשי, אני בהחלט מוכן להקשיב לקריאות-ביניים של חבר הכנסת שכמך.

מרכי זירשנבסקי (התנועה לשינוי ויוזמה):
הוא חיכה להזדמנות להגיד זאת.

ידיאן עמשי (התנועה לשינוי ויוזמה):
למה "שכמך"? — שכמותי.

יחזקאל זכאי (המערך):
אדוני השר, לאחר שנתיים של כהונה במשרד,

רד עצמו אני בטוחה שהיינו יכולים לקדם את הנושא ולהציע אותו לפחות מבחינת התיאום, ההכוון ותיכנון היעדים. ואני פונה אליך כי תעשה את זה מהר.

מכאן אני עוברת לנושא נוסף הנוגע לכוח-האדם המקצועי. הופתעתי לשמוע כי מדובר בהקפאת תקנים ואף בקיצוץ תקנים. נמסר לי כי ברשויות מקור מיות שונות, כאשר עובדת מאריכה את חופשת הלידה לשנה נוספת או כאשר עובד עוזב את מקום עבדו דתו, לא ניתן לקבל עובד אחר במקומם. מאז ומתמיד לחמה הממשלה לצימצום בתקנים, אבל תמיד נכללו העובדים הסוציאליים ברשימת המקצועות שלא חלה עליהם הקפאה. ואני שואלת: הייתכן? היום? בשעה שהבעיות החברתיות הולכות ומחמירות, בעיקר בקרב האוכלוסיה שבסיכון, במקום לתגבר את כוח-האדם המקצועי, שילווה את המשפחה החלשה ויחזק אותה, עומדים להקטין ולצמצם? אני לא מדברת על הנקודה התקציבית, אבל הבעיה מדאיגה אותי מבחינת יחסה של הממשלה למקצוע, יחסה של הממשלה ליעדים, וזה מדאיג מאוד. ואני שואלת אותך, אדוני השר: מה אתה עומד לעשות? אני מוכרחת להדגיש שאינני רואה את הנושא מבחינה תקציבית — ואני חוזרת על כך — אבל שוב אני אומרת: צריך להימצא פתרון שיגביר את כוח-האדם שילווה את האוכלוסיה שזקוקה לו כל כך.

ועתה אני רוצה לעבור לנקודה אחרת. אדוני השר, אשתדך אמרת: "סימנתי שלושה קווים מנחים בהיערכותנו, ואחד מהם — צימצום פערים חברתיים" ואחרי מדבר על שיקום שכונות באזורי מצוקה, העשוי וחיוב להיות גורם בצימצום הפער. נתמול מולנו נמצאים היום המשאבים, אולם, אדוני השר, אני שואלת: משרדנו מאוכלס באנשי מקצוע — האם הם השכילו להטביע את חותמם המקצועי על ה-פרויקט? האם הצליחו, למשל, לשתף אנשי השכונות בתיכנון ובהכוונה, שהרי בלי זה לא נקדם את היעד?

ואחרון אחרון — הבעיות התקציביות. שמענו על תכניות לקיצוצים. מונח לפני חומר שלפיו מקצצים בתחום שאתה, אדוני השר, רוצה לתגבר את הטיפול בו ובהכוונה לטיפולים אישיים וחברתיים, ב-86 מיל' יון לירות. אני שואלת: הכיצד נעשה את זה? גם במשרדי ממשלה אחרים שמענו על תכניות לקיצוצים בשירותי הרווחה כמו לגבי בתי-חולים לחולים כרוניים במשרד הבריאות ועוד. ואני שואלת אותך ואת הממשלה: הייתכן? היום? הייתכן לפגוע דווקא ב-חוליה החלשה ביותר? כאשר עד היום לא הדביק משרדך את הצרכים? ומה יהיה לגבי המחר? אני פונה אליך כי הפעל למען שינוי רצוי לטובת שירותי הרווחה, למען ייעולם ושילובם; מאידך גיסא אני פונה לממשלה ובעיקר למשרד האוצר: אנא, אל תולולו בבני עניים וחלשים; פתרונות לקיצוצים תחפשו במקורות אחרים, פחות פגיעים ועמידים יותר, או אמידים יותר.

הי"ר ח. גרופמן:
רשות הדיבור לחברת-הכנסת יגאל כהן. איננו באו-לם, רשות הדיבור לחברת-הכנסת זכאי, ואחריו — לחברת-הכנסת אלגרבלי.

גדולה, מאותה שבועה שנשבע ראש הממשלה. הממ-
שלה נטלה עליה להיטיב עם כל העם ולא רק עם
חלקו של העם. הממשלה השתתפותך בממשלה לא ית-
רום דבר, לא יקדם במאומה את המטרות שלשמן
נלחמת בעבר, שהרי על אף השתתפותך פוגעות כל
ההחלטות האחרונות בשכבות שלמענן אתה עמל.

שרה דורון (הליכוד):

הדיון היום הוא על משרד העבודה והרווחה ולא
על השר. אתה הופך זאת לדיון אישי.

אורה נמיר (המערך):

מותר לו.

יחזקאל זכאי (המערך):

מותר לי.

אדוני שר העבודה והרווחה, במקום שיכון יש
הלוואות צמודות; במקום שיקום שכונות יש ועדות
המכבירות חכניות ונאבקות על סמכויות; — — —

גברתי היושבת-ראש, אני מסכים שחברי הכנסת
יקראו לי קריאות-ביניים ויפריעו לי, אבל לא אורחים
באולם המליאה ולא מעובדי הכנסת.

היח"ר ח. גרוסמן:

אני בהחלט אגן עליך. הרמקולים שלפני מס-
תירים לי ואינני רואה במי מדובר.

אורה נמיר (המערך):

אלה היועצים של משרד העבודה והרווחה.

יחזקאל זכאי (המערך):

אני ממשיך: במקום שילוב משרד הבריאות בתוך
משרד הרווחה — רעיון שזומן שכחת — מודיעים
שר הבריאות והמנהל הכללי של משרדו כי שיי-
רותי הרפואה והאישפוז מתמוטטים; במקום קידום
ענייני החינוך בקרב אוכלוסיית המצוקה מודיע שר
החינוך על צימצום מטבחי ההזנה, על משמרת שנייה
ועל "ק" אדום"; במקום מחירים קבועים וסיבסוד
מצרכי יסוד יש השתללות, הפקרות והפקעת מחיר-
רים; במקום מניעת התדרדרותם של צעירים לפשע
ועקירת התנאים הסביבתיים הגורמים לכך מרחי-
בים ומגדילים את מערכת הענישה, מאכלסים בתי-
סוהר, מגדילים את תקציב המשטרה שאיננה מצליחה
לאייש את תקניה ומצמצמים את תקציב השירות ה-
סוציאלי, מרחיבים את בתי-המשפט ומוסיפים שופ-
טים. הרבה נעשה למען טיפול בפשיעה שכבר נת-
בעה, אך מעט נעשה על-מנת למנוע אותה מלכת-
חילה.

ליסיום, אדוני שר העבודה והרווחה, לאור דעו-
תך בעבר נראה לי שאתה בודד במערכת הזאת,
ולוחמים בודדים צריך שיתברכו באומץ-לב. לא הפ-
גנת אומץ-לב כאשר הסכמת לקיצוץ התקציבים במש-
רדך, והסכמת לקיצוץ בתקציבי משרד הבריאות, משרד
החינוך, משרד הפנים ומשרד השיכון. האם שרי ה-
חברה, ואתה בתוכם, התנחמתם בצימצום, כביכול,
של סיבסוד ההון לתעשייה, לחקלאות ולתיירות? הרי
כבר למחרת בבוקר באו ראשי האוצר והבהירו את
כוונתם האמיתית: 8 מיליארד לירות של בקשות

ולאור כל מה שאמרת וכתבת, אינני מבין מדוע אינך
מסיק את המסקנות. מה עוד צריך לקרות ולא קרה
עדיון?

בימים אלה אתה משמיע מנגינות חדשות: גיאלץ
לקצץ ביד קשה את הארוחות החמות הניתנות ל-
1,500 קשישים חסרי כול; כ-1,500 ילדים מבתי
הרוסים ומשכונות מצוקה, המתחנכים היום בפנימיות,
יישלחו לבתייהם ויהיו חשופים שוב להתדרדרות; גי-
אלץ לבטל את הקייטנות לאמהות ברוכות ילדים;
נצמצם את השירותים בשכונות בעייתיות; נצמצם את
היקף ההכשרה המקצועית בתחומים שהמשק מייחל
בהם לידים עובדות; לא יהיה באפשרותנו להעניק
דמי קיום לאנשים הלומדים מקצוע.

ראה עד היכן הגיעו הדברים. אדוני השר, עד
שנכנסת לממשלה היה לדברייך הד רם. בעלי הסמכות
רעדו מפני מוצא פיד, ועדות שרים, שרי אוצר, מפ-
לגות התחשוב בדברייך, ואילו שכבות המצוקה תלו
בך תקוות ואהה היית להן לפה. מאז נתמנית לשר
הפכת להיות המבצע של מדיניות הפוגעת באותן שכ-
בות שכל כך הרבית לדאוג להן בעבר ושאת בעייתן
העלית למקום נכבד בסולם העדיפויות של מדינת
ישראל.

לא נותר לי אלא לשאול: היכן תרומתך גדולה
יותר? האם בתוך הממשלה, שם אתה משמיע את
טיעוניך בקול ענות חלושה, והם מתבטלים ממילא
מחמת שיקולים קואליציוניים שאינם לעניין, או מחוץ
לממשלה, שם תוכל להשמיע, כפי שעשית זאת בע-
בר, את טיעוניך בקול תרועה רמה ולבססם על שיי-
קולים מוסריים, חברתיים ומקצועיים טהורים?

בעבר הדביקו לך תווית של עובד סוציאלי,
ואף היו שכינו אותך "עובד ישראלי". אף-על-פי-כן
העמדת דור שלם של תלמידים ממשיכי דרכך. כיום
הורדה מעליך אותה תווית, אך ראה מה אומרים
עליך תלמידך, העובדים הסוציאליים, מה הם אומ-
רים על המצב ועליך.

אדוני שר העבודה והרווחה, בעצם היה עלי לפ-
נות אל מפלגתך, או ליתר דיוק אל שרידי מפלגתך,
ולדרוש ממנה שתעזוב את הממשלה. אך יודע אני
שפנייה מעין זו טיפול על אוזניים ערלות, שכן שפר
חלקם של שרי ד"ש בממשלה, אף-על-פי שנתמסמם
קהל בוחריהם. סגן ראש הממשלה, שמונה כאחראי
לבעיות פנים וחברה, לוקה באהבה ובהתפעלות עצמית
ומעדיף לעסוק בנושאים חשובים יותר, לכאורה ב-
בעיות השלום. שרי-המשפטים תמיר תימרון את חב-
ריו בדרך ארוכה ומפותלת שהחזירה אותו הביתה.
הוא שראש בוודאי להיות מועמד לירושה עם פרי-
שתו של ראש הממשלה.

שרה דורון (הליכוד):

מאז חרב בית-המקדש — — —

יחזקאל זכאי (המערך):

אך מה לך, אדוני השר, ולכל זה? אני יודע
שכוונותיך היו טובות כאשר הצטרפת לממשלה חזקה
הואת שונשבעה להיטיב עם העם. אולם מלכתחילה
נשמטה מלה קטנה, אך חשובה, מלה קטנה שהיא

אנו מדברים על צימצום השירותים לקשיש, על צימצום ההכשרה המקצועית, על קיצוץ בתקציב של משרד העבודה והרווחה בסכום של 160 מיליון לירות, על קיצוץ בתקציב החינוך, והוספת משמרת שנייה, ק"צ צוץ בסכום של 400 מיליון לירות, ואנו לא מעיזים לומר שאולי נקפא את הצריכה הפרטית, אולי אפילו נוריד אותה ב-2%—3%. היא גדלה בשנה האחרונה ב-6%. נתנו לאזרח להשתולל. חצי-מיליון אזרחים במדינת ישראל יסעו בקיץ זה לחוץ-לארץ על חשבון הגרעון במאון התשלומים.

יצחק יצחקי (הליכוד):
אתה מציע לאסור אותם?

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
אני מציע להטיל על זה מס. אני מעדיף שנקיים רמת חינוך נאותה, רמת פיתוח נאותה וגם השקעות במשק.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
או תיפתרנה בעיות הרווחה?

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
או אני יכול להעביר משאבים מנושא אחד לשני. אבל אני לא מוכן שנקצץ בחינוך, בשירותים.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
בנושא של היוצאים לחוץ-לארץ אני אתך. כאשר אתה מדבר על חצי-מיליון היוצאים לחוץ-לארץ צריך לזכור שיש אנשים היוצאים עשרות פעמים.

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
אני מודה לך על העזרה. מה שאני רוצה לומר בצורה מאוד ברורה הוא שלא מקובל עלי סדר העדיפות של הממשלה: מצד אחד לתת לצריכה הפרטית להשתולל ומצד שני להחליט על המשך הקמת הקאמפוס בהר-הצופים במיליארד לירות, כשלא היו שם סטודנטים.

יחזקאל זכאי (המערך):
חבר-הכנסת אלגרבלי, אם תמשיך לדבר כך יוצאו אותך מהממשלה.

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
אני לא חבר בממשלת ישראל.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתה תומך בממשלה גם בוועדות וגם במליאה. לאחר שאתה מבקר אותה, אם אתה מצביע בעד קיצוצים בקיצבאות הילדים ובכל סקטור, בשביל מה הדיבורים האלה?

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
אם היית משתתף בוועדת העבודה והרווחה, אם כי לאחרונה התחלת להשתתף יותר בוועדה —

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
תודה רבה.

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
— אם אתה משתתף יותר אתה יודע שבעזרת חברי נוספים לא נחתי יד לקיצוץ בקיצבאות למשפחות מרו-

שאושרו וטרם בוצעו — יבוצעו בסיבסוד מלא. 4 מיליארד לירות לפי בקשות שהוגשו וטרם נדונו — יוצמדו רק ב-70%. ואמרו יתירה מואת: אם ניווכח כי מדיניות זו פוגעת בתעשייה, בחקלאות ובתיירות תשונה ההחלטה ותתוקן. ייתכן שבתחומים אלה ניתן יהיה לבדוק את גודל הנזק ואף לתקן אותו. אולם, ריבונות-של-עולם, כיצד יתוקן הנזק שנגרם בתחומי החינוך והרווחה? האם אפשר יהיה לפצות שנתונים שלמים של ילדים שלא זכו לחינוך מתאים? האם ניתן יהיה להחזיר לדרך הישר אלפי בני-נוער שהידרדרו לפשע וזכו להשתלמות בבתי-הכלא? האם ניתן יהיה להשיב לחיים קשישים שימותו אם תשלח אותם הביתה ואם לא תיתן להם את הארוחה החמה?

אדוני השר, הגיעה השעה שתפגין אומץ-לב. אל תיתן יד למדיניות הזאת ואל תהיה שותף לה. אל תסיר את האחריות האישית מעל כתפך. אני מאמין שאם תעזוב את הממשלה תהיה תרומתך גדולה יותר ויהיה באפשרותך לייצג את שכבות המצוקה בדרך טובה ומועילה יותר. אולם אם לא תעשה כן הרי שאתה גותן יד לעוול גדול שאין לו כפרה, ותהיה גם אתה אחראי להתמוטטותם של שירותי החברה והרווחה ושל איכות חיינו במדינת ישראל.

היו"ר ח. גרופמן:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת אלגרבלי, ואחריו — לחבר-הכנסת עמית.

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי אני רוצה לכפור בנוהג' להעמיד ייצור בצד אחד ושירותים בצד שני. בשנתיים האחרונות הרבינו לדבר על הצורך בצימצום השירותים. האם חינוך הוא שירות או האם הוא השקעה? האם להחזיר ילד עברייני למוטב זו איננה השקעה במשק? האם לחנך נוער לעבודה מקצועית זו לא השקעה בהון אנושי? האם אפשרי בכלל לפתח תעשייה במשק ללא חינוך? ללא מערכת של הכשרה מקצועית והשתלמות מקצועית? האם אפשר בכלל לדבר על פיתוח משק ללא פיתוח מערכת בריאות?

לכן כל ההבחנה הקיימת עד כה בין ייצור מצד אחד לבין שירותים מצד שני היא, לדעתי, מגוחכת לחלוטין. לא ייתכן ייצור ללא חינוך, כמו שלא תי-תכן מערכת שירותים או מערכת חינוך ללא ייצור. וכבר אמרו רבותינו: אם אין קמח אין תורה, ואם אין תורה אין קמח. אני חושב שהגיע הזמן, אחרי שנתיים, לעשות מאון של מה שקרה להקצאה של המשאבים הלאומיים במדינת ישראל. מצד אחד הוצריכה הפרטית עלתה בשנה האחרונה ב-6%.

זאב בין (המערך):
והצריכה הציבורית עלתה ב-12%.

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
נכון. הצריכה הפרטית בשנה הבאה עומדת גם היא לגדול בסביבות 5%. כאשר היו זמנים קשים בישראל ידענו לדבר על הדיקו התגורה לאורה, על הצורך בצימצום הצריכה הפרטית. היום שכחנו את המלים האלה. היום אנו מדברים על צימצום החינוך,

בעד מתן פיצוי אוטומאטי, צמוד למדד, כל חודש לאנשים שיש להם רק ילד אחד.

ששנה ארכלי-אלמזלניו (המערך):
זו מדיניות רווחה מתקדמת, חברי-הכנסת אלגרב-לי ?

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
בהחלט. אני בעד זה שהקצאת המשאבים הלא-מייים תהיה בהתאם לעדיפויות ולצרכים. בהחלט.

בסיכום אני חוזר ואומר מה דעתי בנושא של המדיניות הכלכלית והחברתית, בנושא של הקצאת משאבים: ראשית-כול לפגוע בצריכה הפרטית, לא לתת לה לצמוח, חוץ מהעשירונים התחתונים בצריכה הפרטית. הצריכה הפרטית עלתה בשנתיים האחרונות ב-6% בממוצע לשנה. זה לא מקובל עלי. הדבר הראשון שצריך לעשות הוא לפגוע בצריכה הפרטית של 5-6 העשירונים העליונים — מחצית האוכלוסיה. יש להקטין את הצריכה הפרטית, והיו שנים שידענו לעשות זאת ושבחו אמרנו לאורח: הדיק תגורתך, וידענו לה-טיל עליו מסים עקיפים.

אין שום סיבה שאדם הנוסע לחוץ-לארץ לא ישלם 10,000 לירות מס קנייה. הרי מטילים מס קנייה על מכונת כביסה למשפחות מרובות ילדים. כיום משלמת האם על מכונת הכביסה 10,000 לירות מס קנייה. מכונת הכביסה עולה בערך 7,000 לירות בדולרים, ועקרת-הבית משלמת כיום כמעט 20,000 לירות, בגלל מסי קנייה ומכס, וזאת על קניית מוצר שהוא במטבע חוץ. מדוע אורח היוצא ומבזבז אותו סכום בדולרים, אין מטילים עליו 10,000 לירות מס קנייה ?

אני בטוח שהטלת מסים עקיפים על חלק מהמוצרים היתה יכולה להביא לספיגת כספים מהציבור, לצימצום הצריכה הפרטית, להקטנת לחצי ביקוש, ומ-אידך גיסא יגדל להקטנת האינפלציה. אבל ללכת בדרך של קיצוץ, של משמרת שנייה בחינוך, של הקטנת מספר הארוחות החמות לקשישים, של הקטנת מספר החונכים, של צימצום ההכשרה המקצועית — זה לא מקובל עלי. זה יביא להתדרדרות חברתית במשק.

בסיכום גם אני אומר שהמשימה הראשונה בחודש שיש הרובים, בעקבות האינפלציה, היא זו שעליה דיבר שר העבודה והרווחה, ואני מחזק את ידו במ-אבק זה. כלומר, ראשית, יש להתנגד לקיצוץ הזה, ועל השר להודיע שהקיצוץ הזה אינו מקובל עליו; שנית, כאשר מדובר בקיצוצאות למשפחות מרובות יל-דים יש לכלול אותן בתוך המעגל של מקבלי הקצי-צאות הזכאים לפיצוי אוטומאטי מדי חודש.

היו"ר ת. גרופמן:
רשות הדיבור לחברי-הכנסת עמית, ואחריו — לחבר-הכנסת ביטון.

מאיר עמית (התנועה לשינוי ויזמה):
גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, בדיון הקודם על משרד התעשייה, המסחר והתיירות אמרתי שאינני מאמין למספרים, וכמובן זה נכון גם לגבי משרד העבודה והרווחה.

בזו ילדים בלבד, בהחלט לא לקבוצה סלקטיבית מאוד אבל בעייתית: והיו החלטות מספר שידענו להע-ביר אותן גם בניגוד לרצון הקואליציה.

אני חוזר לבקודה המרכזית. המדיניות הכלכלית חייבת בשנים אלה של אינפלציה לצמצם, בראש וראשונה, את הלחץ של הביקוש האזרחי למוצרי צריכה פרטית — להחלפת מקררים, להחלפת מכר-ניות ולנסיעות לחוץ-לארץ — ואני לא נבהל מהטלת מיסוי עקיף על כמה מוצרים כאלה. כמירכנ יש מקום לקצץ בצריכה הציבורית, אבל יש סדר עדיפויות — בראש וראשונה בסקטורים ובשירותים המיועדים בהחלט לשכבות המבוססות. ויש שירותים כאלה. וה-באתי לדוגמה. אני חושב שרע עשתה הממשלה כש-החליטה להמשיך בבנייה של הקאמפוס בהר-הצופים. זו הוצאה של מיליארד לירות, כאשר מצד שני מדב-רים על משמרת שנייה ועל כמעט הקפאה בתקציב הפיתוח של משרד העבודה והרווחה, על כמעט קפאון ואפילו נסיגה בתקציב של בניית מעונות-יום, על כמעט הקפאה בתקציב שהוא חיוני ביותר — לבנייה של מוסדות למפגרים ולבנייה של בתי-אבות לקשי-שים. סדר עדיפויות זה לא קביל עלי, לא מקובל עלי. לכן אני דוחה את הצעות הקיצוץ המוצעות כיום הן למשרד החינוך והתרבות והן למשרד העבודה והרווחה. אני דוחה אותן. הן לא מקובלות עלי. זה לא סדר העדיפות המקובל עלי. ראשית-כול יש לפגוע בצריכה הפרטית. זה קודם-כול. שנית יש לפגוע באותם השירותים הניתנים לשכבות מבוססות, ואם צריך להטיל עלול על השכבות המבוססות הרי בשנ-תיים האחרונות לא ידענו לעשות זאת. זו האמת וצריך לומר אותה בפה מלא. את העול הכבד של האינפלציה שילמו השכבות החלשות. היתה גם הת-מודדות של שר העבודה והרווחה בנושא זה בממ-שלה, ואני מברך אותו על כך. לדעתי השר חייב להשלים את הפיצוי האוטומאטי למשפחות מרובות ילדים ולא לבזא כל חודש לוועדת העבודה והרווחה. אני מאחל לו שיעציל להעביר נושא זה בממשלה בקרוב. אני מאחל לך שתעשה זאת. אני מחזיק ידיך בנושא זה.

ועוד, אין לתת למוסד לביטוח לאומי ליהפך לגרורה.

ששנה ארכלי-אלמזלניו (המערך):
זה יביא את הישועה למשפחות מרובות ילדים ?

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
אמרתי שיהיה פיצוי אוטומאטי. נכון שזאת לא תהיה הישועה. הישועה תבוא כאשר לא תהיה אינ-פלציה. זאת הישועה. הדבר החשוב ביותר לשכבות החלשות הוא שלא תהיה אינפלציה.

ששנה ארכלי-אלמזלניו (המערך):
קודם-כול תחזיר לקציבה את הרמה שהיתה לה.

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
אני מקבל בהחלט את דעתך. צריך לתחזיר לה את רמתה, אבל בדבר אחד אני חולק עליך: יש קבוצה מסוימת, קבוצה קשה. לא צריך לתת, לא לכל עם ישראל, כי זה על חשבון החלשים. לדוגמה, אינני

את הנושא הזה בדרך של ביקורת אני שם את נפשי בכפי ומסתכן בחוסר פופולאריות.

רבותי חברי הכנסת, הבה נעשה צדק לעניין ונאמר דברים ברורים: יש מי שחושבים, וגם מגישים זאת, שעיקר המאמץ צריך להיות נתון לחיזוק נכונה של העווגה הלאומית, ויש מי שחושבים שהבעיה העיקרית במאמץ הלאומי היא הגדלת העווגה. אינני יודע איך מחזירים לציבור את ההרגשה שבמקום לכלות כוחותינו במאמץ העילאי לחלק את הצנים היבש שלנו באופן שווה צריך להקדיש תשומת-לב להפחית הצנים הזה לעווגה, לעוגת קצפת, אם אהם רוצים.

לדאבוני הרב, משרד העבודה והרווחה, שצריך להיות אחד המשרדים המובילים העיקריים בנושא זה, מקרטע ומדדה ונסחב אחרי אלה שקוראים כל יום: "הב, הב, מגיע לנו, המדינה מקפחת אותנו", ואינני נגדם ותיכף אסביר.

הנקודה השנייה, גברתי היושבת-ראש, היא שאין שום דאגה וסדר בעניין. כל יום טומן בחובו חקיקות חדשות, שכל אחת מהן עומדת בפני עצמה ושאין מתקומות כולן לתמונה אחת שלמה. אני צריך לעשות צדק למשרד העבודה והרווחה בעניין זה ולומר שר שחוסר הראייה הכוללת אינו מוגופל שלו. כל אחד ממשרדי הממשלה וכולם יחד חוטאים חטא בל יכופר בראייה מוגבלת ובהשלטת טלאים.

יתירה מכך, גם הכנסת מחוקקת חוקים חדשים לבקרים שרבים מהם באים ביזמת חברי הבית מבלי שאיש בודק את ההשלכות התקציביות והאחרות שלהם. חוקים אלה עולים מאות מיליוני לירות לקופת המדינה, מבלי שתוכננו ומבלי שהוכנסו לתקציב. אינני בא כרגע לערער על חוק זה או זה ואף לא על הבעיות הצודקות, לעתים קרובות, של נושאי החוקים האלה. אני מלין על השיטה הנלווה אשר, לפי דעתי, הינה תוצאה ישירה של חוסר הכוונה מצד משרד העבודה והרווחה במקרה זה. היה צורך, אולי, בהכרזה עליונה יותר, אבל אני מדבר על הכוונה בדרג זה. בכל מקרה הכנסת צריכה לחייב את עצמה כמו בממשלה, אף שזה לא כל כך מקוים שם, אבל בכל אופן כאשר שר בממשלה מגיש הצעה הוא צריך להצביע בפירוט גם על ההשלכות השונות של הצעתו. בכנסת אין בכלל חובה כזאת.

גברתי היושבת-ראש, ברשותך רוצה אני לומר לנקודה העיקרית: כיצד משרד הרווחה ייהפך גם למשרד העבודה, כיצד יתרום ליתר פריון, כיצד יתרום לכך שחלק גדול מאלה הקרויים כיום נתמכים סעד יחזור ויכנס למסלול העבודה. ברצוני לומר לך, אדוני השר, ניסיתי לברר את מספרם של נתמכי הסעד למיניהם, לדרגותיהם השונות, אך לא הצלחתי.

שר העבודה והרווחה י. כ"ן:

אשמח לתת לך את הנתונים שיש לי בעניין זה, לרבות החקטנה של מספר נתמכי הסעד בשנתיים האחרונות.

מאיר עמית (התנועה לשינוי ויזמה):

אשמח לקבל את הנתונים.

שרי הנכבד והנחמד, אין שום סיכוי בעולם שהתקציב שאתה מגיש לכנסת יתגשם. אין לו בסיס. ההנחות שעליהן הוא מתבסס הן רעועות, וכרעיו סדורים ומפוררים. רק היום התבררנו שהנה עומדת הממשלה להציע לוועדת הכספים תוספת של 60 מיליארד לירות לתקציב. אם כן, מה דומה למה? לכן אינני מדבר על מספרים. אין לזה שום טעם.

מאיר אלגריבלי (התנועה הדמוקרטית):
זה לא חל במיוחד על משרד העבודה והרווחה אלא על כל התקציב.

מאיר עמית (התנועה לשינוי ויזמה):
אמרתי את זה. לא שמעת את תחילת דברי.

לכן אני רוצה לדבר על ערכים, על מושגי היסוד, על עניינים של השקפת עולם ושל סדר טוב. הדבר הראשון המזדקר לעין הוא, בעצם, שלמשרד העבודה והרווחה יש תדמית של משרד רווחה ולא של משרד עבודה.

אברהם נמר (המערך):
גם לא של רווחה.

מאיר עמית (התנועה לשינוי ויזמה):
אני אומר איך הדבר משתקף אצלי.

אגב, הדבר בא לידי ביטוי גם כשאתה מעלעל בתכנית העבודה, ואני עמלתי קשות עד שהגעתי לדף 71 כדי למצוא את היעדים. היום נתנו לנו את זה בחוברת. אתה מוצא, בעצם, שגם כאשר מדברים על הגדרת המטרות ויעדי המשרד העניין של הפריון ושל היעול חבו. נעשה פה נסיון להציג לנו את חלוקת התקציב, ונאמר פה ש-17.4% מוקדשים להכשרה מקצועית. אבל, אדוני השר, זה קצת לא מדויק, משום שזה מתוך 4 מיליארד לירות ולא מתוך עוד 11 מיליארד לירות של העברה לביטוח הלאומי. זאת אומרת שאם אתה רוצה להביע באחוזים אותן 800 מיליון הלירות המוקדשות לעניין זה הרי זה 5.5% מהתקציב של המשרד.

שר העבודה והרווחה י. כ"ן:
רגע אחד, מאיר עמית. אף אם אני מוסיף לזה עוד כמה סעיפים אינני מגיע ליותר מ-7%. אולי אני טועה. אז תקן אותי, ואשמח מאוד. דבר אחד ברור.

מנחם ראש הממשלה י. רד"ן:
על איוה מסמך אתה מדבר כאשר אתה מתייחס לעמ' 71?

מאיר עמית (התנועה לשינוי ויזמה):
אני מתייחס להצעת התקציב של משרד העבודה והרווחה. את זה — המסמך המקוצר — קיבלנו רק היום. עשיתי עבודת בית. זה — המסמך המקוצר — הגיע אלי רק היום. לכן אני אומר שלפי דעתי יש בדבר זה איוה שהוא פגם והוא גם לידי ביטוי מספרי.

גברתי היושבת-ראש, התדמית הזאת אינה מקרי. רית. מי שעקב אחרי עבודת המשרד שמע יותר על דאגה לפיצויים, לתמיכה בשכבות נחשלות מאשר על מאמצים להגברת הפריון. אני יודע שאם אני מציג

מכך: היא מנציחה את המגמה, המסתמנת כבר שנים מספר, שהיחס הזה הולך ומשתנה לרעה.

אפשר לדבר רבות בענייני המשרד, אפשר לשאול אם האיחוד בין המשרדים הצדיק את עצמו, אפשר לדבר על גימלאים והבעיות שלהם, אפשר לדבר על מבנה השכר המעוות הגורם לכך שאדם ההופך להיות גימלאי מאבד חלק גדול מעולמו. על כל זה אפשר לדבר. אפשר לדבר על הביטוח הלאומי ועל איחוד הגבייה, יש על מה לדבר.

אבל אני רוצה להתרכז במסר אחד בלבד, מסר אשר, לפי דעתי, הוא שורש הבעיה הלאומית שלנו: אתם צריכים להפוך ולהיות משרד העבודה במובן החיובי של המושג. אתם צריכים לדרבן ליתר ייעול, יתר פריון, יתר עבודה, ואז בעיות הסעד ובעיות הרווחה, אשר כולנו רוצים ביקרן, תיפתרנה מאליהן.

אדוני השר, התקציב שהגשתי לנו השנה איננו עונה על בעיה זאת. כיוון שידוע לכולנו שגם המספרים אינם מספרים אני מציע לך: אין הכרח להמ"תן שנה שלמה כדי לשנות את הדברים. תיגש חזרה למשרד, שבו מחדש על המדוכה ותנסו, בבקשה, לעשות רביזיה יסודית בתקציב. עשו זאת לפני שתחלוף שנה נוספת ושלל תהיה עוד שנה נוספת מבזבזת, שנה נוספת של הידרדרות ו"אבדן גובה". ויפה שעה אחת קודם.

היו"ר ח. גרוסמן:

רשות הדיבור לחברי הכנסת ביטון, ואחריו — לחברי הכנסת פרוש.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, הרעיון של איחוד משרדי העבודה והרווחה, שנכנס בקול תרועה גדולה של ממשלת הליכוד, מתגמד היום עד כדי כך שאם מוזכר המשרד באיזה שהוא פורום מייד בא אחריי המשפט: לא עבודה ולא רווחה. כאן, אדוני השר, לא אליך אישית הכוונה. אתה ידוע כאיש ש-בעיות הפער ובעיות חברתיות כאובות עומדות בראש סולם העדיפויות שלו. אתה היית בין אנשי הרוח הראשונים שהודוה עם המאבק שלנו — של "הפני-תרים השחורים" — אפילו שזה לא היה אז באופנה.

פנן ראש הממשלה י. ידון:

בזמן האחרון הוא שפן נסיונות.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אולם מי שמבין בקשר שבין בעיות הפנים לבין בעיות החוץ, מי שידוע שזה כמעט בלתי אפשרי לפתור את בעיות הפנים לפני שתפתרנה בעיות החוץ, מבין מדוע עליך להתפטר מתפקידך, אדוני השר. לא משום שאתה לא מוכשר ולא מהסיבה שעל שר האינפלציה להתפטר — אני חושב שאין מבין גדול ממך בממשלה ובקואליציה, בעניינים שמשרדך אמור לטפל בהם. אולם, עם כל הכבוד, אדוני השר, לא תצליח להגשים אף אחד מאותם עקרונות נעלים, שאתה דוגל בהם, תחת שלטון הליכוד. שלטון שיש לו כסף להתנחלויות ואין לו כסף לפתרון בעיות חברתיות הוא שלטון רקוב, חברי הכנסת יצחקי.

מה שמעניין, אדוני השר, הוא לא המספר אלא היחס בין הנתמכים לתומכים, האם היחס הזה הולך וגדל או הולך וקטן. זאת נקודה המעניינת אותי ואשמח לשמוע ממך בעניין זה. יש לי הרגשה שהיחס הולך ונעשה רע. מי כמוך, אדוני שר העבודה והרווחה, יודע שאנחנו במדינתנו מגדלים כבר דור שני ודור שלישי של נתמכים סעד ועומדים אין אונים מול הא-ווירה ש"מגיע לנו".

אני מבין בהחלט כי יש אוכלוסיה שאינה יכולה לתרום למשק והיא צריכה להיתמך על-ידי הציבור כולו; אך יש אוכלוסיה שעדיין יכולה להיות פרוי-דוקטיבית, ואפילו באופן חלקי, ואת זו אסור לנו לשחרר מאחריות. שמעתי מה שאתה אומר בעניין זה, הקשבתי קשב רב ואני מקווה שתצליח לעשות זאת. זכור לי היטב, ידידי השר, שכאשר יצאנו יחדיו למערכת הבריאות אמרנו: אין בעיה קריטית של משאבים כספיים; השאלה היא איך משתמשים במשאבים האלה. אמרנו: במקום לשפוך כסף על ראשי אנשים הבה נעשה אקטביזציה שלהם, נפעיל אותם ונעורר אותם לעשייה חיובית יוצרת. מה קרה בנדון? האם נעשה משהו בנדון? האם אתה יכול, אדוני השר, לשים את היד על הלב ולומר שהמשאבים המוקצים לנושאים אלה אכן מופנים לכתובות הנכונות?

גם בעניין זה, אני מוכרח לומר, ניסיתי לאתר את כל הסכומים האמיתיים המופקדים לסעד ולרווחה והיה לי קשה לצייר תמונה ברורה. מה שכתוב בתקציב בסעיף "תשלומי העברה" — 36,597 מיליון ל"ר — איננו משקף את המציאות מפני שבנוסף על כך חבויות בתקציבי הרשויות המקומיות ובתקציבי משרדים אחרים הוצאות שונות לנושאים אלה. אני מעריך, וערכתי בדיקה באוצר, שיש לנו כ-40—50 מיליארד לירות המוקדשות לנושא הזה מתוך התקציב ה"פנוי". התקציב ה"פנוי" של המדינה הוא רק 130 מיליארד לירות, אם אנחנו מפחיתים בטחון ותחזוק חובות. הווי אומר שבערך שליש מוקדש לנושא זה. השאלה היא האם זוהי פרופורציה נכונה או לא. לפי דעתי חלוקה כזאת אומרת בעצם את הכול: היא אומרת שהמשמעות האמיתית של הדבר היא שאנחנו מחלקים את הצנים היבש שלנו כמעט כולו ואנחנו לא מותירים שמרים כדי להתפחית את העוגה הזאת, כדי שבעתיד באמת נוכל לחלק יותר. מה שאנחנו עושים, בעצם, הוא: אנו אוכלים את ההווה על חשבון העתיד.

רבתי חברי הכנסת, הדרך לפתור את הבעיות החברתיות שלנו וליהפך למדינת רווחה אמיתית היא על-ידי הגדלת התוצר הלאומי הגלמי. אני לא רוצה כרגע להיכנס לחישובי התוצר הלאומי הגלמי, אין את ודא דומה לנו בעולם. אתם עצמכם מראים כמה אנשים עובדים בארץ לעומת ארצות אחרות.

משרד העבודה והרווחה איננו המשרד היחיד ש-צריך לתרום לשינוי — אני יודע, אדוני השר — אבל הוא המשרד שבו מתמקדת תמצית הבעיה, גם העבודה וגם הרווחה. אם יש לי ביקורת יסודית על התכנית שאתם הצגתם הרי היא שאין בתכנית זו תרומה מוחשית לשינוי המצב. הייתי אומר שגרוע

אדוני השר, להתבטאות "להגיע לדירה". דירה הפכה להיות ערך. עליון שאליו צריך לחתור ולהגיע. ואני ממשיך לצטט: "היום זה חלום. תהליך ההתרוששות פועל בשכבות רחבות יותר והוא חוצה גבולות עד-תים. היום כבר אי-אפשר לדבר על תנועת מחאה של בני עדות המזרח בלבד."

עד כאן, רבותי חברי הכנסת, דבריו של פעיל תנועת "דור מידי". אני רוצה רק להוסיף, שאמנם נכון שאי-אפשר לחלק היום את הנפגעים על-פי ממשלת ישראל הרחיבה את מעגל חוסר הי-שוויון ואי-הצדק. אולי בכל זאת נשארו בני עדות המזרח הנפגעים העיקריים הן מבחינת הכמות והן מבחינת האיכות.

כאן אני מגיע למרכיב השלישי, והוא ההשכלה הנמוכה. אדוני השר, לפי נתונים רשמיים רק 5% מבני עדות המזרח, המהווים כיום כ-60% מהאוכלוסיה, מגיעים לאוניברסיטה. רק 14% הם בוגרי בית-ספר תיכון. נכון, אדוני השר, שאינך שר החי-נוך, אבל שוב אפשר לראות את הקשר שבין עק-רונות יפים ונעלים לבין הדרך שבחרת להגשמתם.

אני יכול לעמוד כאן ולהביא מספרים מוזעזעים על אחוזי הפגיעה בקרב השכבה שנכללה בדו"ח של ועדת-כ"ץ. אני יכול להביא נתונים על 500,000 הא-גשים החיים על סף העוני ומתחתיו, על נזקקי הסעד שאינם יכולים לגמור את החודש, על הפנסיו-נרים הנזנחים, על נוער שאינו לומד ואינו עובד ומתדרדר לפשע.

אבל אין טעם להתווכח על כך, אדוני השר. אני בטוח שתסכים אתי בכול חוץ מהדרך שבה בחרת לפתור את הבעיות האלה, דרך שנועדה מלכתחילה לכשלון. עם כל הרצון הטוב שלך אינך יכול ולא חוכל לעשות כלום בממשלה הגוזלת מנוקקים ומסב-סדת תעשיינים ובעלי הון, ממשלה המפקירה את השכונות ודואגת להתנחלויות, ממשלת אינפלציה עם הוד והדר. כל זמן שאתה, אדוני השר, משמש עלה תאנה לבזיונות הליכוד ולמדיניותו הבלתי-אחראית וה-מסוכנת חיצית הזעם יופנו אליך.

אני קורא לך להתפטר ולשוב ולתרום מכישוריך ומנסייך הרב בשטח הרווחה החברתית מחוץ למס-גרת הממשלה הנוכחית.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
תמשיך ותאמר כמה משפטים לכבוד ראש הממ-שלה שנכנס עכשיו לאולם.

היד"ר ה. גרוסמן:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת פרוש, ואחריו — לחב-רת-הכנסת דורון.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אתחיל דברי בברכה, במלאת עשרים שנה לשירות התעסוקה, לכל אלה שנתנו ידם לכינון שירות התעסוקה ולכל אלה שנותנים ידם כיום, בייחוד למנכ"ל שירות התעסוקה, מר ברוך חקלאי, אשר ללא ספק הגדילו לעשות. במסגרת הזמן המוגבל לא אוכל להתעכב על הי-

יחזק יצחקי (הליכוד):
מי יחליף אותו שם?

צירלי בימון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מי יחליף אותו שם? צריך להחליף את כל השל-טון הזה.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
דרד-אגב, לאחר החלפת הממשלה גם אני מוכו-ל להחליף אותו.

צירלי בימון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
שלטון המעודד פורעים כאנשי "גוש אמונים", וה-ממצה את הדין עם עבריינים קטנים בשכונות הוא שלטון מושחת. שלטון בראשות מר בגין, המעניק הגנה לאריק שרון ותוקף את הד"ר כ"ץ, הוא שלטון שאין לו הרבה זמן להישאר על כנו. אני מקווה, אדוני השר, שקראת מה אמר מר בגין, כפי שהת-פרסם בעתון "ידיעות אחרונות" ביום שישי.

יחזקאל זכאי (המערך):
מה הוא אמר?

צירלי בימון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הופיעה בעתון "ידיעות אחרונות" כתבה מאת ה-כתבת בינה ברזל. כדאי היה לקרוא את הכתבה הזאת, שבה כתוב שמקוריו של שר העבודה והרווחה רור-עמים על מה שאמר מר בגין.

גברתי היושבת-ראש, אפתח בשלושה הקריטריונים — במרכאות — של ועדת-כ"ץ המפורסמת: הכנסה נמוכה, צפיפות דיור, השכלה נמוכה. כולנו יודעים שאלה הם המרכיבים העיקריים בכל מה שקשור בפער ובמצוקה. השאלה היא, אדוני השר: מה עשה מ-ש-רדך בשנתיים האחרונות לקידום המרכיבים האלה, בכל אחד בנפרד ובשלושתם ביחד? שוב אני מגיעים לאותה נקודה. אינך יכול לעשות כלום בנושא ההכ-נסה כאשר הממשלה שבה אתה חבר מביאה לאי-נ-פלאציה בשיעור כזה. אתה יכול לדאוג לחקיקה מת-קדמת יותר, אבל מה שווה חקיקה נוכח המפלצת המאיימת לבלוע את העשירונים התחתונים? למי אתה יכול להסביר זאת? לך, אדוני השר, אין תקציב של 30 מיליון לירות להסברה. אז ידו של השר ארליך תהיה על העליונה במאבק הבין-משרדי, לפחות מב-חינה דמאוגית.

בנושא צפיפות הדיור, שהוא המרכיב השני בקרי-טריונים של ועדת-כ"ץ, המצב גרוע עוד יותר. אתה היי אינך שר הממונה על נושא הדיור. וכאן המיל-כוד, מפני שזהו אחד הגורמים שאי-אפשר להתעלם ממקומו המרכזי בפתרון בעיות המצוקה. אקרא באז-נך, אדוני השר, מה כתב אחד מפעילי תנועת "דור מידי" — עוד תנועה אחת מני רבות הצצות עקב המצוקה בדיור: "אינני חושב שהמהפכה תתחיל ב-י סאלונים. הורי במקרה אשכנזים, אך זה אינו משיך אותי אוטומאטית לסקטור מסויים. אם החברה מחו-לקת לעשירונים הרי שאני רואה את עצמי קשור אם לא לעשירון התחתון ביותר אז לפחות לזה של-פניו. רק אתמול הייתי שייך לשכבה חברתית שחשבו כי תוכל להגיע לדירה בעזרת הורים." שים לב,

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
קרנות הפנסיה הציבוריות.

ללא כל ספק יש צורך בהבהרות בנושא זה. הגיע הזמן לחוקק חוק של פנסיה ממלכתית, שיש לו עדי-פות על-פני חוקים מתוכננים אחרים.

בין הנושאים המרחפים בחלל עולמנו ורצוי שתי-פול בהם ההכרעה, באשר אין שמחה כהתרת הספ-קות, עולה הנושא האם יש מקום, או כפי שיש הי-גורסים ושואלים, האומנם זה הכרחי להציע חוק בדבר בוררות חובה בשירותים חיוניים. יודעים אנו את העמדה הנוגדת, הברורה, הקיצונית — אם אינני טועה, כפי שהבחנתי מדיונים בנושא זה — של ההסתדרות, האומרת "לא יעלה ולא יבוא". בזעקות-ביניים בדיון בנושא זה הבחנתי שהקיצוניות היא עד כדי הגדרת "רק על גופותינו, ולא תחוקקו חוק כזה". לוועדת העבודה והרווחה הועברה הצעת חברי-הכנסת מר שריר, האם מאמצת הממשלה הצעה זו של חברי-הכנסת מר שריר, או היא עומדת להגיש הצעת חוק משלה? האם שר העבודה ער להתנגדות המוחצת להצעת החוק הזאת? אני לא מתכוון בשלב זה לנקוט עמדה. אני מתכוון לומר שיש להכריע אם אנו הולכים לקראת חקיקתו של חוק בוררות חובה או לא. אם לא אזי הכרחי למצוא אמצעים אחרים כדי להבטיח שירותים חיוניים. ההסתדרות היא שצריכה להציע ולקבוע מתי היא מתירה שביתה ומתי אינה מתירה לשבות; מה הם האמצעים שיש לנקוט כאשר גם היא אינה מא-שרת שביתה.

יורשה לי לומר משפט על הגברת הייצור. אם נסקור את מספר השביתות שעברו עלינו בשנה האחרונה, מי מאתנו משמיע קול על הצורך בהגברת הייצור, במסור העבודה? יש המציעים קורסים להח-דרת התודעה של הגברת הייצור. מספקני אם זה מספיק. חובתנו ליצור אווירה שתקף את האוכלו-סיה כולה. יש לחנך חינוך יסודי בעניין זה. יש להועיד צוות חשיבה שישקוד על הנושא. איך וכיצד מחנכים את אזרחי ישראל לתודעת הייצור, איך מחנ-כים אותם למוסר עבודה. זה צריך להיות חינוך עמוק, עמוק ושרשי. אם תיתן, שר העבודה והרווחה, דעתך לנושא זה תביא ברכה רבה למדינה.

אם נקדיש יותר מאמצים להכשרה מקצועית נת-רום תרומה רצינית להגברת הייצור. יש צורך בפיתוח הנושא הזה, לקבוע רשימת מקצועות מועדפים למשק ולפתח מערכת תכניות להסבה מקצועית.

גורם רציני במערכת העבודה — אשר ועדת הע-בודה והרווחה הקדישה לו באחרונה הרבה מזמנה — הוא בעיית ההכונה לערי הפיתוח. אמנם לנושא ערי הפיתוח יש אספקטים נוספים, רציניים ביותר, העולים על אספקט העבודה והתעסוקה. אבל בדיון על נושא עבודה ורווחה יש לזכור שבנושא ערי הפי-תוח מורגש הצורך ביתר תיאום עם המשרדים השונים המטפלים בהן. ועדת העבודה והרווחה עומדת להגיש מסקנות ומעשיות בנושא זה. אני מקווה שנתרום במס-קנות לשיפור המצב.

כדי להדגים שנושא הרווחה והעבודה באים האחד על חשבון השני אציין שאני חש זאת בנאומי זה

נושאים הקשורים לשירות התעסוקה, את אשר עשה ואת אשר עליו לעשות. הקדשנו לכך לפני שבוע ישיבה מורחבת פתוחה של ועדת העבודה והרווחה. אולם אני רוצה בכל זאת לגעת בשני נושאים המעיקים עלי.

בעוד שלפני חמישים שנה, כאשר ההסתדרות הת-ארגנה, היה יעד היעדים של ההסתדרות וכל אירגוני העובדים המלחמה למען עבודה עברית הרי כיום נפקח עינינו לעובדה שיש מפעלים חיוניים ביותר המופעלים ב-70% עד 80% בעבודה לא עברית. לא הייתי מעלה נקודה זו אלמלא הכרוז שפורסם לא-חרונה על-ידי פועלי ענף מסויים ובו הם קראו לעוב-דים הלא-יהודים לנצל את העובדה שבידם לשחק את הענף. אם זה קרה בענף אחד זה עלול להת-פשט על-פני ענפים אחרים. ובבוא היום אם ירצו לשחק את העבודה תהא בידם האפשרות לשחק ענפים חיוניים. אם יש גורם אשר צריך להיות ער ורגיש לנושא זה, הרי הוא שירות התעסוקה ומכונני מדי-ניותו ותיפקודו. לשירות התעסוקה יש אתגרים רצי-ניים לקראת המשימות החדשות בנגב. עליו להיות ער לכך שלא תיפגענה המשימות החיוניות לקיומנו.

בעברי למכלול הבעיות של משרד העבודה וה-רווחה אני חייב, קודם-כול, לציין ששמענו את סקירתו המקיפה של שר העבודה והרווחה, אשר גולל לפנינו את עולם העבודה והרווחה. חושבני כי על המיבצע הזה של רה"אירגון המשרד יש לומר: עתיקתא קשיא מחדתא. המשמעות היא שיותר קשה לחדש דבר ישן מאשר להקים דבר שהוא מלכתחילה חדש. אינני חר-שב שאפשר לומר כי הרה"אירגון של משרד העבודה והרווחה, תוך שילוב שני המשרדים, הצליח, ומסופקני גם אם יצליח. האם חסכו בתקציב? האם חסכו בכוח-אדם? האם הצליחו בתהליך של הפרדת השיקום מהב-טחת ההכנסה? מה מצב התהליך של העברת כל נושא השיקום למשרד הרווחה והעברת כל נושא הבטחת ההכנסה לביטוח הלאומי? אני יודע שהצעת חוק הבטחת הכנסה נמצאת עתה בשלבי טיפול בממ-שלה. השאלה היא: באילו שלבים היא נמצאת כעת?

כשם שיש צורך בהבהרת הנושא של חוק הבטחת ההכנסה, כך חשוב להבהיר את הצורך — ואולי אי-הצורך — בחקיקת חוק שכר מינימום. ייתכן של-אור המציאות באו לכלל מסקנה שאין צורך בחקיקת חוק שכר מינימום. רבותי חברי הכנסה, על שולחן הכ-נסת מונחת כבר הצעת חוק בנדון. מודיע אין דנים בה? אני מתכוון להצעת החוק הממשלתית המונחת על שולחן הכנסת. אנו יודעים שהצעות חוק פרטיות שהוגשו בנדון בהודמנויות שונות נפלו. אולם מוזר הדבר שהממשלה הגישה הצעה בנושא כה רגיש וחשוב ולא דנים בה. חשוב מאוד שנדע היכן עומדים בחוק זה להבטחת שכר מינימום.

בדברנו על הבהרות אני חייב לומר שמעיקה עלי מאוד שאלת מידה הפיקוח הממשלתי על קרנות הפנסיה הציבוריות, מה מצבן האקטוארי של הקרנות ומה התחזית לעתיד לגבי המבנה שלהן.

שר העבודה והרווחה י. כ"ץ:
של מי, של קרנות הפנסיה של ההסתדרות?

בסולם עדיפות ראשונה הן כמה שנוגע לשוטף וב-
ייחוד במה שנוגע לפיתוח. קשה לי להבין איך זה
הורידו את מעונות הילדים לדיוטה התחתונה בסולם
העדיפויות. כמעט נשלל כליל ייסוד מעונות חדשים
לילדים.

לא נשאר לי זמן לומר את אשר יש לי לומר
על המוסד לביטוח לאומי. זהו עולם בפני עצמו,
עולם גדול אשר גם הגדיל לעשות וגם הפליא לעשות
באירגונו היעיל, תחת שרביטו של המנהל מר רפי
רוטר. בחלל עולמנו מרחפת הבעיה של מעמדו ותפ-
קידו של המוסד לביטוח לאומי: מי קובע את תק-
ציבו? מי קובע את הפרייקטים שבטיפולו? המליאה
של הכנסת העבירה לוועדת העבודה והרווחה הצעת
חוק של חבר-הכנסת אברהם מלמד, אשר מגמתה
לשנות את הסמכות באישור התקציב של המוסד לבי-
טוח לאומי. בעוד שעד כה היה ממונה על אישור
התקציב שר העבודה והרווחה, בא החוק המוצע ונותן
ביטוי לדרישה, שאין פוסקים מלהשמיע אותה, כי
לא ייתכן שהתקציב השנתי לא יודק לאישור הכנסת
עלידי ועדה משותפת של ועדת העבודה והרווחה
וועדת הכספים. ברור שנצטרך לתת דעתנו לסוגיה
זו ולהכריע בה. להכריע זו משמעות רבה והשלכות
על מעמדו של המוסד לביטוח לאומי. לפיכך אנחנו
ניגשים לעניין זה בזהירות רבה.

לא אוכל לסיים את דברי בלי להזכיר אחד ה-
נושאים המתנשאים כמעט כל הזמן והוא עידכון הקי-
צות, הקיצבאות בכלל, לא רק של מקבלי ההטבות
הסוציאליות אלא גם של זקנים ושאינים מקב-
לים הטבות סוציאליות, ואני רוצה להדגיש — קיצ-
באות לילדים. קיצבאות הילדים ירדו משנת 1975 ב-20%
— מ-5% מן השכר הממוצע עד 4% מן השכר המ-
מוצע — כי הן צמודות למדד ולא לשכר הממוצע. קיצ-
באות זיקנה ירדו מ-16% מהשכר הממוצע, כמחוייב
לפי החוק, לכ-12%. הירידה הזאת פוגעת בקיומן
של משפחות וילדיהן.

לא שכחתי את בעיית הנכים. אם אינני טועה
כל ההטבות שניתנו להם ניתנו ללא תיכנון ועל-פי
רוב לאחר לחצים, לפעמים מוצדקים ולפעמים לא
מוצדקים. הממשלה חייבת לסיים את המשימה ול-
הכניס סדר בדברים. יש צורך ברה-אירגון יסודי של
כל נושא ההטבות והקיצבאות לנכים למיניהם. הוא
הדין בהטבות לרכב. ההדים סביב קיצבת הניידות
אינם מעודדים. שאלה לי אליך, כבוד שר העבודה
והרווחה: מתי יסתיימו הדיונים? עלינו להזהיר את
עצמנו לבל ניגרר אלחצים להיחלץ מן הבעיה עליידי
טלאי על גבי טלאי. יש להסדיר את החוקים, התק-
נות, ההקצבות והמענקים. יש לקבוע מסגרות לאחר
בירורים ולא כתוצאה מלחצים.

היריעה רחבה, הזמן קצר והמלאכה מרובה.

ח"צ'ר ה. גרוסמן:
ובעל-הבית דוחק.

מנחם פרש (אגודת ישראל):
את צודקת, אבל הוא עדיין מתייחס ברחמים.
מדבר אחד אני מעודד, שהפועלים אינם עצלים.

על המשרד. אם רציתי לגנוע אפילו בקצה המזלג
בנושאי עבודה הרי לא נותר לי זמן לדבר בנושאי
רווחה. בכל זאת תרשה לי היושבת-ראש להתבטא,
ולו במשפטים קצרים.

בנוסף על מה שאמרתי ונאמר במסגרת דיוני
ועדת העבודה והרווחה אני מוצא לחובה לומר גם
מעל במת מליאת הכנסת כי נראה בחומרה רבה אם
הקיצוצים בתקציב הרווחה יפגעו בנתמכים, במוסדות
למפגרים, בקשישים או בהכשרת עובדים סוציאליים
ובתקנים של עובדים סוציאליים. יודע אני שהאת-
ראים לתקציבי משרדי הממשלה נתקלים בהתנגדות
כאשר הם נוגעים בכל נושא מהנושאים. אולם אם
הזכרתי נושאים אלה אני בטוח שההבדלים ברורים
בין נושא לנושא. אם הצימצומים יפגעו בנושאים
אלה שהזכרתי, תהיה זו פגיעה בקיומם של אנשים
אשר מצבם בלא-הכי אומלל.

אני רוצה גם להדגיש כי יש ויש צורך ביתר
פיקוח על מקבלי הסעד. יש צורך בביקורת על מצבם
האמיתי של מבקשי סעד כדי שלא יימשך המצב
שבין מקבלי הסעד יש בעלי הכנסות גדולות. סיגון
כזה יכול להפנות משאבים לעורמם של מי שבאמת
זקוקים לעזרה.

שר-העבודה והרווחה י. כהן:
סיגון כזה מתבצע.

מנחם פרש (אגודת ישראל):
אני מעריך זאת.

ללא כל ספק על משרד העבודה והרווחה לתת
את הדעת על הצורך בפיתוח השירותים הקהילתיים,
דבר שיקל את העומס של המוסדות וגם יחסוך בתק-
ציב. כיוון שהטיפול בקהילה עולה פחות מאחזקת
אדם במוסד, יהא זה מוסד לקשישים או מוסד למפג-
רים או מוסד לחולים כרוניים. ברור שעל-ידי פיתוח
שירותים קהילתיים מקלים את העומס, שהוא בלא-
הכי ללא נושא במוסדות לקשישים, מפגרים או חולים
כרוניים.

רוצה אני לומר לשר העבודה והרווחה שהכרחי
לתת את הדעת לבעיית מעונות הילדים. הכרחי למ-
צוא פתרון לבעיית המחירים הגבוהים המחייבים הג-
דלת השתתפות ההורים. קיים צורך לבוא לעזרתם
של ההורים וגם של אירגוני הנשים המקיימים מעונות
אלה. אירגונים אלה עושים עבודה נפלאה, תורמים
תרומה גדולה בעבודתם למען ילדי ישראל, לחינוכם
וקיומם. יודעים אנו כי אחזקת ילד במעון ילדים
תורמת למעמדו. מעונות הילדים ממלאים יעדים רבים.
הם יכולים לתרום רבות כדי לגשר את הפער החב-
רתי, המתבטא בהבדלים בין ילדים משכבות עניות
הגדלים במעונות ילדים ובין אלה שנשללת מהם האפ-
שרות להתחנך במעונות ילדים כשהם בגיל הרך.
מעונות הילדים הצילו לנו דור של ילדים מהשכבות
העניות, אשר בכניסתם לחינוך היסודי הם שווים רמה
עם יתר ילדי ישראל.

לצערנו הגדול, נבלע נושא מעונות הילדים לאח-
רונה בין הנושאים השונים שבתחומי פעולות משרד
העבודה והרווחה. בשנים עברו היו מעונות הילדים

כולנו בכך. אינני מנקה אף אחד מהאשמה. אין זה נושא פוליטי, אין זה נושא המבדיל בין מפלגה למפלגה. כולנו חייבים לשנות את האקלים בארץ. אני רואה בחורים צעירים במיטב שנותיהם מטיילים בשעות העבודה ברחובות תל-אביב — בוודאי גם בערים אחרות — ויושבים בפניות הרחובות על גדרות. איני שואלת בעד מי יצביעו.

משה קצב (הליכוד):

גם היום, מהנדסים — — —

שרה דורון (הליכוד):

מי אשם בכך? יצרנו אקלים שלא רק שלא מת-גאים בעבודה אלא מתביישים בה. כדי לקדם את הנושא של גאווה בעבודה יש להרבות בקורסים. אדם המתחיל לעבוד כפועל פשוט, ליד הנול או המחטרה, צריך לדעת שגם לפניו יש אפיקים של קידום.

אחד הנושאים החשובים שלפנינו הוא להתגבר על המחסור בעובדים. יש מאגר — בין המסוגלים, מבחינה פיסית, לעבוד. ודאי תשתוממו אם אדבר על נושא עבודה בלי להזכיר עידוד יציאת גשם לעבודה. זה המאגר הבלתי מנוצל הגדול של כוח עבודה.

כמה משפטים לגבי איחוד שני המשרדים. היו לי תקוות גדולות מאוד. קודם-כך חשבתי שתוגשם המטרה שאנשים ידעו שרווחה מושגת על-ידי עובד. שנית חשבתי שעל-ידי מיזוג יבוא ייעול ותי-פסק כפילות. מדובר לא רק בכפילות, כי לעתים שלושה וארבעה גופים עוסקים באותו נושא. קל לבוא בדרישות לתקציבים נוספים וקשה לייעל ולשנות דבר-רים קיימים.

אביא כמה דוגמאות של כפילויות שהן, לדעתי, לא רק מיותרות אלא גם מזיקות. אדבר על נושא שהוא, לדעתי, חשוב מאוד: החינוך הטכנולוגי. כבר בשנת 1960 המליצה ועדה כי החינוך המקצועי וה-חקלאי והפיקוח. עליהם יועברו ממשרד העבודה ומ-משרד החקלאות לידי משרד החינוך והתרבות. הדבר נעשה לגבי משרד החקלאות אבל לא לגבי משרד העבודה והרווחה. אותם המקצועות נלמדים על-ידי אותו סוג נערים באותן רמות במסגרות כפולות. כן-כאן זהות תוך ביזבז משאבים יקרים על הכנת תכ-ניות לימודים מקבילות, כפילות בפיקוח ובנייה מיו-תרית. אביא דוגמה מוחשית. בדימונה יש בחינוך מק-צועי לפחות 60 מקומות פנויים לחלמידים, במסגרות של משרד החינוך והתרבות. עכשיו משרד העבודה והרווחה עומד להקים שם בית-ספר. הדבר כרוך בהש-קעת גדולות ומיתרות. לשם מה ההתחרות הזאת? אני מציעה שמשרד העבודה והרווחה יטפל בעבודה ורווחה וישאיר את נושא החינוך והחינוך הטכנולוגי למשרד החינוך והתרבות.

משה קצב (הליכוד):

יש הבדל מהותי וברור בין המרכז להכשרה מק-צועית ובין בית-ספר מקצועי מקיף.

שרה דורון (הליכוד):

למשרד החינוך והתרבות יש מסגרות רבות ומ-

שרה העבודה והרווחה הד"ר כ"ץ, כל הכבוד לך, כולנו מלאי הערכה להישגי משרדך ותכניותיו. אתה יכול להתברך כי למשרד צוות עובדים מסור ונאמן — המנהל הכללי של משרד העבודה והרווחה מר ישראל גורליק וחבר העובדים והמנהל הכללי של המוסד לביטוח לאומי מר רפי רוטר וחבר העובדים. הם עושים עבודה מבורכת ומסורה. ישר כוחם.

הד"ר ח. גרוסמן:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת דורון, ואחריה — לחברת-הכנסת נמיר.

שרה דורון (הליכוד):

גברתי הישבת-ראש, כנסת נכבדה, אני מייחסת חשיבות רבה מאוד לדיון הזה. קיום וביסוס עתידנו כאן מושתת על בטחון, על חינוך ועל עבודה. אני מאמינה שלא במקרה נקרא המשרד שהוקם עם קום הממשלה החדשה משרד העבודה והרווחה. זה לא היה מקרה עיוור אלא כוונה ברורה. אינני מאמינה שלא עבודה יכולה להיות רווחה. אנחנו מחוייבים לדאוג לזקן, לחולה ולחלש. המטרה הראשונית והעיקרית ש-לשמה הוקם המשרד — לדעתי טוב ששני המשרדים אוחדו — היא לחנך אנשים שתפקידם ורווחתם מבו-ססים על עבודה.

מה שחסר לי, אדוני השר, בפעילות המשרד בש-גהיחצי האחרונות הוא חינוך לערכי עבודה, תודעה לעבודה, כיבוד ערך העבודה. בעיני צעירים רבים המושג "עם עובד" הפך למושג של הוצאת ספרים. אני זוכרת עדיין עליות קודמות משנות ה-30 — לפני עליות אלה איני זוכרת — כאשר אנשים בעלי השכלה גבוהה התנאו בעבודת כפיים, התגאו בכך שהם פועלי בניין ופועלים חקלאיים. אני עדיין זו-כרת את כפר-שמריהו, שהוקם לא כשכונת וילות אלא כאזור חקלאי על-ידי אנשים שחשבו שמדינת ישראל צריכה להיבנות בעבודה. הם היו גאים בכך. איך שהוא בדרך, עד אשר הגענו הלום, איבדנו את יחס הכבוד וההערכה לעבודה. אני חושבת שלא נעשה די הצורך, או נעשה מעט מאוד, להחזיר לתודעת האנשים — אולי על-ידי לוחמה פסיכולוגית — שיש לכבד עבודה ושאינו להתבייש בעבודה כלשהי. כאשר דנו בוועדת העבודה והרווחה בפיטורים ב"כיתן-דיי-מונה" נדהמתי כאשר אמרה לי נציגת ההסתדרות — לא בוועדה, כי אם לאחר מכן: את יודעת איזו עבודה מציעים למפוטרים המוגבלים? ניקוי חדרי מדרגות. אמרתי לה שבבלי סיים את האוניברסיטה בבריסל, היה זה בשנות מלחמת העולם, ולא היתה לו עבודה במקצועו כאדריכל. הוא ניקה חדרי מדרגות ולא הת-בייש בכך. מדוע עכשיו חושבים מנהיגי פועלים שזו בושה לעבוד עבודת כפיים? מכך נובעים גם הבריחה מן הייצור, המחסור ב-30,000 עובדים למשמרות נוס-פות וחוסר הקידום בייצור.

משה קצב (הליכוד):

בשנות ה-50 גם גרו באהלים.

שרה דורון (הליכוד):

נכון. איני אומרת שיש לחזור לגור באהלים, אבל אין להתבייש בעבודה, גם פיסית. אני מאשימה את

שרה דורון (הליכוד):

אנו נדיבים. ואנו נוטלים עלינו משימות שמדינות יותר עשירות הרבה אינן מרשות לעצמן.

אני יודעת — ואני מסתכנת באמירת דברים בלתי-פופולאריים — שבנושא הרווחה והנתינה יש תחרות בין פוליטיקאי אחד לשני, והדברים אמורים בכל המפלגות, והם יוצאים לציבור ואומרים: אני הפאטרון שלך, אני נלחם למענך. אני חושבת שזו גישה ללא ריסון. אני לפעמים יושבת ומתביישת למשמע הדברים. אנו הולכים בדרך הזולה לרכישת פופולאריות שתוצאותיה יקרות למדינה. לא כך קונים פופולאריות. אם נבריא את כלכלת המדינה נעשה יותר לרווחתו של העובד מאשר עליידי נתינה טיפין כאן וטיפין שם. אני חושבת שעלינו על באריקאדות גבוהות מדי. ומה בותנים? 39 לירות תוספת למשפחות מרובות ילדים, ואפשר לחשוב שזוהי אנו מיטיבים עמנו. אם היינו מתחבים את ההורים ואת הילדים לעבודה ייתכן שלא היינו צריכים לתת תוספות אלה. מדוע בארצות-הברית, בגיל 14 גאוה היא לעבוד — — —

יגאל הורביץ (הליכוד):

בארצות-הברית התחילו נכון. אצלנו הכול התחיל בצורה מעוותת.

שרה דורון (הליכוד):

מאותתים לי שעלי לסיים. אבקש לאפשר לי לסיים.

אביא עוד דוגמה אחת: ראש ממשלת בריטניה, הגברת תאצ'ר — ומבלי לדעת את דעותיה גם אני נלחמת במפעל ההזנה שאני רואה בו "פרה קדושה" מיותרת — אמרה שאפשר לנצח בבחירות בלא להביט בהבטחות פופולאריות, אלא יש לומר את האמת. אם אנו רוצים את טובת העם אנו צריכים להביא את המשק ולא לשלם מס שפתיים וזל לצורך רכישת פופולאריות, ולא לומר לקבוצות לחץ: אני הפאטרון שלכם, אתן לכם יותר. אני מבקשת מאת שר העבודה והרווחה לתת דעתו לנושאים שיש בהם להבריא את המשק, ועליידי כך נוכח גם למשק בריא וגם לרווחה.

הי"ר ח. גרופמן:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת נמיר, המשתתפת ה"אחרונה בדיון היום.

אורה נמיר (המערך):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. לא אתייחס, רבותי חברי הכנסת, למכלול הבעיות ולמדיניות של משרד העבודה והרווחה לא רק משום שאני בפי מלה אחת טובה על האחד האומלל — משרד עבודה מפואר שהיה ואינו עוד ומשרד סעד שנמצא לו שם נאה אך הפך ריק מיכולת התמודדות ומענה לאוכלוסיות לקוחותיו העולכת ותופחת — אלא משום שבלי טיפול בפכים הקטנים לא יהיו מעשים גדולים. ומטעם זה אתייחס לפינה אחת קטנה במערכת, העוסקת בנער ובנערה במצוקה.

חברי הכנסת, כמה זמן ומרץ אנו משקיעים בוויכוחים על היקפה של אוכלוסיה זו. כל אחד מתחפר בממצאיו ושוכח קמעא כי כל נער וכל נערה הם

גוונות ואין כל סיבה להוסיף עליהן. ברוח זו היו גם ההמלצות של ועדת-האזנר שלא מומשו. עליידי העברת המסגרות הללו למסגרות דומות במשרד החינוך והתרבות ניתן לחסוך ממון רב, אך באופן מיוחד ניתן לבטל כפילויות הטיפול באותו סוג נוער. עקב הפיצול כיום נמנע מתלמידי בתי-ספר מקצועיים, שבפיקוח משרד החינוך, לקבל אימון מעשי בתעשייה. כמובן ניתן גם לנצל את כוח ההוראה וההדרכה הקיים היום בשני המשרדים באופן יעיל יותר.

משרד העבודה מקיים, במקביל למשרד החינוך והתרבות, מחלקות לתכניות לימודים, להוצאת ספרי לימוד, לבחינות, לסקרים ולמחקרים, וכל אלה למספר קטן יחסית של תלמידים. כל השירותים האלה הם אויישים במנגנון מלא יכולים להינתן עליידי המחלקות הקיימות במשרד החינוך והתרבות, בתוספת כוח-אדם מזערי בלבד.

דוגמה נוספת של כפילויות אביא מתחום השיקום. כיום מטפלות באותה משפחה גם עובדת סוציאלית שכונתית וגם עובדת המוסד לביטוח לאומי. ואין כל סיבה ואין כל הצדקה ששתי עובדות סוציאליות תטפלנה באותה משפחה. ניתן להפנות כוח עבודה מיותר לתפקידים שבהם הוא דרוש. ויש לעשות לביטול הכפילויות.

נושא אחר שרצוני לומר עליו מלים מספר הוא נושא "המתנדבים" ואני אומרת "מתנדבים" במרכאות, כי אני מבינה שיש כ-100 עובדים בשכר בנושא ההתנדבות וההוצאה לפעולות היא כ-25 מיליון לירות לשנה. ושוב אביא דוגמה: בנובמבר נערך יום עיון למתנדבים עליידי משרד העבודה והרווחה, ובדצמבר נערך יום עיון למתנדבים עליידי המרכז לשיירות התנדבות. המטרה היא אחת, הפנייה היא לאותם גורמים וולונטאריים, המשתתפות הן אותן מתנדבות, ואני מכירה חלק מהן אישית. איחוד הגופים האלה יכול להביא תועלת מרובה יותר גם בטיפול בנושא הרווחה.

מלים מספר על נושא הרווחה. נדמה לי שבנושא זה אנו נוהגים בדרך של ירייה מן המותן. אין תכנון מראש שהשנה, למשל, משפרים את המצב והמעמד של האלמנות — ואני מזכירה את האלמנות, כי היום נפגשתי אתן — או של נכים כלליים, לפי המגבלות התקציביות שלנו. כל קבוצת לחץ זוכה, כשמופעה, להטבות רבות יותר. לא הצדק האבסולוטי קובע אלא מידת הלחץ קובעת. אין זה מדיניות; זה תחליף למדיניות. הייתי רוצה שנקדיש לכך זמן ומחשבה. ייתכן ש"נאמר לעצמנו מה שאומרת גם ארצות-הברית, שיש גבול לצריכה להיות מחשבה מה אנו יכולים להרשות לעצמנו בתחום הרווחה במסגרת האפשרויות שלנו, נבנה לעצמנו תקציב ונאמר: אלה הם סדרי העדיפות שלנו ועל-פי סדר זה נטפל בכל אחת מהקבוצות. ולא יהיה מצב שביום ראשון באה קבוצה א' ונותנים לה וביום שני באה קבוצה ב' ונותנים לה וביום שלישי באה קבוצה ג' ונותנים לה, וכאשר באה קבוצה ד', הצודקת מכולם, לא נשאר ממה לתת לה, גם אם הצדק — — —

פנן שר האוצר י. פלומין:

כל זמן שהאמריקנים מוכנים לממן — — —

מצאתי את סדנאות המעון הפתוח ריקות מנערים, ומלבד שני מדריכים מקצועיים זעק השממון בהיכלי המלאכה המרווחים והמצויידים.

במעון "צופיה", שהוקם במטרה לשקם נערות העוסקות בזנות, 56 מקומות. המצבה מורה על 40 בפועל — 24 פחות ממחצית מעון "צופיה" מאז לסת. תמונה דומה ב"מצפה-ים" ובחלק ממעונות החסות האחרים. מבין 1,200 המקומות הקיימים — 950 לנערים ו-250 לנערות, לקליטת נוער עובר עבירות, שפוט, ולאחרונה נוער הנשלח למעון ללא צו שופט — כ-40% בקירוב ריקים ואינם מנוצלים. וזה, רבותי חברי הכנסת, כאשר הדיווח הסטטיסטי של הנהלת שירות המבחן לנוער לחודשים ינואר עד אפריל 1979 — — —

מאיר כהן (הליכוד):

אולי זה מראה שבאמת יש פחות פושעים, פחות זונות? את טוענת שב"צופיה" יש 40, אדרבה, אולי המצב השתפר? זה רק לחיוב, לא לשלילה.

אורה נמר (המערך):

תשמע את הפסקה הבאה, אחר כך אהיה מוכנה להשיב לך. הלוואי וזו היתה אמת, אבל מי כמוני יודע שזה לא כך.

אני חוזרת לדיווח הסטטיסטי של הנהלת שירות המבחן לנוער. לפי דיווח זה בחודשים ינואר-אפריל 1979 חלה עלייה בעבירות הנוער בממוצע ארצי של 3.9%, הירידה המשמעותית ביותר חלה במחוז המרכז, 19.5%. קשה להניח שבמקומות כמו לוד ורמלה השתפר במידה כה משמעותית מצבם של בני הנוער, ויש מקום סביר, לכן, להסיק כי כוח-האדם המטפל והמביא את הנערים לשירות המבחן הצטמצם או הועסק במשימות אחרות. אבל הפירוט שבדו"ח זה חמור ביותר. העלייה במספר עבירות של בני-נוער בתל-אביב הגיעה ל-22.5%; בדרום — ל-16.3%; בקרב בני המיעוטים הגיעה העלייה ל-10.9%.

מה מתרחש כאן, אדוני שר העבודה והרווחה? מספרן של עבירות בני-הנוער עולה, אוכלוסיית הנוער העבריין מקשיחה והולכת. יש עלייה בעבירות רכב, באלימות, בעבירות מין, הנערים בחלקם דור שני לעבריינות, בנים להורים שהיו בטיפול שירות המבחן; הולכת וגוברת אידיאולוגיה של מעט אהבה למקום, מעט פאטריסטיס לוקאלי. השופטים קובלים על מחסור בכלים טיפוליים. המשטרה חסרה כוח-אדם. קציני המבחן עמוסים לקוחות לעייפה, ומעונות חסות הנוער ריקים עד כדי מחציתם. מי אחראי לחריקה הגוברת והולכת במערכת?

בשם של יהודה, מוטי, איתן, אבי ואברהם שפ-גשתי אותם באגף הנעול ב"גיל-עם", ילדי המצוקה שעליהם אתה, אדוני שר העבודה והרווחה, ערכת וכתבת את הדו"ח המפואר; חובה אורחית ראשונית לשאול אותך, שנתנים לאחר שהופקד בידיך ובסמך כותב ביצוע הדו"ח הקשה והעצוב: אייכת? העובדה חוגגת והמצוקה בוכה. והיכן זעקתך אתה?

עולם בפני עצמו. כ-216 מיליון לירות מקציבה המדינה לפעילות זו, והן כ-4.7% בלבד מתקציב משרד העבודה והרווחה. זהו סכום זעום כשלעצמו, אך אין אנו יכולים שלא לערוך בדיקה קפדנית ולהסיק מסקנות על דרכי ניצולו.

נודמן לי, רבותי חברי הכנסת, לבקר לפני שבו-עיים בשניים ממוסדות חסות הנוער. שוחחתי עם נערים חוסים, עם עובדים ומנהלים. ניסיתי להבין מה בעצם קורה. דומני שלא כך הצלחתי. קשרנו כולנו קשר של שתיקה, מהטעם הפשוט: האמת עצובה במידה כזאת שאנשים מסויימים, האחראים ביו-תר במערכת, הגיעו כנראה למסקנה כי קל יותר להסתירה מאשר להתמודד עמה. קל יותר לתדרך קציני מבחן לפני הופעתם בוועדת כנסת שלא להחריק, לא לספר הכול, לא להיות גלויי לב, לא לזעוק, מאשר להודות בחדלון הגובר והולך שעיקרו חוסר אפשרות אלמנטרית להידבר עם עשרות רשויות המטפלות באותה אוכלוסייה, כאשר לכל אחת חלקה קטנה ימסוגרת משלה.

החברה חיה בתחושה, המקבלת חיוק עובדתי, כי עבריינות בכלל ועבריינות הנוער בפרט הולכת וגוברת, הולכת ומקשיחה. המשטרה חסרה כוח-אדם ליטפל בכל התלונות המופנות אליה. שירות המבחן עמוס מטופלים וחסר תקנים. שופטי הנוער נענים כי מוסדות חסות הנוער מלאים לעייפה ונאלצים לכן לשלוח נערים שפוטם לחפשי או להחמיר ומחוסר ברירה לשלחם לבית-כלא. והסוד הכמוס ביותר בפני כל הגופים המטפלים הוא שמוסדות חסות הנוער אינם מלאים, או ליתר דיוק מחציתם ריקים.

אדוני שר העבודה והרווחה, מה בעצם קורה כאן? בספטמבר 1978 נפתח מכון לאיבחון ולהסתכלות, נווה-חרוש, המיועד ל-36 נערים באגף הפתוח. לפי דיווחי המשרד נמצאים בו בפועל 24 נערים; שופט שהיה במקום מצא בו 12 נערים בלבד. האגף הנעול המיועד ל-24 נערים לא נפתח. פסיכיאטר איז; פסיכולוג בא אחת לשבוע לשעות מספר ומצי-ליח שוחח עם שלושה-ארבעה נערים. עקב קשיים בהשגת כוח-אדם לא מקיימים את כל המסגרות בלי-מודים, בעבודה ובתחום החברתי. מאז חודש מארס נמצאת במקום מורה אחת. לדברי העומדים בראש המוסד תיאוריה חינוכית מבוססת לא קיימת, אין עיסוק מלא לילדים, הברירות רבות. קומץ עובדים מסורים, מאמינים, מתמידים, עושים מלאכת מצווה, אך קצרה ידם הבודדה מלהושיע.

ובמרחק-מה — פאר המעונות הנעולים, "גיל-עם". מבנה לתפארת, ממוקם על גבעה הטובלת בירק בואך שפרעם. הנערים במקום חיים על-פי שיטה חינוכית, אמנם שנויה במחלוקת אך עולה לאין ערוך על הנהוג ב"מצפה-ים" ובאגף הנעול ב"צופיה". במקום — סדנאות מלאכה מציידות ומבני מגורים ופעילויות שהמתקנות במדינות היו גאות בהם. אך השממון חוגג. במעון 72 מקומות, 36 באגף הנעול ו-36 באגף הפתוח. ביום ביקורי היו באגף הנעול 28 נערים, ובפתוח — 10. זאת על-פי דיווחי מארחי בביקורי

חברת ל"ב, ישיבה רל"ו, כ"ד סיון תשל"ט (19 יוני 1979)
— סקירת שר העבודה והרווחה על פעולות משרדו (דיון) —

חברי הכנסת, לא היה שר בממשלה הנוכחית
שרבים כל כך תלו בו תקוות כה מרובות, מתוך
אמונה שמי שקבע את הדיאגנוזה ידע לפחות להת-
חיל לרפא את המחלה. לא נותר לי, אדוני שר הע-
בודה והרווחה, אלא להציע לך, למען טובתם של
הילדים ובני-הנוער במצוקה: סנה מקומך לאחר שי-
עשה המלאכה טוב ממך.
ד"ר ח. גרוסמן:
חברי הכנסת, הישיבה הבאה מחר בשעה 11:00.
ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 19:40.